

TA EIS HEAUTON (František Kovář: Diáře 1928 – 1936)¹

JAROSLAV HRDLIČKA
HUSITSKÁ THEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
HUSSITE THEOLOGICAL FACULTY OF CHARLES UNIVERSITY
jaroslav.hrdlicka@htf.cuni.cz

TA EIS HEAUTON (František Kovář: Diary 1928 – 1936)

Abstract: This theologian studied at the Theology Faculty of Charles University in Prague, where he graduated as a Doctor of Theology in 1916. After the First World War, he joined the clergy's reformist movement in the Roman Catholic Church, and was involved in the foundation of the Czechoslovak Hussite Church (CHC). Many years of religious and New Testament study gave Kovář a broad perspective and prepared him for his theological work in the CHC. From 1926, Kovář dedicated himself to teaching its theologians and to CHC's publishing ministry. In 1931-1935 during the patriarchy of G A Procházka, Kovář operated outside the church for the Ministry of Education and National Enlightenment. His friends in the Dr. Karel Farský Society helped him return to his research in the CHC, in particular PhDr Antonín Hartl. Kovář was named Extraordinary Professor of New Testament Research for the CHC at the Hus Faculty on 19 October 1935.

Keywords: CHCH; Czechoslovak Republic; K. Farský; A. Hartl; F. Kovář; T. G. Masaryk; E. Dlouhý-Pokorný; G. A. Procházka; A. Spisar; F. Žilka

THEOLOGICAL REVIEW, Vol. 92, 2021, No. 4, Number of Article 2, p. 386 – 443.

DOI: 10.14712/12117617.92.4.2

Praha-Dejvice 23. srpna 1928

Léta žiji uprostřed historických událostí a velmi často si uvědomuji, jak by bylo záhodno aspoň v krátkosti v náznacích zaznamenávat hlavní události a jejich běh. Pro církev československou jsou tato prvá léta tvoření a budování chvílemi nejdůležitějšími pro všecku budoucnost a není téměř člověka, který by je zaznamenával,

¹ *Deník Františka Kováře 23. srpna 1928 - prosinec 1936*, Archiv rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře. Autor jej nazval *Τὰ εἰς ἑαυτὸν* (Ta eis heauton), česky *Hovory k sobě*, podle díla římského císaře Marca Aurelia (121-180). Jedná se o text na pomezí memoárů a deníkových záznamů, nesený výrazně vědomím odcírkevnění moderní české společnosti. Jejich autor ThDr. PhDr. František Kovář (1888-1969), modernistický kněz, teolog, překladatel, editor, později profesor a děkan Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké (HČEFB), patriarcha ČČSH, profesor Husovy československé bohoslovecké fakulty (HČBF) se stal jednou ze známých osobností české meziválečné religionistiky a novozákonní vědy. Jeho deníky vynikají střizlivým, kritickým a mnohde skrytě polemickým charakterem. Jsou nepřehlédnutelným historickým pramenem pro poznání dějin ČČSH i české společnosti mezi světovými válkami. V této edici jsem vynechal jen několik odstavců věnovaných záležitostem Kovářovy rodiny.

zvláště ne z nás, kteří žijeme v samém ústředí a vše řídíme. Jsme všichni prací přetížení, církevní konáme takřka jen posledním prstem levé ruky, po všech četných pracích jiných a vedle nich. Proto není ani chvilky volné k záznamu toho, co se děje, tím méně toho, co se cítí. Píši pravidelně týdně článek do oficiálního listu církve, Českého zápasu, jsem předsedou redakční rady, zdá se, jako by list podával obraz o životě v církvi, ale ve skutečnosti to nejdůležitější věcné tam zaznamenáno není, stejně ostatně jako není v denních listech zaznamenáno to právě a pro běh událostí ve státě rozhodující zákulisní dění, jak mám příležitost denně pozorovat, jako účastník ministerstva školství a nár(odní) osvěty.² O prázdninách, kdy je kolej prázdná, cítím stále nutkání, zaznamenávat aspoň hlavní události a zkušenosti. Proto konečně začínám, ač sám sobě nedůvěřuji, že budu moci dlouho pokračovat, věda, že za krátko, zvláště až přijedou zas bohoslovci, nával práce znemožní nalézt chvilku k napsání byť i jen několika řádek v této knize. Zkoušel jsem v minulých letech činit aspoň krátké poznámky v rubrikách diária u jednotlivých dnů, ale ani k tomu se nedostávalo času. Vzal jsem si diárium do úřadu, abych tam několik poznámek denně připsal, když už v koleji není k tomu kdy, ale ani v ministerstvu nebylo lze splnit předsevzetí. Našla-li se po několikahodinovém diktování do stroje chvilka ke druhé hodině odpolední, býval jsem a jsem tak prací duševně a nervově vyčerpán, že není pomýšlení na záznamy. Konečně i ten fakt stojí za konstatování, neboť myslím, že žádná generace nebyla a nebude stížena tak kletbou práce a shonu, jako naše generace přechodu mezi starým a novým světem, prožívší světovou válku s jejími mukami, převrat s jeho nadšením a nadějami a počátky nového života s tápáním dětí, jež se pokoušejí o chůzi. Na vše jsme dopláceli svým životem tělesným i duševním. Kéž naše děti z toho mohou a dovedou žít!

Po pětinedělní pravidelné dovolené, kterou jsem se ženou, Helenkou a Slávekem strávil v letošním mimořádně krásném, slunném, teplém létě za četného koupání a slunění, v spokojenosti, klidu a štěstí v Masečíně u Štěchovic v domku ženinych rodičů, odkud psával jsem jen týdně článek pro Č(eský) zápas, vrátil jsem se 13. srpna do ministerstva i koleje a na obou místech čekalo nahromaděno práce nadbytek. Nelekám se jí, pracuji vlastně celý svůj život vždy za dva i tři lidi, ale přece jen cítím, že v roce, kdy se dožívám čtyřicítky svého věku, ubývá oné dřívější pružnosti těla a snáze se dostavuje únava.

² Vznik ČSR r. 1918 byl spojen s vytvářením nových společensko-politických a správních struktur státu. 2. listopadu 1918 (zákonem Národního výboru československého č. 2/ 1918 Sb. z. a n.) vznikl Úřad pro správu vyučování a národní osvěty, pak Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO). Definitivně správu školství v předmnichovském Československu upravil zákon č. 292/ 1920 Sb. z 9. dubna 1920. F. Kovář působil v ministerském odboru IV. Vysoké školy, věda a umění, lidová výchova.

V ministerstvu zastupují svého přednostu vrch. odborového radu JUDr. Stanislava Mojžíše, jinak dramatického spisovatele s pseudonymem Stanislav Lom, ve vedení oddělení, do jehož kompetence náleží umělecké školství (akademie výt(arných) umění, uměl(ecko)průmyslová škola a obě hudební a dramatické konservatoře, pražská i brněnská), dále osvětová péče o literaturu, divadelnictví, hudbu a výtvarné umění.³ Sama tato funkce vyžádá si mnoho práce, takže ovšem stojí vlastní má úřední agenda, věcné potřeby uměl(eckých) škol a výtvarnictví, jež mám v referátu. V této funkci jsem také 15. srpna zastupoval svoje ministerstvo v Brně při pohřbu hud(ebního) skladatele a profesora konservatoře dr. Leoše Janáčka. O pohřbu tohoto populárního Brňáka byl všeobecný soud, že Brno dosud takového pohřbu nevidělo.⁴ Po pohřbu jsem se chtěl podívat do Sebranic, kde byla zrovna slavná sebranická pouť.⁵ Zatím však zdržel jsem se po pohřbu na výstavě děl Jóži Úprky, pořádané klubem výt(arných) umělců Aleš v Brně, kterou jsem musel také úředně navštívit a tak jsem při zpáteční cestě jen z vlaku zahlédl Sebrance v záři zapadajícího slunce.⁶ Byl bych rád uviděl staříčké rodiče, poněvadž na počátku července t. r, kdy jsme u nich byli se ženou naposled, sotva jsme s nimi mohli pohovořit, ježto z obou dnů, jež jsme tam byli, jsme prvý strávili v Boskovicích, kde jsme se sešli dvacet let od maturity, druhý u Sloupských jeskyň a Macochy.⁷ Dá Bůh, že příští rok zastihneme je ještě na živu a ukážeme jim děti, neboť Slávečka skoro dvouletého dosud neviděli!⁸

Práce na vedení církve také ještě stojí. Je tu v Ústřední radě jen gener(ální) tajemník Antonín Procházka, který pro církve již mnoho zájmu nemá a srdcem dlí v Lišanech u Rakovníka, kde si staví vilu a kam denně dojíždí.⁹ Včera přijel na zasedání Diecézní rady západočeské diecéze z dovolené patriarcha Gustav (A.) Procházka a po schůzi večer v jeho bytě mohli jsme hovořit o některých důležitých věcech církevních. Bohužel nešlo to otevřeně, neboť tam byl přítomen člen

³ LOM Stanislav (1883 - 1967), vlastním jménem JUDr. Stanislav Mojžíš. V letech 1919 – 31 působil v odborech V. Národní osvěta a pak IV. Vysoké školy, věda a umění, lidová výchova MŠANO jako odborový a později ministerský rada. V letech 1932 - 39 ředitel Národního divadla. Autor řady historických her.

⁴ Poslední cesta mistra dra Leoše Janáčka, in: Národní listy, roč. 68, č. 226/ 1928, s. 2; Slavnostní pohřeb mistra Leoše Janáčka v Brně, in: Národní politika, roč. 46, č. 227/ 1928, s. 3. Tisk zaznamenal Kovářovu přítomnost na Janáčkově pohřbu.

⁵ F. Kovář pocházel ze Sebranic u Boskovic.

⁶ Klub výtvarných umělců Aleš vznikl v Brně v roce 1919. Roku 1923 otevřel vlastní výstavní pavilon.

⁷ Ústní maturitní zkoušky F. Kovář konal ve dnech 16. - 20. července 1908.

⁸ KOVÁŘ Blahoslav doc. PhDr., DrSc. (1926 - 2002), syn Františka a Heleny Kovářových. Titulu PhDr. dosáhl r. 1951. V letech 1950 - 1961 působil jako vedoucí knihovny Husovy fakulty.

⁹ PROCHÁZKA Antonín (1875 - 1944), tajemník ÚR ČČSH.

diec. rady farář Hlaváček z Kladna a před tím nelze o všem hovořit.¹⁰ Je to typický bývalý římskokatolický farář, jež do nové církve přivedla vlastně a především obtíž celibátu, ovšem nezachovávaného, neboť měl děti. Kněží tohoto druhu nemají mne v lásce. Jsem jim příliš radikální, nestojím prý již na půdě křesťanství, ano jsem prý ateista. V patriarchovi samém je velmi málo náboženského, není ani stínem prvního patriarchy Dr. Karla Farského, před rokem zde v koleji zesnulého. Jeho zvolením za patriarchu prestiž církve velmi utrpěla a je to patrné nejen v její vnitřní situaci, ale i v tom, jak její požadavky jsou ze strany státu i veřejnosti přehlíženy. Mohl jsem mu hned včera říci řadu dokladů. Církev domáhá se toho, aby jí byla rozpočtově usnesením vlády zabezpečena na řadu let subvence na stavbu jejích sborů. Má na splnění tohoto požadavku určité morální právo. Když před několika lety se uvolila vydat církvi římské kostely, které v počátcích církve zabrala v obcích, které skoro celé přestoupily k ČČS, slíbil minist(erský) předseda Dr. Švehla, že za to dostane od státu dostatečnou podporu, aby si vystavěla kostely vlastní.¹¹ Se stavbami bylo započato na všech stranách, subvence byla poskytnuta asi po tři roky za sebou, ale v r. 1927 již ne. A tak dnes jsou četné nábož(enské) obce zatíženy obrovskými dluhy a nastal již i případ, že sbor, tuším ve Vítkovicích, se dostal do dražby. V r. 1927 byla však subvence ztracena vinou vedení církve. V prosinci 1927, na počátku, přivezl jsem vzkaz přednosta církevního odboru v MŠ(A)NO, sekč(ního) šéfa dr. Müllera, že má připraveny 2 000 000 Kč jako stavební subvenci pro ČČS, ale že je třeba, aby někdo z církve zašel k ministrovi a požádal jej o ní.¹² Přednesl jsem věc osobně na schůzi ústř(ední) rady. Byl určen místopředseda její, Ferd(inand) Prášek, poslanec za stranu národně socialistickou, aby k ministru v té věci došel, ježto volba patriarchy dosud nebyla provedena a Prášek jako místopředseda církev vedl.¹³ Leč strana jeho nebyla ve vládě, nýbrž v opozici a tak Prášek jednáje jako politik a ne člen vedení církve, k ministru nešel, doufaje stále v brzkou změnu vlády a vstup jeho strany do vlády, aby pak mohl, jako v četných případech jiných, říci, že subvenci vymohla vlastně jeho strana, jakmile vstoupila do vlády.¹⁴ Tak k povolení subvence pro ten rok nedošlo,

¹⁰ HLAVÁČEK Josef (nar. 1877), duchovní ČČSH, v Kladně působil v letech 1927 – 1929; PROCHÁZKA Gustav Adolf (1872 – 1942), římskokatolický kněz, 1920 – 23 duchovní, 1923 – 28 biskup, 1928 – 42 patriarcha ČČSH.

¹¹ ŠVEHLA Antonín Dr. h. c. (1873 - 1933), čs. politik z Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu.

¹² MÜLLER Václav dr., přednosta odboru VI. Církevní záležitosti, později přednosta menšinového oddělení MŠANO.

¹³ PRÁŠEK Ferdinand (1886 - 1971), statkář, starosta Čáslavi 1919 – 1922, poslanec Československé strany národně socialistické.

¹⁴ 12. října 1926 jmenována devátá vláda ČSR (tzv. panské koalice) v čele s Antonínem Švehlou. Nevstoupily do ní socialistické strany.

k nesmírné škodě nábož(enských) obcí, resp(ektive) příslušníků a funkcionářů rad starších, poněvadž ti většinou svým majetkem a podpisem na směnkách ručí za půjčky. Dnes jsou postavené sbory zadluženy, řada jich nemůže být dokončena pro nedostatek peněz a mnoho obcí má pozemek i plány, ale nemůže se stavbou započít bez podpory.¹⁵ Sama ústř(ední) rada je staviteli dlužna přes jeden milion korun za sbor, který se staví již dva roky při koleji a mohl být dávno hotov, kdyby byly peníze.¹⁶ Je pravděpodobné, že pro r. 1928 nebude zas subvence povolena, ježto není v rozpočtu MŠ(A)NO úhrady a nemůže již být následkem změny v ustanovení finančního zákona opatřena tím způsobem jako dřív, že totiž koncem roku jednotlivá ministerstva ze svých úspor dala MŠ(A)NO k dispozici určitou částku. Ústř(ední) rada pomýšlí uzavřít asi padesátimil(ionovou) půjčku na úhradu dluhů za stavby a dokončení rozestavěných i naprosto potřebných sborů a vyjednává s nějakou finanční skupinou. Ta však chce mít nějakou státní záruku, že církev bude dostávat stavební subvence, aby jimi mohla hradit úroky i umořovat půjčku. Posl(anec) Prášek dřív ve svém nesmírném optimismu a k podepření svého vlivu v církvi tvrdil, že má vyjednan s ministrem financí a školství tzv. garanční zákon, kterým se stát zaručí za dluh církve do padesáti mil(ionů). Později to změnil a tvrdil, že je zaručen zákon, nebo aspoň usnesení vlády, že církev bude po deset let dostávat stavební subvenci pět mil(ionů) ročně. Když splnění se nedostavovalo, vzal na sebe patriarcha, zatím zvolený, další jednání sám a dosáhl slibu ministra školství dr. Hodži, že bude subvence rozpočtově zajištěna na několik let.¹⁷ Ministr to také výslovně prohlásil v rozpočtovém jednání senátu. Patriarcha se domníval, že tím je vše zabezpečeno. Avšak včera jsem mu mohl oznámit na základě zjištění u rozpočtového referenta v minist(erstvu) dr. Hrejsy, že pro příští rok v st(átním) rozpočtu, který byl již vládou schválen a tiskne se, aby byl za krátko předložen parlamentu, není pro ČČS žádné stav(ební) subvence.¹⁸ Církevní odbor sice předložil min(isterské) radě návrh, aby do st(átního) rozpočtu od r. 1929 do r. 1938 byla každoročně zařazována částka tří mil(ionů) Kč pro tento účel, ale spis byl presidiu min(isterské) rady zaslán patrně až po schválení rozpočtu a návrh nemusí být vzhledem k tomu již projednáván. Patriarcha by musil dále ústně jednat se všemi příslušnými osobnostmi, chce-li ještě věc zachránit, ačli je to ještě možno.

¹⁵ PLECHATÝ František, Deset let práce pro zdravé církevní ústřední hospodářství, in: Jednomu z nejlepších. Sborník k šedesátým narozeninám ministerského rady JUDr. Josefa Dvořáka, ÚR ČČS, Praha 7. května 1945, s. 2 – 4. Autor hodnotí dobovou ekonomickou situaci ÚR ČČSH i řady náboženských obcí církve, jako velmi problematickou, téměř na pokraji úpadku. Tato situace vyvolala v ČČSH snahy po nápravě tohoto stavu.

¹⁶ ZIMA Alois (1873 - 1960), stavitel ústřední budovy ČČSH; srov. teř ZIMA Alois, Jak vznikly bohoslovecká kolej a Husův sbor Církve Československé v Praze Dejvicích, in: Český zapas, roč. 31, č. 23/ 1948, s. 143.

¹⁷ HODŽA Milan (1878 – 1944), československý politik.

¹⁸ HREJSA Gustav JUDr. (1889 - 1966), čs. právník, 1920 - 1942 působil na MŠANO.

Je dnes věc církve v kruzích vlády v kursu velmi nízkém. Vládne koalice složená z katolických lidovců a ľudovců spolu s agrárníky.¹⁹ Rozhoduje zástupce minist(erského) předsedy, nemocného dr. Švehly, kněz Msgr. dr. Šrámek a ten přirozeně a vlastně celá koalice bude proti tomu, zvláště je-li pravda, že u příležitosti sjednání modu vivendi s Vatikánem před nedávnem vláda se zavázala, že nebude ČČS nijak podporovat více, než jiné církve.²⁰ Tato stavební subvence pak je vskutku něco speciálního pro ČČS, jiné církve jí nemají, ježto nemají těchto potřeb.

Podobně je tomu s druhým základním požadavkem ČČS, zřízením bohoslovecké fakulty. Ta je vskutku naprosto nutná, má-li se církev emancipovat od vlivu evangelíků, na jejichž Husově fakultě tvoří její bohoslovci převážnou většinu, a má-li mít formu a osoby, pracující k ideovému vyhranění a vyjasnění.²¹ Ač ministr Hodža v kult(urním) výboru senátu slíbil, že během léta bude parlamentu předložen vládní návrh zákona na zřízení této fakulty, nedospěla nyní na sklonku léta věc dále, než že návrh byl rozeslán z MŠ(A)NO všem ministerstvům k připomínkovému řízení, jehož výsledek není jistý, zvl. pokud jde o názor a stanovisko min(isterstva) financí, jež se staví zásadně proti všem novým vysokým školám. I v tomto případě jsem musel patriarchu upozornit na nutnost intervence, nemá-li být na celý rok a možná na vždy celá věc zabita.

S fakultou souvisí další věc, studijní dovolená osob, které by pro fakultu přišly v úvahu. Sám převzal jsem před dvěma lety řízení bohosl(ovecké) koleje na smlouvu, v níž se mi ú(střední) rada zavázala, že mi vymůže k tomu dovolenou, ale dodnes se tak nestalo.²² Zatím přibylo mi i jiné práce, přednášky v kursech pro bohoslovce, příští rok má ještě přistoupit kurs pro učitele nábož(enství), celoroční příprava pro fakultu a jiné veřejné povinnosti v církvi. Konat to vše mimo službu v ministerstvu není mi již možno, poněvadž nervový stav nesnese již déle stálého přepínání, které trvá již několik roků. Proto jsem v ú(střední) r(adě) prohlásil, že řízení koleje v příštím roce převezmu jen jestli dostanu z MŠ(A)NO placenou dovo-

¹⁹ V lednu 1927 Hlinkova slovenská ľudová strana vstoupila do vlády dvěma ministry. 8. října 1929 z ní vystoupila.

²⁰ Modus vivendi vstoupil v platnost 2. února 1928. Tím byly obnoveny diplomatické styky mezi Vatikánem a ČSR; ŠRÁMEK Jan Msgr. (1870 - 1956), čs. kněz a politik.

²¹ Č. 197. Zákon ze dne 8. dubna 1919, jímž se zřizuje Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, in: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, částka XL, roč. 1919, s. 267; Fakulta byla zřízena 8. dubna 1919 zákonem č. 197. Činnost zahájila 8. listopadu 1919. srov. též Profesorský sbor HČEFB – MŠANO, dopis z 10. února 1937, ÚCA ČCE, fond HČEFB, karton 1. Dopis podává data žádosti profesorského sboru fakulty o interkorporování HČEFB do svazku UK z let 1922, 1923, 1937.

²² Karel Farský - Františku Kováři, dopis z 7. srpna 1926, Archiv rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře. Farský blahopřál Kováři ke zvolení prvním ředitelem koleje ČČSH a vyjádřil přesvědčení, že teolog založí novou tradici církve. Uvedl: „Může Ti to být důkazem, (...) plně důvěry a také dokladem, že ÚR dovede postupovat zcela věcně.“

lenou. Na stejném požadavku trvá i prof. Alois Spisar, má-li příští rok konat kursy pro bohoslovce a pro učitele nábož(ensství) a připravit se na fakultu.²³ Podobně i prof. Vojtěch Ondrouch, který má mít na fakultě církevní historii a učí dosud na St(átní) průmyslové škole v Bratislavě.²⁴ Patriarcha sice o všech třech dovolených jednal s ministrem školství a ten slíbil vyhovět, avšak dodnes se nic nestalo. Sám jsem situaci vylíčil presid(iálnímu) šéfovi dr. Šípovi, s nímž jsem před lety seděl v těžce místnosti ve vysokoškolském odboru po dlouhou dobu.²⁵ Upozornil jsem jej, že ČČS má před sebou velké možnosti a že stát má povinnost ji podporovat, nemá-li se jednou její dnešní vláda vydat výtkám jako Jiří z Poděbrad vůči Jednotě bratrské. Upozornil jsem jej také, že má-li se počítat se mnou na novou fakultu, je nutná bez prodlení dovolená. Ale přes všechny sliby se nestalo nic, ač od rozmluvy uplynuly skoro dva měsíce.

Jsou tu tři doklady toho, jak se požadavkům církve ze strany státu nevyhovuje. Mnoho z toho třeba sice připsat na účet všeobecné situace politické, mnoho i tomu, že představitelé církve nejdou za svými potřebami a požadavky dost energicky a vytrvale, ale hlavní důvod je v tom, že církev nemá prestiže, autority, vážnosti, což vše souvisí s jejím vnitřním stavem, který jindy zaznamenám. Patriarcha není osobnost, která by budila úctu a autoritu, aby sama získávala i pro požadavky, které přednáší. Není ani osobou dost vážnou. Činí dojem vesnického faráře liberálního ducha, jakým po léta byl a jakým zůstává, nesnaže se změnit se.

Proto jsme musili v hovoru k stejným zkušenostem o situaci církve dospět tváří v tvář jiné skutečnosti těchto dnů. Ve dnech 24. - 30. srpna se koná v Praze konference (Světové) aliance pro přátelství mezi národy prostřednictvím církví. ČČS je zastoupena biskupem dr. Stejskalem v stálém výboru Aliance, dále samým patriarchou v přípravném domácím výboru pro pražskou konferenci, ale na pozvánkách, jež byly rozeslány do ciziny a kde jsou podpisy zástupců všech církví v Československu, vědeckého a politického světa, není uveden žádný zástupce ČČS. Týž osud stihl Svobodné bratrství dr. Čapka.²⁶ Prof. Žilka z Husovy fakulty,

²³ SPISAR Alois (1874 - 1955), římskokatolický kněz, pak duchovní, učitel náboženství a teolog ČČSH, profesor Vysoké školy bohovědné ČČS a HČEFB v Praze.

²⁴ ONDROUCH Vojtěch prof. ThDr, PhD. (1891 - 1963), teolog, historik, 1929 - 1938 působil na Střední průmyslové škole v Bratislavě, 1938 - 1950 přednášel dějiny starověku na FF University Komenského v Bratislavě. Věnoval se dějinám Slovenska v době římské.

²⁵ ŠÍP Ladislav JUDr. (1888 - 1967), ministerský rada MŠANO. Ministerstvo se dělilo na osm odborů: I. Národní školství, II. Střední školství, III. Odborné školství, IV. Vysoké školy, V. Národní osvěta (věda a umění, lidová výchova), VI. Církevní záležitosti, VII. Legislativní záležitosti, sociální péče o studentstvo, VIII. Kulturní styky s cizinou.

²⁶ ČÁPEK Norbert Fabián (1870 - 1942), čs. náboženský myslitel, r. 1922 založil hnutí Svobodné bratrství, od r. 1923 Společnost Svobodného bratrství.

kteřý je organisátorem této konference, vysvětluje to „opomenutím“, ale ne prý úmyslným.²⁷ Je to arci zvláštní opomenutí!

Z mnoha okolností a zkušeností soudím, že pravda je tato: evangelické naše církve nepovažují CČS a Svob(odné) bratrství za církve křesťanské, nýbrž za spolky, nechtějí dále, aby se v cizině něco o nich příznivého vědělo a proto se stalo „opomenutí“, zvláště když těmto dvěma korporacím se v r. 1927 podařilo v Praze zorganizovat velmi úspěšný kongres pro pokrok v náboženství bez účasti evangelíků, kteří přes všecko zvaní se neúčastnili a doufali vše zmařit.²⁸

Tak situace CČS není ani na poli církevním nikterak příznivá! Nezdá se však, že by to vše patriarchu nějak vzrušovalo, nebo znepokojovalo. On má svých 100 000 Kč ročně, krásný byt v koleji, práce nemusí být žádná, když se dělat nechce a tak - co!?! Je tak povrchní a mělký, že s ním nic nepohne. Nemá vůbec svého mínění a mění názor a rozhodnutí obratem ruky. Stačí nepatrné zavanutí větříku druhého mínění, aby se třtina naklonila na stranu zcela opačnou. V jedné schůzi ústř(ední) rady jsem odůvodnil, že se nedoporučuje letos konat prázdninový kurs katechetský, jaký byl vlani. Bylo tedy v ú. r. usneseno, že letos nebude. Za několik dnů na to ve schůzi d(iecézní) r(ady) pražské někdo si přál, aby kurs přece jen byl. Usneseno tedy bez jediného slova jiného mínění od patriarchy, aby kurs byl a ú. r. byla o to požádána. V příští schůzi ú. r. vskutku na návrh patriarchy usneseno, aby kurs byl. Když jsem jej ale upozornil na důvody, jež jsem uváděl proti kursu, zvláště okolnost, že také máme právo na odpočinek o prázdninách, že je potřeba přípravy, že to nejde sfouknout, že to není jako něco promluvit od oltáře atd., řekl prostě: tak tedy kurs nebude! A přes to, že v úřední zprávě ze schůze ú. r. v Č(eském) zápase bylo publikováno usnesení, že kurs být má, nikdo víc se o n(ě)j pak nestaral. To je jen jeden případ mezi sty jiných podobných.

Upozornil jsem včera také patriarchu, že je ohlášen příjezd kněze Polské národní církve (starokatolické) Piechociňského a biskupa národní církve chorvatské Kalogjera, že oba patriarchu žádají o důležitou schůzku.²⁹ Odpověděl, že odjíždí ještě ven za rodinou, abych s nimi sám promluvil.

Dnes vskutku mi telefonovali ráno z koleje do ministerstva, že mi přivedou dva pány. Přišli po desáté hodině dva, onen Polák a s ním dr. A. I. Van den Bergh,

²⁷ KOVÁŘ František, Pražský kongres církví, in: Český zápas, roč. 11, č. 37/ 1928, s. 2; ŽILKA František prof. ThDr. (1871 - 1944), čs. evangelický teolog.

²⁸ Pražský kongres se stal pokračováním předválečných světových kongresů pro svobodné křesťanství a náboženský pokrok konaných postupně v Londýně (1901), Amsterdamu (1903), Bostonu (1907), Berlíně (1910), Paříži (1913) a po první světové válce v menším rozsahu v Bostonu (1920) a Leidenu (1922). Kongresu v Praze 4. - 8. září 1927 se z Československa účastnila i CČSH a čeští unitáři. Odstup ČCE ke kongresu byl motivován především teologicky.

²⁹ KALOGJERA Marko (1877 - 1956), biskup 1924 - 1956, Hrvatska starokatolička crkva; PIECHOCIŃSKI Marian (+ 1930), kněz, Polski Narodowy Kościół Katolicki (PNKK).

profesor na starokatolickém semináři v Utrechtu.³⁰ Seděli u mne v úřadě do 14. hodin a prohovořili jsme mnoho věcí, německy. Jedou z Utrechtu, kde byla právě konference členů Utrechtské unie, svazu církví starokatolických, ale také tam byli episkopalisté anglosaští a pravoslavní Bulhaři.³¹ Mluvilo prý se tam mnoho o naší církvi, litovalo se, že nebyla pozvána. Holandská starokat(olická) církev, jež je jaksí mateřskou dvě stě let starou církví Unie nevěděla ani o její existenci. Doporučeno, aby byla získána pro Unii. Informovali se tedy především o možnosti toho. Během hovoru se ukázalo, že podle jejich zásad je věcí každé jednotlivé církve její zřízení i její učení. Avšak chtějí určité nutné věci společné, především uznávání apoštolské posloupnosti. Zde tedy byl střed jejich zájmu, jak je tomu v CČS. Když jsem jim vyložil, jak naši biskupové nejsou svěcení, nýbrž jen zřizování, že se na ně přenáší vlastně jen jurisdikce vzládním rukou kněží i laiků, a že se u nás uznává nanejvýš apoštolská posloupnost skrze kněze, ale ne skrze biskupy ve smyslu katolickém a pravoslavném, chtěli vědět, zdali by naši biskupové mohli být dodatečně vysvěceni od biskupa některé církve, která má uznávanou všeobecně (i Římem) apošt(olskou) posloupnost. Bylo potřebí, abych jim vylíčil celý veliký několikaletý boj v CČS v jejich počátcích o tuto otázku, hledání svěcení u různých církví, starokatolické, anglikánské a hl. pravoslavné a konečně, když se ukázalo, že to nejde bez ztráty myšlenkové samostatnosti církve, rozhodnutí o vlastním svěcení, aby pochopili, že je nějaké dodatečné svěcení vyloučeno. Když pak poznali i odmítavé stanovisko CČS k eucharistii, uznali, že by mohl být jen Freundschaftsverhältnis s Unii, ale přistoupení k ní že možné není. Prý se to však může časem změnit!

Dejvice 31. prosince 1928

Mnoho dnů jsem nepsal, ačkoliv jsem si vědom, jak důležitých událostí pro život svůj i jiných jsem svědkem i spolučinitelem, a jak důležité je záznamy o tom činit. Leč není na to času, nezbude ho tolik! Začal jsem činit krátké poznámky, aspoň v diáriu na r. 1928, šlo to několik neděl, ale na konec odpadlo i to.

Až dnes při ukončení roku aspoň několik poznámek.

Od 17. září 1928 mám z ministerstva dovolenou k řízení koleje, ale teprve od 1. října jsem jí začal užívat, chtěje dokončit v ministerstvu aspoň nejdůležitější práce, do nichž by nástupce hned nevníkl a které nemohly čekat. Dovolená byla vymožena cestou politickou, na výslovnou žádost dr. Frankeho jako předsedy klubu poslanců strany národně socialistické u ministra dr. Hodži.³² Důvody církvi

³⁰ BERGH, Adrianus Johannes van den (1883 - 1943), profesor církevního práva.

³¹ Kongres pro světový mír prostřednictvím církví byl konán 24. - 30. srpna 1928 v Praze. Mezinárodní kongres starokatolíků v srpnu 1928 a zasedání Mezinárodní starokatolické biskupské konference (IBK) mu předcházely.

³² FRANKE Emil (1881 – 1939), čs. politik spjatý s Československou stranou národně socialistickou.

uváděné nedostačovaly, pro církve by to nikdy učiněno nebylo. Tak jsme ve všem zpolitizováni!

Kdybych byl neměl dovolené, byl bych nezůstal ředitelem koleje, poněvadž jsem věděl od lékaře, že by toho můj zdravotní stav nadále nesnesl. Ústřední radě jsem tuto skutečnost oznámil a žádal, aby učinila příslušné opatření. Postarali se o dovolenou, ač jsem měl tehdy dojem, že patriarcha Procházka by byl raději, abych odešel. Věděl jsem od posl(ance) Práška, že mu kdysi nadhodil, nebylo-li by vhodné odstranit od vlivu na budoucí duchovní i mne i Spisara. Od té doby do dneška mám dokladů toho více. Vrátnému Mottlovi, jemuž jsem už před rokem říkal, aby si hledal místo, že tu nebude moci zůstat, patriarcha na jeho stížnosti, co má práce a jak málo platu – prý mou vinou – řekl, aby počkal do podzimu, že já zatím odejdu z koleje. Nevím tedy, proč zatím byl také pro mou dovolenou a ponechání v koleji.

Za tu dobu, co jsem celý den jen v jediné práci, v koleji, jsem už nesčetněkrát litoval, že jsem raději dovolenou neodmítl a nezůstal jenom v ministerstvu, i kdybychom se musili sebe více uskromňovat pro malý příjem. Když jsem odcházel z ministerstva na dovolenou, doufal jsem, že se tam již nevrátím, že do té doby, než dovolená vyprší (konec března 1929), bude příznivě rozhodnuto o zřízení bohoslovecké fakulty čsl. církve, že se bude na ní se mnou počítat a že se mi dovolená prodlouží. Zatím ale věc zřízení fakulty stojí, československá církev a Husova fakulta činí vše, aby naše fakulta nebyla zřizována, a v církvi naší se o fakultu nějak zvlášť nestarají. Tento problém se nepociťuje nijak trpce, jiné, hlavně finanční, jsou bližší. Zatím v ministerstvu na mém místě v referátu příjemném je usazen jiný a já budu v případě návratu nucen (si) zvykat nové práci, nehledě na to, že dovolenou jsem ztratil letos vánoční renumeraci v ministerstvu a možná ztratím i povýšení a budu se vracet podruhé do ministerstva s hanbou, ovšem bezdůvodnou.³³

Práce méně nemám. Výhodou je pouze to, že nepracuji na dvou místech a práce tak (není) zcela disparátní, jako dříve. Ale mám letos v koleji šest hodin přednášek týdně pro bohoslovce, jednu hodinu pro katechety, dále řízení koleje

³³ V letech 1921 - 24 se F. Kovář orientoval na získání docentského místa v oboru srovnávací vědy náboženské na FF UK. Jeho habilitační text vyšel r. 1922 pod názvem Představy pársismu a židovství o posledních věcech světa a lidstva. Tato i předešlé dvě Kovářovy práce byly v periodiku Naše Věda jeho redaktorem, profesorem FF MU Antonínem Beerem (1881 - 1950) napadeny za nepřiměřené citace pramenů. Kritik vytkl Kovářovu habilitačnímu spisu doslovné užití práce Paula Deussena Die Philosophie der Bibel, jež nebyla uvedena mezi prameny. Kovář se při zkoumání rukopisu své práce ujistil, že zde Deussenovu knihu uvedenu má. Chybou sazeče při korektuře vydaného textu uvedena nebyla. Kovář, citující prameny způsobem běžným na Bohoslovecké fakultě UK, se k této kritice postavil čestně, docentury se vzdal a vrátil se z UK na MŠANO; srov. též BEER, Antonín. Odhalení plagiátů Františka Kováře, Představy pársismu a židovství o posledních věcech světa a lidstva, Filosofické myšlení helenistického židovstva, O náboženském vývoji lidstva, in: Naše věda, roč. 6, č. 5 - 7/ 1924, s. 85 - 100.

a obstarávání redakčních věcí Českého zápasu, vedle řady prací v církvi, které si sám ukládám a na sebe беру, jako v organizacích mládeže, ústř(ední) radě, přednášení, psaní článků atd.

Nutí mne k tomu stav církve. Den ze dne lze pozorovat větší a větší pokles důvěry ve vedení církve. Není arci divu a pro mne, který zde vše z blízka vidí a pozoruje je jasno, že takto musí časem nastat v církvi stav přímo kritický. Patriarcha je člověk typu venkovského, nebo spíše maloměstského faráře, ješitný, sobecký a hlavně – bez páteře, bez vlastního názoru a bez pevného charakteru. Ústř. rada má členstvo celkem bezvýznamné a není ani možno jednou za měsíc na schůzích nabýt názoru o stavu církve a nalézt vhodná cesta, po kterých se má vést. Budu se nutit, abych v dalším nastínil hlavní znaky dnešní církevní situace.

Sám pro sebe vidím, že jsem v církvi cizincem, že se v ní moje práce nevidí ráda a od mnohých duchovních se sleduje přímo nenávisťně.³⁴ Poznal jsem to na synodě duchovních na konci srpna, kdy by mne snad byli utloukli, když jsem se zastal největších dvou vymožeností a možností církve, svobody svědomí a demokracie, jež by byli nejraději tito duchovní, které jsem nepříjemně podnítil svým referátem o potřebě hlubšího a širšího vzdělání, (zrušili). Poznal jsem to od té doby z řad kněží z četných jiných dokladů. Sdružení duchovních moravských se dokonce usnesením, zaslaným ústř. radě, postavilo výslovně proti mně a koleji. I o tom později více.

Svět laický pak vidí ve mně člověka nemožných přísných požadavků, když chci opravdovost. Jsou to celé romány, čeho všeho musíme se ženou vytrpět od členů dejvické nábož(enské) obce, kteří denně sledují přímo každé naše hnutí a každé naše jídlo a mezi sebou o tom šíří klepy, ač nám nikdy nic neřeknou. Vrátný Mottl s nimi držel a teď, když byl propuštěn, začne jeho msta a hlavní boj.

Patriarcha a hl. jeho paní v tom všem jsou jako na pozorovací hlídce, poslouchají klepy ze všech stran, sami vyzvídají pomocí své služky kdejaké hnutí v domě a je vidět, jak sbírají materiál. Cítím jasně, jak je mu nepříjemné, že má ve své blízkosti kritického pozorovatele jeho činů, který nepodkuřuje, nevelebí, ale pouze pracuje. Nemůže to skončit pro mne dobře, ač konečné vítězství nemůže nebýt mé, neboť na mé straně je pravda i dobro.

Jedinou oázou v tom všem jsou drahé děti a žena, domácnost, které se mohou bohužel věnovat sotva hodinu po obědě a hodinu po večeři. Teď však přece přijdu skoro denně s Helenkou na procházku na chvíli po obědě.

³⁴ 8. ledna 1920 se F. Kovář zúčastnil schůze Klubu reformních kněží na Smíchově, z níž vzešla CČSH. Situaci v nové církvi hodnotil jako ne zcela přehlednou, proto až do roku 1925 setrval v pravoslavné církvi. Jeho pozice v CČSH nebyla v dalších letech i přes podporu dr. K. Farského nijak pevná.

Silvestrovská bilance celé mé situace není nijak utěšená a přál bych si vřele, aby příští léta byla jiná. Přes to jedno plus musím zaznamenat: pokrok duchovní. Psal jsem tento rok do každého čísla Č(eského) zápasu článek, což byla povinnost většinou velmi trpká. Avšak byla spojena s tou předností, že jsem si přemnohé věci musil objasnit a jasně formulovat, zvláště věci, které jsem psával pro úvodníky. Se Spisarem jsem nuceným stykem v redakční radě také nalezl leckterý styčný bod, poznal jsem jeho povahu a shledal ji v lecčem příznivější, než jsem původně soudil. Konečně přednáškami v kolejních kursech jsem také nucen si přemnohé věci ujasňovat a formulovat. Vedoucím pak postavením a stykem s mladými lidmi, problémy, jež z toho stále vznikají, nutnost stálého a bezodkladného rozhodování jsou cenné podněty k práci, příležitosti k vlastní výchově a zdokonalení. Přes všechny nesnáze, dřinu, nepochopení vím a cítím, že duševně rostu a velmi jsem vyrostl v tomto roce, v němž jsem dosáhl čtyřicátého roku svého života!

Dejvice 4. července 1929

V předvečer odjezdu na dovolenou zaznamenávám aspoň několik faktů k zachycení situace a stavu věci. Celý letošní rok byl mimořádný tím, že jsem měl z ministerstva dovolenou (úplnou a placenou) a mohl jsem se věnovat práci nade vše mi drahé: pro náboženství, církev, kolej.

Původně byla dána dovolená do konce března, pak byla prodloužena do konce září 1929. Méně práce jsem za tu dobu dovolené neměl. Čili, pracoval jsem od rána do noci, stejně jako když jsem byl do ½ 3 v ministerstvu a pak v koleji. Avšak též nebyla ta práce rozdělena, nebyla dvojitá záprež, diametrálně rozdílná, nýbrž práce jen jedna. A udělal jsem jí dost. Řízení koleje s pětapadesáti bohoslovci, se stravováním sedmdesáti osob, nákupy, účtování, výchova a vedení bohoslovců – to vše samo by stačilo na celé zaměstnání jednoho člověka. V starosti o kuchyň a o služebný personál (kuchařka, šest služek) měl jsem neocenitelnou pomocnici ve své drahé ženě. A její práce nebyla menší. Kuchařka je sice velmi spolehlivá, svědomitá a poctivá, ale není samostatná, potřebuje stálého vedení, rady a opory, sama hned ztratí hlavu. Dnešní služby jsou úrovně tak ubohé, že po dobrém se s nimi nic nespraví, nedovedou si vážít mírného zacházení a nedělají dobrotu, neznají konců svých požadavků. Chtějí nad sebou knutu, křik, nadávky - pak teprve dělají dobrotu. Toho ovšem my jsme dělat ani nemohli, ani nechtěli a tak jsme měli s personálem mnoho obtíží, stálé boje služek s kuchařkou atd. To vše žena trpěla, řídila, zvládala, rovnala, někdy klidněji, leckdy nervy selhávaly. Byl to stálý boj se služebným personálem o tom, aby byly práce svědomitě a dobře vykonány. Ač bychom rádi byli bez bojů, aby se vše dělo v klidu a míru, nebylo to možné, ne naší vinou. A co bylo s personálem, bylo i s bohoslovci, ovšem na jiné linii a jinými často metodami a na jiné úrovni. Ale v podstatě boj, boj, boj můj s nimi, aspoň

většinou, aby zachovávali domácí a studijní řád, aby plnili povinnosti mravní, lidské a stavovské. Často byl ten boj velmi intenzivní, často byl to boj proti všem a se všemi. Ale nepovolil jsem a ke konci roku jsem konstatoval, že většina uznala, že já jsem měl pravdu a ne oni.

Ovšem musili být čtyři z 1. ročníku počátkem června propuštěni. Ti, kteří domácí a studijní řád opětovně a zlovolně neplnili a přímo se jeho ustanovením vysmívali, od velikonoc do přednášek na fakultu nechodili, nýbrž raděj(i) po Praze, po parcích a plovárnách se potulovali a živit se nechávali, také kolejní kursy zanebávali, v pokojích kouřili, v karty hráli atd.

Nebylo jiného vyhnutí, než je propustit. Od jara jsem měl každý večer výchovné promluvy. S počátku o „martyškovství“ u příležitosti Medkova Plukovníka Švece, poněvadž i v koleji a církvi je plno takových Martyšků.³⁵ Potom o životospřáve a mravnosti sexuální hodně podrobně, pak (o) tvoření povahy, charakteru a ke konci o společenském chování. Před tím od počátku stud. roku střídali se bohoslovci a každý (student druhého ročníku) měl po tři dny krátkou promluvu a čtení Písma, určuje při tom i písně. Po nich (studenti prvního ročníku) určovali jen písně, přečetli místo z Písma a pronesli vhodnou k tomu modlitbu, vždy v rámci tří slok písně. Ke konci roku (studenti druhého ročníku) měli každý jeden večer v taláru Kalousovu večerní pobožnost s krátkou promluvou. Ale před tím vždy já jsem měl promluvu buď výchovnou, nebo o poměrech v církvi, činnosti duchovního atd. K výchovnému působení patřil arci především můj individuální styk s jednotlivými bohoslovci. Buď, že já jsem je k sobě volal, nebo oni sami přicházeli. Někteří si tomu uvykli a konali, co jsem jim určil za nutné k tomu, zanechat určitého návyku, nebo rysu špatného a cvičit se a zvykat jinému. Zasahoval jsem do duševního života některých velmi hluboce, takže uznali, že se za ta dvě léta zcela přetvořili. Jiní arci nestáli o působení a vliv na ně, vyhýbali se, aspoň na čas, ale bylo jich, takových neúvěřivců, celkem málo. Letos mnoho nám jako výchovný prostředek pomáhaly kolejní bohoslužby nedělní, vždy o osmé hod(ině). Já, nebo některý z pražských duchovních, jehož jsem požádal, sloužil liturgii, vlastně jen prováděl s chlebem a kalichem, co liturgie předpisuje a říkal slova zpřítomnění. Vedle něho dva bohoslovci v talárech konali ostatní. Jeden zpíval části zpěvné a četl epištolu, druhý recitoval modlitby, zpíval evangelium a měl promluvu. Naučil jsem je vkládat vložky, jež jsem sám v souladu s obsahem promluvy a dobou církev(ního) roku vybíral z Písma, takže každé naše bohoslužby tvořily zbožný celek. Promluvy jsme

³⁵ MEDEK Rudolf (1890 - 1940), básník, prozaik zobrazující boj legií. Jeho drama Plukovník Švec bylo inspirováno smrtí tohoto důstojníka. Buřič Martyška je organizátorem vzpoury proti Švecovi a ztělesněním odporu k jakékoliv kázni.

měli o Ježíši a pak o Pavlovi, podle německých kázání od Bitzia.³⁶ Bylo velmi jasně patrné, jaký úkol tyto bohoslužby během roku vykonaly. Nejen že se (studenti druhého ročníku) naučili kázat, ale všichni se naučili z bohoslužeb něco mít pro svůj duševní, náboženský a mravní růst, svou zbožnost. Zprvu byli přítomni dost lhostejně a chladně, ale postupem doby rostl nejen zájem, ale i zbožná účast. Staly se jim potřebou. Většinu jsem jich měl já s nimi a hlavní ráz vždy jsem uveřejňoval v Č. zápase.

Tato výchova však a řízení koleje byly jen nevelkou částí mé činnosti. Kolej vedle výchovy musí poskytovat za dnešního stavu věci, kdy naši bohoslovci jsou na bohosl(ovecké) fakultě cizí konfese, bohoslovcům také odborné vzdělání. To se děje bohosl(oveckými) kursy, které jsou jedině mým dílem a musel jsem si je na ústř. radě pracně dobývat. Začal jsem je sám svým kursem přednášek O náboženství na podzim r. 1925.³⁷ Tehdy byly to jen moje dvě hodiny jednou týdně. Letos měly kursy již sedmadvacet hodin týdně a celou řadu oborů: hierografii, hierosofii, psychologii nábož(enství), dějiny dogmatu, etiku, církv(evní) právo, kazatelství, katechetiku, liturgii, matriky.³⁸ Program kursů, výběr osob, plán s nimi probrat, celé učivo řídit, prostě být duší celého toho studia, bylo mou radostí. A sám jsem v tom přednášel šest hodin týdně, nejen svědomitě dodržovaných, ale namnoze předržovaných, jen aby se co nejvíc předneslo. Když některý z kolegů nemohl na svou hodinu přijít, vždy jsem rád jeho hodiny převzal. Kromě toho jsem letos organizoval také katechetský kurs pro výpomocné učitele a učitelky z Velké Prahy, devět hodin týdně a sám jsem v něm jednu hodinu přednášel. Letošními přednáškami v kursech jsem zase také sám byl nucen k dalšímu studiu a to jak z dějin nábož(enství), tak psychologie nábož(enství) a nejvíce z předmětu, který jsem ohlásil jako Některé základní problémy náboženské a probíral letos poměr náboženství a vědy a pak problém víry vůbec.³⁹ Z kursů byly na konci roku zkoušky a úspěch v nich podmínkou pro další ponechání v koleji. Víím, jak Husova fakulta nerada viděla naše kursy a také mne, jako jejich iniciátora a duši. Viděli při tom, že nám nedostačuje jejich fakulta. Musil jsem s ú. r. vybojovat také účast prof. Spisara

³⁶ BITZIUS Albert (1835 - 1882), švýcarský reformovaný duchovní, teolog, politik a autor kázání. Jeho sedmisvazková *Predigten* vycházela posmrtně v letech 1883 - 1903.

³⁷ KOVÁŘ František, *O náboženství. Přednáškového kursu část první*, TND ČČS, Praha 1926; KOVÁŘ František, *O náboženství. Přednáškového kursu část druhá*, TND ČČS, Praha 1927.

³⁸ Metoda srovnávání má při zkoumání náboženství tři možnosti užití. Hierografie je pozorováním a popisem řádných i výjimečných náboženských jevů a procesů. Hierologie odhaluje pravidelnosti v náboženských jevech a procesech. Hierosofie se snaží tato jevy a procesy vysvětlit.

³⁹ KOVÁŘ František, *O náboženském vývoji lidstva, Přednášky na škole vysokých studií pedagogických v Praze v studijním roce 1922 - 23*, Vytisštěno jako rukopis, Praha 1923. F. Kovář zde navázal i na přednáškový kurs, který konal jako úředník MŠANO na Škole vysokých studií pedagogických (ŠVSP), dvouleté instituci pro dozdělování učitelů národních škol, založené r. 1921.

při nich a těmito kursy jsme se letos hodně sblížili. Před svými hodinami i po nich zastavoval se u mne v ředitelně. Měli jsme příležitost blíže se poznat, vyměnit si názory a v mnohém, třebaš ne ve všem, se shodnout.

Dalším článkem byla činnost literární. I mé kolejni přednášky vydali si bohoslovci rozmnoženy strojem. Psychologii nábož(enství), vše to, co bylo předneseno za poslední tři roky, také letošní „problémy“, dějiny nábož(enství) a mimo to i co jsem min(ulého) roku přednášel: Psychologické podmínky vzniku CČS.⁴⁰ Vedle toho psal jsem řadu článků do Č. zápasu, ale jen příležitostně, neboť letos je „zlidověn“ a ideových článků má pořádku.

Mládež CČS se sama organizovala a za letošní rok vzrostl počet Jednot na sto.⁴¹ Scházelo však hlavní, program speciální činnosti, aby se nehrála jen divadla a aby se neodvraceli od nábož(enských) programů tím, co brali z YMCA a co pro naši mládež není. I zde jsem byl na místě. Od ledna pracuji pro mládež vždy na měsíc napřed etický program na podkladě náboženském a programy se osvědčily i líbily, byl-li ovšem schopný vůdce, který dovedl je upravit svému prostředí a schopnosti členstva. Ústř(ední) svaz je zde rozmnožoval a rozesílal. O Vánocích v kursu jsem je částečně vysvětlil, o letnicích v novém kursu vůdců jsem vyslechl jejich zkušenosti, podle nichž mohl bych leccos upravit jinak od podzimu.

Letošní millenium smrti sv. Václava vyvolalo i činnost církve spolu s ostatními pokrokovými složkami národa. Byl jsem ú. radou určen zástupcem církve v pokrokovém souručenství v této otázce a strávil jsem mnoho večerů a odpolední na poradách, které zdály se často už marnými a hrozily rozbitím celého souručenství pro naprosto se rozcházející názory.⁴² Držel jsem se linie, kterou jsem pro CČS vytkl již před rokem v článku Č. zápasu, pak v kalendáři Č. zápasu na letošní rok a ke které se po dlouhých debatách přidala i většina pokrokových stran.⁴³ Měl jsem příležitost toto stanovisko znovu obšírně vysvětlit za všeobecného souhlasu na veřejném shromáždění církve na Slovanském ostrově 18. března 1929 a moje

⁴⁰ KOVÁŘ František, Psychologické podmínky vzniku CČS. Poznámky z přednášek konaných v bohoslovecké koleji CČS v roce 1927/ 28, Studující čís. bohosloví, Praha 1929.

⁴¹ Mládež církve byla organizována do Jednot mládeže, jež zastřešovaly diecézní organizace mládeže a Ústřední svaz.

⁴² Zápis ze schůze ÚR CČSH ze 7. ledna 1929, Kniha zápisů schůzí ÚR CČSH, ÚAM CČSH. Na počátku příprav se jednalo o otevření diskuse v církvi o způsobu oslav. Církev směřovala své svatováclavské oslavy do aktivit tzv. pokrokového proudu. Schůze ÚR CČSH 7. ledna 1929 rozhodla, že oslavy „konat bude církev s pokrokovým souručenstvím, zúčastní - li se toto i oslav jejich. V případě negativním bude oslavy konat samostatně.“

⁴³ KOVÁŘ František, Československá církev a českoslov. národ, in: Český zápas, roč. 11, č. 43/ 1928, s. 2 - 3; KOVÁŘ František, Tisíciletí, in: Český zápas 1929. Rodinný kalendář Církve československé, s. 32 - 35; srov. též KOVÁŘ František, Václav a Hus, svatováclavství a husitství, in: Český zápas, roč. 12, č. 27/ 1929, s. 221 - 223. Oslavám tisíciletí světovy smrti věnoval Kovář článek i při výročí M. J. Husa.

přednáška vyšla s titulem Svatováclavské oslavy v Tisk. družstvu až dodnes ve třech vydáních (10 000 výtisků) a zdá se, že bude koncem prázdnin třeba vydání nového.⁴⁴ Za CČS mluvil jsem o této otázce znova ještě podrobněji na řečnickém semináři, který pořádaly 23. a 24. března v Praze sdružené pokrokové korporace. Vedl jsem za CČS jednání tak, že církev a za ni i já (s patriarchou a r. Kloubkem) kooptováni do Národního výboru pro oslavy, ač s počátku katol(ičtí) biskupové a hl(avně) opat dr. Zavoral prosil členy, jen aby nebyla tam brána CČS, s těmi pány že tam přece nemohou sedět. A program oslav, dřív zcela katolicky konfesní, byl pak změněn v zcela všenárodní, pokud se tímto Výborem vedle oslav čistě katol(ických) pořádá.⁴⁵

O svatodušním sjezdu mládeže jsem měl přednášku Dnešní mladý člověk a náboženství. Také tu vydal Ústř(ední) svaz (Jednot mládeže CČS) tiskem v úhledné brožurce.⁴⁶

Hlavní mou literární prací za tento rok je však Náboženská revue čl. církve. Léta se o ni jednalo marně, až letos, když jsem měl dovolenou, jsem ji uskutečnil.⁴⁷ Dosud jsou venku dvě čísla a skoro celá jsou mnou vyplněna, hlavně rozhledy jsou moje. Spisár měl být s počátku spoluredaktorem, ale pak jej ú(střední) rada zamítla a proto on zase nechce se nijak víc revue věnovat, než tu a tam nějakým článkem. S revue je veliká práce, ale je mi velmi milá a dělal bych ji třeba každý měsíc.

Pokud se mé práce týče, jsem s uplynulým stud(ijním) rokem spokojen. Ne tak pokud se týče mého poměru k vedení církve. Patriarcha mne nejen úmyslně od všeho, i informací o stavu církve, oddaluje, ale je otevřeně proti mně, což pozoroval jsem po celý rok, ale hlavně v poslední době. Barometrem nejlepším je služební personál jeho rodiny, který po koleji roznáší, jak se patriarcha vyslovuje nepokrytě a drasticky proti mně. Tím také se vysvětlí, že mi v poslední schůzi ú. rady 17. června bylo oznámeno, že se mnou pro příští rok nepočítají s ředitelstvím koleje, poněvadž prý mne chtějí zcela uvolnit pro vědeckou práci a revue. To je arci průhledná zástěrka. Týž důvod trvá již tři roky a nikdy u nich nerozhodoval. Víím, že nejsem patriarchovi příjemný. Konám svou práci dobře, toho jsem si plně vědom

⁴⁴ KOVÁŘ František, Svatováclavské oslavy. Přednáška, kterou vykonal na velké veřejné manifestační schůzi čl. církve na Slovanském ostrově v Praze dne 18. března 1929, TND CČS, Praha 1929.

⁴⁵ V červnu 1929 došlo ke kooptování zástupců CČSH do Národního výboru pro oslavy svatováclavského tisíciletí. Zástupci církve ve výboru se stali patriarcha G. A. Procházka, F. Kovář a člen ÚR CČSH JUDr. Vilém Kloubek; KLOUBEK Vilém JUDr., rada Nejvyššího správního soudu; ZAVORAL Metoděj Jan OPraem (1862 - 1942), opat premonstrátského kláštera v Praze na Strahově, čs. politik.

⁴⁶ KOVÁŘ František, Dnešní mladý člověk a náboženství, ÚSJM CČS, Praha 1929.

⁴⁷ Zápis ze schůze ÚR CČSH z 13. února 1929, Kniha zápisů schůzí ÚR CČSH, ÚAM CČSH. Schůze ÚR CČSH 13. února 1929 o revue dohodla: „Vědecká revue bude vycházet čtyřikrát do roka se samostatnou přílohou Ústředního věstníku. Redakci revue má ředitel dr. Kovář.“

a proto, že mám církev rád a o ní vysoký ideál, který usiluji vštípit i bohoslovcům a uskutečňovat u sebe i u nich, jsem jemu nepohodlný, ježto jej to zastiňuje. Je mi trapné o této věci psát. Výsledek všeho toho, co jsme se ženou zažili za uplynulý rok, je, že patr(iarcha) nynější je člověk nejen malého vzdělání, nepatrných obzorů, ale že je to člověk ve všem malý i mravně. Podle toho je ovšem i stav církve, jejíž prestiž denně klesá. Ú. r. je složena jednak z biskupů s měřítky katolických hierarchů, jednak z laiků s měřítky politickými a spolkářskými pro církev. Patriarcha pak nestrpí vedle sebe nikoho, kdo se neklaní, nevelebí a o něco usiluje. Za rok byl z jeho okolí „odstřelen“ gener(ální) tajemník Procházka, vrchní úč(etni) rada Gajdík, katech(eta) Roháček, celá minulé diec(ezní) rada s odborníky.⁴⁸ Místo nich obklopuje se lidmi stejně malými, diletanty a často i lidmi zjištnými. Sám vést nedovede, ale sebe vést dává lidem naprosto podprůměrným. Církev, jež má možnosti jako žádná jiná, za těchto okolností, za tohoto vedení, jich neuskuteční. Klesá na úroveň takových metodistů, nebo baptistů, jichž nikdo ve veřejném životě národa nepociťuje, ani nepostrádá. Za dva roky od smrti Farského církev klesá stále níže, třeba mladí duchovní, kteří vycházejí z koleje, by mnoho dovedli zlepšit. Avšak ty, které já doporučuji na lepší místa, úmyslně posílá do hor a míst od dráhy a kultury vzdálených. Škoda, že není kdy vypsát případy. Snad bude k tomu čas po návratu z dovolené, ještě během prázdnin.

S bohosloveckou fakultou za celý rok věc nepokročila vůbec. Těsně před prázdninami, počátkem června na komisi, na níž byl také prof. dr. Kozák a dr. Jindř(ich) Hrozný, umluveno s velkým nadšením, žádat zřízení vysoké školy studia náboženského, která by zatím měla tři fakulty: Husovu československou, pro CČS, tyto dvě v Praze a třetí evangelickou augsb(urského) vyznání v Bratislavě.⁴⁹ Byla by to cesta nejschůdnější a do Vánoc by mohla vést k cíli. Avšak druhý den po oné komisi rozhodnut pravý opak: čekat na zřízení vlastní fakulty, poněvadž prý ministr školství dr. Štefánek ujistil, že bude to na podzim.⁵⁰ Nevidí, že to už se říká týmiž slovy všemi ministry po několik let. Hlavní důvod však prozradil posl(anec) Prášek: abychom měli svou fakultu víc(e) v rukou, aby se nedostala do rozporu s vedením církve.

⁴⁸ PROCHÁZKA Antonín (1875 - 1944), tajemník ÚR CČSH. Byl jedním z Kovářů kladně nakloněných spolupracovníků, jehož odchod teologovo postavení v ústředí církve oslabil. Stal se projevem střídání v ústředním aparátu církve po zvolení nového patriarchy. Ten se snažil svými lidmi nahradit Farského spolupracovníky. Procházka byl penzionován od 1. dubna 1929; GAJDÍK Petr (1872 - 1945), vrchní zemský účetní rada, místopředseda ÚR CČSH, pak i duchovní, byl též odstraněn z ústředí církve. Jeho pohřeb vykonal prof. František Kovář; ROHÁČEK Jan (nar. 1892), duchovní CČSH, působil v Praze 1922 - 1938.

⁴⁹ HROZNÝ Jindřich PhDr. (1885 - 1952), bratr orientalisty Bedřicha Hrozného, 1928 - 1935 působil na MŠANO; KOZÁK Jan Blahoslav prof. (1888 - 1974), čs. filosof, teolog a politik.

⁵⁰ ŠTEFÁNEK Antonín (1877 - 1964), slovenský politik, ministr školství a národní osvěty v československé vládě 1. 2. 1929 - 7. 12. 1929. Od 20. 2. 1929 po Milanu Hodžovi.

S nynějším vedením ovšem se do sporu dostat musí. Malí lidé chtějí uplatňovat jen moc, i když za ní nestojí právo a spravedlnost. To však ve věcech náboženských nejde a v církvi demokratické jednou tyto choutky budou hrubě odbyty. Je to patrné na veškeré náladě duchovenstva i laiků proti dnešnímu vedení církve, zvláště v poslední době, když byl zbaven úřadu farář jaroměřský, bývalý generální vikář a správce diecéze Kuřík a turnovský farář Hůta.⁵¹ Valná hromada Jednoty duchovenstva) 28. června byla ostře vyhraněna proti vedení církve. Byl jsem tam zvolen do výboru Jednoty a byl tam přijat i můj návrh, nabídnout církve (evním) úřadům i disciplinovaným, že se duchovenstvo pokusí nalézt smír, můstek, na němž by se obě strany sešly. Valná hromada zvolila k tomu tři členy: prof. Spisara, faráře Janeše a mne.⁵² Dodnes nevím, bude-li nabídka k umožnění smíru přijata. Mezi laiky, kde je stále napětí proti duchovním, jeví se odpor proti vedení tím, že skoro obecně při návrzích na novou ústavu jsou proti doživotnímu biskupství a pro systém presbyterní, nebo kongregační.

O velikonocích jsme se letos vypravili s oběma dětmi do Sebranic. Maminka byla před tím těžce nemocna chřipkou a nevím, jestli jsem ji neviděl naposled, velmi špatně vypadala.⁵³ Tatínek vypadá dosti dobře, ač je mu letos osmdesát let a je hodně trápen revmatismem.⁵⁴

Děti máme od počátku května v Masečíně a někdy v neděli jsem za nimi jezdil. Žena tam s nimi pobyla vždy několik dnů a zas se vracela do koleje, aby vše uvedla do pořádku v kuchyni i při úklidu. Koncem června se přestalo vařit, pro příští rok nemá se již v koleji vařit, mají se bohoslovcům povolovat stipendia. Ač bylo to definitivně usneseno ve schůzi ú. rady 10. června, přec zase ve schůzi 17. června bylo to zvikláno a nejsou vlastně stanoveny žádné pevné podmínky pro přijímání na příští rok. Snad budu si moci pro budoucnost zaznamenat důvody, velmi vážné, jež mne vedly k návrhu na změnu provozu v koleji.

⁵¹ KUŘÍK Alois (1887 - 1959), studoval v Hradci Králové, zde vysvěcen na kněze římskokatolické církve, 1921 - 1929 farář ČČSH v Jaroměři. Jako správce východočeské diecéze ČČSH nebyl zvolen jejím biskupem. Vůči vedení církve pak vystupoval podporován opozičním periodikem Husova liga a byl suspendován. Pak v ČCE, 1930 ustanoven vikářem ve Velenicích; HŮTA František X. (nar. 1886), žil v Turnově a zde působil v letech 1926 - 1929 jako farář.

⁵² 28. června 1929 se konala valná hromada Jednoty duchovenstva ČČS. Její účastníci se postavili proti vedení církve a novému patriarchovi. Do výboru kněžské organizace byl zvolen i Kovář, který zúčastněným navrhl, aby duchovenstvo i hierarchie církve začali hledat společnou platformu další spolupráce. Členové valné hromady Jednoty zvolili komisi, jež měla připravit dialog s vedením církve. V komisi byli Alois Spisara, František Kovář a Alois Janeš; JANEŠ Alois (1874 - 1929), duchovní ČČSH.

⁵³ KOVÁŘOVÁ Antonie, roz. Roháčková (1864 - 1931), matka F. Kováře.

⁵⁴ KOVÁŘ Antonín (1849 - 1935), otec F. Kováře.

Letos 30. června bylo vysvěceno na kněze čtyřadvacet bohoslovců, počet dosud ze všech nejvyšší.⁵⁵ Jistě dlouho jich tolik nebude, možno že nikdy už ne. Když odcházeli, bylo patrné, jak na mně lpí a jak je jim nesrovnatelná myšlenka, že bych já neřídil kolej, nýbrž někdo jiný. Dostávám o tom již také dopisy.

V koleji 31. prosince 1929

Konec roku volá, abych zachytil aspoň některá fakta z událostí a prostředí. Snad jich budu jednou potřebovat, snad jen děti si je jednou přečtou, až mne tu nebude.

Po návratu z prázdnin v druhé polovině srpna najednou nikdo z vedení církve nemluvil o usnesení, že se mnou nepočítají od prázdnin ve vedení koleje. Řekl prý sice posl(anec) Prášek v červenci na církevním sjezdu v Táboře, že již ředitelem nebudu a že místo moje je rezervováno pro Kuříka, ale pak už se o tom nemluvalo.⁵⁶ Když jsem se vrátil, starala se ústř. rada o další mou dovolenou, ale ne pro vědeckou práci, nýbrž pro řízení koleje a hlavně přednášky v ní. Věc byla tentokrát velmi obtížná. Nedávné rozhodnutí vlády stanovilo, že dovolená se smí udělit jen na rok, a mně rok uplynul v polovině září. I tentokrát však pomohly politické důvody, že přece jen došlo k prodloužení dovolené do konce února 1930. Ústř(ední) rada byla u ministra školství dr. Štefánka se čtyřmi požadavky: zřízení bohoslov(ecké) fakulty, stavební subvence, zvláštní subvence na rekonstrukci kostela sv. Václava na Zderaze a mou dovolenou. Tři prvé musil ministr odmítnout a tak musil vyhovět aspoň v posledním bodě, neboť bylo před volbami do parlamentu (27. X. 29) a nebylo možno církev ve všem zamítnout.⁵⁷ Mohlo by se toho využít politicky proti straně agrární ve volbách. A tak ministr nařídil presidiu MŠ(A)NO prodloužení dovolené, což se muselo stát se souhlasem minist(rů) financí a vnitra a z důvodů vědeckých i veřejných, jakož i vzhledem k tomu, že mám být jmenován na bohosl(oveckou) fakultu ČČS, o niž se jedná.

Tak bylo umožněno, že jsem mohl zase pokračovat v dosavadní své práci, která mě je milá, a od ní bych byl s těžkým srdcem se vracel do ministerstva k aktům.

Letos je má práce v koleji poněkud pozměněna. Dosáhl jsem přece toho – po prázdninách mi v ústř. radě více přáli – že se v koleji nevaří. Důvody mé byly finanční, ale hl(avně) pedagogické. Bohoslovci dostávají stipendia jako příspěvek na stravování v akad(emické) mense. Tím ubyla velmi nepříjemná starost a zlost s personálem. Jsou nyní jen dvě starší služebné pro úklid v domě. Ubylo také účtování, objednávání atd. Za to jsem se mohl více věnovat přednáškám. Kolejní

⁵⁵ 30. června 1929 ve sboru dejvickém byli vysvěceni 24 novokněží církve československé, in: Český zápas, roč. 12, č. 28/ 1929, s. 234.

⁵⁶ Na sjezdu příslušníků ČČSH v Táboře 21. července 1929, konaného v rámci Jihočeské výstavy (23. června – 15. srpna 1929).

⁵⁷ Předčasné volby do parlamentu Československé republiky se konaly 27. října 1929.

kursy jsem letos doplnil na nejvyšší možnou úroveň a plnost a pochybuji, že bude kdy studium tak vyhovovat jako letos i když bude snad jednou samostatná fakulta. Letos chodí bohoslovci na dvačtyřicet hodin přednášek a cvičení a z toho jen pět hodin je na Husově fakultě, vše ostatní máme v koleji. Sám mám dvanáct hodin týdně, bez zvláštní renumerace. Při dosavadních odborných zkouškách bohoslov(oveckých) jsem pozoroval naprostou neznalost bible a proto jsem si vzal šest hodin přednášek s tématem: Základy bibli(ckého) studia SZ a NZ. Dále mám dvě hodiny dějin náb(oženství), dvě hod(iny) psychologie náb(oženství) a dvě hod(iny) seminář, návod k vědecké práci. Sama příprava na tyto přednášky zabírá mi denně spoustu času, ale je to práce milá.

I s otázkou fakulty podařilo se mi na schůzi ú. rady pohnout na novou kolej. Přes opačné rozhodnutí před prázdninami v ú. r. o otázce společné Vysoké školy přivedl jsem věc k novému rozhodování, využiv faktu, že došli zklamání ve své důvěře ve slib ministra školství, že fakulta bude na podzim. Po prázdninách jim ministr řekl, že není na věc pomyslen. Přesvědčil jsem ú. radu o výhodnosti společné vysoké školy a poněvadž v listopadu měl zasedat synod českobratrské církve, využil jsem toho, a vymohl, že se začalo se synodním výborem i Husovou fakultou jednat, jak by se stavěli ke společné Vysoké škole theologické se samostatnými fakultami: českobratrskou a československou, po příp. i slovenskou evangelickou a společným rektórem. Sám jsem na společné poradě celý plán nastínil a ten byl přijat nejen zástupci syn. výboru a fakulty, ale pak i synodem samým. Zatím však, zdá se, nastala situace, že už nejen ani tento plán nedá se uskutečnit, ač před rokem byl by šel hravě. Je sice po říjnových volbách politicky situace pro církev čsl. příznivější, ale ministrem financí je dr. Engliš a ten je zásadně proti každé nové vysoké škole, zvláště když nyní čekají republiku reparace 100 mil. ročně, které se musí uhradit v rámci rozpočtu; není tedy ani 10 000 Kč k dispozici, tím méně půl mil(ionu).⁵⁸ Tak mi líčí situaci v(rchní) odb(ový) r(ada) dr. Dvořák v MŠ(A) NO, s nímž jsem jednal již o dalším plánu.⁵⁹ Radí, aby církev čsl. zatím, jako prvou etapu, přijala stolice na Hus(ově) fak(ultě), pak usilovala o samostatné oddělení na té fak(ultě), se svým stud(ijním) a zkuš(ebním) řádem a teprve jako poslední etapu o oddělení fakulty vlastní. V ú. r. budu o tom referovat v lednové schůzi. Zdá se, že věc nabyla nové tvářnosti jednou skutečností: dosud věc fakulty nezdála se věcí a potřebou celocírkevní. Členové ú. r. dost vlažně se o ni starali a měl jsem vždy dojem, jako by si mysleli, že o ni usilujeme se Spisarem jen pro své osobní zájmy. Nyní ale patriarcha Procházka stále častěji mluví o tom, že rezignuje na

⁵⁸ ENGLIŠ Karel (1880 - 1961), čs. národohospodář, ministr financí ve vládě široké koalice 7. 12. 1929 - 29. 10. 1932 Františka Udržala do 16. 4. 1931.

⁵⁹ DVOŘÁK Antonín JUDr., ministerský rada MŠANO.

patriaršství a půjde jako profesor pastorálky na fakultu. Stává se tak fakulta jeho věcí osobní a to, zdá se, bude mít dobrý účinek na postup celé ú. r. ve věci fakulty.

Poměry v církvi na prahu desátého výročí jejího vzniku nejsou nijak utěšené. Několik osob, býv(alých) členů diec(ézní) rady, která nenavrhl(a) nynějšího patriarchu ani za kandidáta, nýbrž Spisara a která musila po zvolení Procházkové rezignovat, se mstí, chce zase k moci, organizuje a podněcuje oposici proti nynějšímu vedení a má tu výhodu, že může velmi dobře využívat chyb, které to vedení činí. Nynější patriarcha na svůj veliký úkol nestačí, nemá pro vůdčí postavení ani vlastností, ani rozhledu, ani zkušeností a obklopuje se i nechá ovládat lidmi podprůměrnými. Diecézní rada pražská je složena jen z kývalů, v ú. r. ani v kanceláři (patriarchy) není iniciativy, vůbec žádného vedení, poněvadž není ani cíl, ani vědomí cesty k němu a proto ani řízení k němu po důsledné a pevné cestě. Z dnešního vedení nikdo neví, co se chce. Činí se rozhodnutí, která se neprovedou, nebo změní co nejdříve a trvá se na maličkostech, které dráždí. Oposice má snadnou práci. Získala snadno hlavně všecko duchovenstvo, které je postiženo snížením dotace a které nechce kázně. Je všeobecná rozmrzelost, otrávenost, nedůvěra, defétismus. Pod záminkou revize ústavy vede se boj proti nynějšímu vedení, s otevřeným cílem, aby Diec(ézní) rada pražská i ú. rada byly odstraněny a na místa jejich aby usedla oposice.⁶⁰ Také mne chtěli do oposice přetáhnout a Spisar mi výslovně řekl, že mi v očích duchovenstva škodí, že jsem zůstal ředitelem koleje, ač mi dali najevo, že se mnou nepočítají. Já však sloužím věci a nikoliv osobám, ať je to vedení, nebo oposice. Zním přespříliš dobře nedostatky dnešního vedení, a zvláště nezpůsobilost a neschopnost nynějšího patriarchy a nemohu souhlasit s jeho metodou a činy, s čímž se také netajím. A on to velmi dobře ví, proto je chlad mezi námi a z jeho strany nedůvěra ke mně. Je totiž zvyklý lichocením a velebením a ještě víc jeho paním. To ovšem nedělám ani já, ani moje žena. Nemohu být s patriarchou a dnešním vedením, chci-li prospěch církve a koleje. Ale nemohu být ani s oposicí. Přesvědčil jsem se, že ve všech vedoucích členech oposice (Spisar, Urban, Plechatý, Kalous, Roháček, Halbhuber, Lemberk, Hůta, Vápeník a j.) je plno zášti, nenávisti, zloby, ale také osobních ambicí, touhy po moci a hlavně autokracie, až despotismus.⁶¹ Toho u patriarchy a dnešního vedení přece není. Jsem opět sám v církvi, jako jsem v ní byl od počátku a patrně budu vždy. Mezi bohoslovci nehledám přívrženců, úmyslně pěstuji vědomý odstup mezi sebou a jimi a vidím, že po krátkém působení jsou spíše proti mně, patrně návodem býv(alých) římských kněží, kteří mne nemají rádi. Přes to jsem si vědom, že i v své izolovanosti a objektivitě napravo

⁶⁰ LEMBERK Václav, O potřebě nové demokratické ústavy ČČS, in: Husova liga, roč. 1, č. 10/ 1929, s. 6. Oposice v této době vstoupila s patriarchou a ústředím církve do zápasu o novou ústavu ČČSH.

⁶¹ LEMBERK Václav (1879 - 1951), učitel náboženství ČČSH.

i nalevo činím dobře a držím a hájím věc církve, pracuje pro ni a pracuje mnoho na několika frontách.

Oposice různými vlivy dosáhla toho, že bývalý poslanec Prášek, místopředseda ústř. rady, byl stranou nár(odně) socialistickou dán na nevolebné místo při posledních volbách a zvolen nebyl. Je pravda, že Prášek jako exponovaný politik v mnohém byl církvi na škodu, ale v mnohém také jako poslanec jí velmi prospěl. Oposice v něm – neprávem - viděla hlavního činitele ve vedení církve, vlastního vůdčího činitele, který vládne libovolně patriarchou Procházkou a jeho porážkou chtěla porazit i patriarchu. Prášek zase tvrdí, že k jeho pádu přispěl ve straně i patriarcha sám. Pokládá to za nevděk, neboť prý jen jeho přičiněním se stal Procházka patriarchou. Zdá se, že koketuje s opozicí, aby ukázal patriarchovi a ústř. radě zuby. Patriarcha se zase snaží u Práška setřít neblahý a nemilý dojem, hájí jej veřejně proti výtkám oposice, že je neštěstím církve. Tím si škodí v řadách politických odpůrců Práškových mezi členy církve.

Oposice vede boj o novou ústavu a v ní chce provést presbyterní systém s biskupy volitelnými jen na šest roků. V jedné ze schůzí delegátů rad starších Velké Prahy jsem měl referát o ideji církve, jak má být ztělesněna v ústavě. Měl jsem vlastně náboženskou promluvu, ale narážel jsem jen na hluché uši jedněch a na závistivá a nepřející srdce druhých. Oni chtějí spolek, ne království Boží.⁶²

Rezignoval jsem na členství ve výboru Jednoty duchovenstva, když jsem poznal, že se dostal do rukou zaslepené oposice, plné zloby a nenávisti.

Svět naší církve je světem klepaření, malých, ubohých lidí i zájmů a proto jej nechávám raději jít kolem, soustředím se na svou práci ve vedení koleje, konání přednášek a činnost literární.

Tato je ovšem při veliké práci kolejně omezena skoro jen na Nábož(eskou) revue. Tyto dny vyšlo čtvrté číslo a ukončen první ročník. Poslední číslo z 48 stran má 42 stran mé práce a byl jsem nucen strhnout ji za týden. Když bohoslovci patnáctého odjeli, začal jsem pracovat pro revue a na Štědrý den 24. pros(ince) jsem seděl celé dopoledne v tiskárně dělaje poslední korekturu. Spolupracovníků není a Spisár se jako spiritus celé oposice vyhýbá tomu, co vydává ú. rada. Kdykoliv tento ročník revue vezmu do rukou, budu nad jeho stránkami prožívat letošní rok svého života znovu.

V druhé polovině srpna zasedal naukový výbor sněmovní v koleji a měli jsme v něm se Spisarem hlavní a rozhodující slovo. Sblížili jsme se názorově, ale

⁶² Kovářova kritika řady negativních stránek života v církvi je nesena jeho vzděláním i reformně církevní opravdovostí. V denících se opakovaně kriticky staví vůči jakémukoliv politikaření v CČSH, i jejímu úzce spolkovému pojetí. Nešetří v tom vedení církve, ani opozici. Usiluje o budování relačního a seriosního křesťanství. Jde, pronásledovaný pro svou opravdovost, ve stopách B. Bolzana, F. Náhlavského a mnoha dalších.

povahově jsme, myslím, vycítili mezi sebou oba kontrasty. On, který se honosí, že se nemění, že má stále své pevné a nezměnitelné přesvědčení, prodělal značnou změnu v názorech. Na synodě před rokem já jsem proti němu hájil svobodu svědomí v církvi. On před skoro třemi roky proti mně napsal článek, kde svobodu svědomí vykládal tak, že je svobodno odejít tomu, kdo má odchylné názory v církvi, ale že se ten odchod ponechává jeho charakteru.⁶³ Církev jej nevyhazuje, ale k odchodu radí. On dnes ve jménu svobody svědomí pro sebe a své se dovolává práva odlišného názoru menšiny, ač mu to nikdo nebere. A jakmile by se dostal k moci, svoboda svědomí měla by zase jiný obsah a výklad. Cítím za každou jeho líčenou přátelskou tvář neupřímnost a není mi možno s ním otevřeně hovořit. Ač on jediný intelektuálně v církvi stojí tak vysoko, aby bylo možno s ním hovořit o všech problémech a otázkách nitra i poměrů, není to možno učinit pro jeho negativní, závidějící a zásadně opoziční povahu. I vůči němu jsem osamocen.

Dejvice, Vuchterlova čp. 556, n 7.

28 - 31. prosince 1930

Celý rok jsem nepsal a po všem, co se událo tohoto roku, musím velmi litovat, že se mi nedostalo času, zaznamenat události a jejich postup vždy hned. Dnes mohu podat už jenom vybledlý obraz přehledný všech těch událostí, které budou mít patrně ještě dlouho svou dohru. Po roce píši za naprosto jiné situace, než před rokem. Také je naprosto jiné nálady a rozpoložení ducha. Dívám-li se zpět na poslední zápis, zdá se mi, že tehdy jsem stál na vrcholku, kam jsem vystoupil po značné námaze, ale kde jsem se cítil bezpečný a silný. A dnes jsem z vrcholu sražen dolů a nemám již ani síly, ani možnosti dostat se naň poznovu. Kéž bych mohl jednou říci, že tento pesimismus dnešní byl přehnaný a že situace nebyla tak zlá, jak se mi jeví nyní!

Když jsem byl v r. 1929 ve výboru Jednoty duchovenstva, dali jsme z výborové schůze ú. radě návrh, aby v den desátého výročí založení čsl. církve, 8. ledna 1930, byla synoda duchovenstva z celé církve. K mému návrhu byla ú. rada také požádána, aby programem této synody bylo: přehled práce za minulé desetiletí, uvědomění si stavu dnešního a pohled do budoucnosti s programem. Ú. r. vskutku návrh přijala a bylo usneseno, aby referát programový měl sám patriarcha. Avšak krátce před synodou žádal náhle patriarcha mne, abych za něho referát převzal. Vyhověl jsem a dal jsem si značnou práci pročtením Č. zápasu za deset let a poznámkami, aby byl referát přehledný a plný dat. Den před synodou jsem

⁶³ SPISAR Alois, Svoboda svědomí v církvi, in: Český zápas, roč. 11, č. 40/ 1928, s. 1 – 2.

pracoval dlouho do noci a nemohl jsem jít ani na schůzi duchovních, kteří 8. ledna 1920 byli při založení církve na Smíchově. K referátu 8. I. 30 jsem se bohužel dostal až odpoledne, v dejvickém sboru, kde je velmi špatná akustika. Bylo dosti zima, bylo špatně rozumět, přednáška byla dost dlouhá. Snažil jsem se mluvit pomalu, aby mi rozuměli. Duchovní čekali už raději na patriarchův referát o finančním zabezpečení duchovních, v referátu bylo dost historie a tak při všem tom, když jsem už asi 1 ½ hod. mluvil, začalo to být některým dlouhé a uherskobrodský farář Oskar Malý začal na mne volat, jak dlouho chci ještě mluvit.⁶⁴ Poněvadž jsem byl teprve za polovinou, řekl jsem, že ještě asi jednu hodinu. Ozvali se, že by se měl referát vydat tiskem, že si ho přečtou, že by se měl vzít další bod programu. Bylo mi dost trapně, když jsem viděl tuto odměnu a toto přijetí, ale co jsem měl dělat. Odešel jsem si sednout.

Patriarcha pak prohlásil, že můj referát ú. r. vydá. Mně záleželo především na konci referátu, kde jsem pronesl několik kritických slov o dnešním stavu církve. Byla to slova otevřená, ale byla adresována duchovním na jubilejní synodě, kde je třeba se zamyslet. Proto jsem mluvil, jak jsem cítil. Kdybych byl psal do novin, byl bych patrně leccos formuloval jinak. Když si druhý den vzkázali z ú. r. do ředitelny koleje pro rukopis, poslal jsem jim jej nezměněný, mysle si, že jistě mi oznámí, co by si přáli změnit. Zatím však nikdo nic neřekl a referát vyšel nákladem ú. rady s titulem Deset let ČČS ve 2000 výtiscích a brzy na to opět ve 2000 výt(iscích) ve 2. vyd(áních), ježto prvé bylo ihned rozebráno.⁶⁵ Dr. Bartoš napsal v Kost. jiskrách v článku Krize ČČS o této knížce: „K letošnímu svému jubileu vydala ČČS nedávno malou, ale velecennou knížku, která zůstane asi nejvýznamnějším kladem jejích oslav a zaslouží zvláštního upozornění a doporučení. (...) Čtenář tu najde věcný, hodně spravedlivý, a jakéhokoliv falešného tónu oslavného prostý přehled dějin mladičké církve se vzácnými daty i fakty, zejména v jejím vzniku, čerpanými z vlastní bohaté zkušenosti předního účastníka událostí (tato část zaujímá více než polovičku spisku). A co uvítá ještě s povděkem obzvláštním, najde tu i vážný kritický pohled na to, co K. s pěknou otevřeností nazývá slovem, které jsem dal v čelo článku.“⁶⁶

Ještě před článkem Bartošovým, patrně ve schůzi ú. r. počátkem února 1930, byla projevena asi některými členy ú. r. nespokojenost s mým referátem, byli patrně

⁶⁴ MALÝ Oskar (1876 - 1948), duchovní ČČSH.

⁶⁵ KOVÁŘ František, Deset let Československé církve, TND ČČS, Praha 1929; KOVÁŘ František, Na prahu jubilejního roku čsl. církve, in: Český zápas, roč. 13, č. 2/ 1930, s. 12 - 14. K oslavám napsal Kovář i kratší článek. S ním vzpomínali i Alois Spisar, František Žilka aj.

⁶⁶ BARTOŠ František M., Krize ČČS III., in: Kostnické jiskry, roč. 12, č. 36/ 1930, s. 264 – 265; BARTOŠ František M., Krize ČČS, in: Husova liga, roč. 2, č. 14 - 15/ 1930, s. 100 – 102; č. 18/ 1930, s. 124 – 125; č. 19/ 1930, s. 131 – 132. Bartošovu kritiku přetiskla na pokračování i ústředí ČČSH opoziční Husova liga.

dotčení odstavcem o vůdcích. Biskup dr. Stejskal mi rozduřil v ředitelně koleje den po schůzi ú. r. vytýkal, že on není v celém referátu ani jednou jmenován, jako by neměl zásluh, za to Gorazd (Pavlík) prý je tam jmenován třikrát.⁶⁷ Patriarcha mi řekl, že mu vytýkali, proč dal referát v tomto znění do tisku a on musil doznat, že jej ani on, ani Pokorný nečetli, když jej posílali do tiskárny.⁶⁸ Korekturu jsem dělal sám. Ve schůzi prý mi vytýkali, že jsem tak mluvil proto, abych si to nerozházel s opozicí, kdyby snad ona zvítězila. Tak tedy pravda se nesmí říci! A také se netáží, je-li pravda, co jsem napsal. Také nikdo v církevnickém tisku nevyvracel, co jsem napsal. Ale začalo se první nepřátelství ú. r. jako celku proti mně. Za to, že jsem napsal pravdu. Musím dokonce dnes říci, že události od té doby jen upevnily ve mně a stále a stále potvrzovaly úsudek, že CČS je církví malých lidí a to nejen intelektuálně a sociálně, ale i mravně. Jak se mi to za ten rok ukázalo pravdivým! Ani v tu chvíli, kdy jsem to psal a pronášel, jsem tak necítil naprostou pravdivost těch slov, jako ji cítím dnes a musel bych je napsat znova.

Tehdy jsem napsal k žádosti patriarchově do Č(eského) zápasu článek, vysvětlující kritičnost publikace, oni dali pořídit zvláštní otisk, který se vkládal do všech exemplářů. Při druhém vyd(ání) byl pak otištěn jako úvod. Jinak je vyd(ání) nezměněno.⁶⁹ Již na diecézním shromáždění pražském někdy záhy z jara (únor – březen 1930) mi delegáti z Vršovic říkali, že mají obavu, že mé publikace proti církvi budou využívat klerikálové, ač uznávali pravdivost toho, co jsem napsal. Když mé knížky pak využil dr. Bartoš v článku Krise CČS, kde citoval celé odstavce moje, rozpoutala se proti mně bouře nenávisti v kruzích vedení církve a Č(eský) zápas v jednom čísle přinesl tři články proti mé publikaci, od patriarchy, Dlouhého-Pokorného a zvlášť přímo nenávistný od ředitele kanceláře ú. rady a redaktora Č(eského) z(ápasu) Pokorného.⁷⁰ V příštím čísle však JUDr. Hobza z Hradce Králové velmi dobře mou knížku hájil, takže jsem se divil, že jeho článek vůbec uveřejnili.⁷¹

V červenci poslal mi farář Böhm z Chotovin dopis, abych odvolal, co jsem v jubilejní publikaci napsal o duchovních, nebo že bude proti mně psát.⁷² Odvolat

⁶⁷ PAVLÍK Matěj, Gorazd (1879 - 1942), římskokatolický kněz, pak duchovní a biskup CČSH, později biskup pravoslavné církve v Československu.

⁶⁸ POKORNÝ František (1893 - 1959), duchovní, ředitel kanceláře ÚR CČSH, prozaik, básník, překladatel z italského, němčiny.

⁶⁹ KOVÁŘ František, Deset let Československé církve, in: Český zápas, roč. 13, č. 7/ 1930, s. 62.

⁷⁰ POKORNÝ Emil Dlouhý, Poznej sebe sama, in: Český zápas, roč. 13, č. 25/ 1930, s. 232 - 233; POKORNÝ František, Jubilejní čin, in: Český zápas, roč. 13, č. 25/ 1930, s. 232; PROCHÁZKA Gustav A., Komu prospěje?, in: Český zápas, roč. 13, č. 25/ 1930, s. 230.

⁷¹ HOBZA Ladislav, Važme si upřímnosti, in: Český zápas, roč. 13, č. 26/ 1930, s. 238; HOBZA Ladislav JUDr. (1901 - 1990), laik CČSH, čs. politik z Československé strany národně socialistické. V Hradci Králové pracoval na sklonku dvacátých let minulého století jako právník v jedné advokátní kanceláři.

⁷² BÖHM Ladislav (nar. 1886), duchovní CČSH, v Chotovinách působil v letech 1928 - 1930.

arci nebylo co, nebylo nic hanlivého řečeno a zvláště ne o všech. Proto jsem mu ani neodpověděl. V Husově lize objevila se pak řada článků proti mně a mé publikaci, hl. pokud mluví o duchovních.⁷³

Výsledek všeho byl, že ú. r. se usnesla zastavit prodej mé jubil(ejní) knížky. Katolíci prý z ní četli i z kazatelny a sám jsem viděl, jak Pražský večerník si s chutí ocitoval větu o duchovních. Jako by totéž nedělal tisk CČS, jde-li o nějaký kritický hlas katolíka proti jeho církvi. A jako by každý neměl spíše uznat za přednost společnosti, že sama sebe kritizuje, aby rostla a se zdokonalovala! Přiložím-li vyšší měřítko a chci dosíci, co být má, mělo by to být vítáno! A zvláště v církvi, která se stále honosí svými zásadami: svoboda svědomí a demokracie. Ono v ní ovšem není ani jednoho, ani druhého jinak, než jen na papíře a ve frázích.

A musím ještě podotknout, že o usnesení ú. r. o zákaze prodeje jsem se dověděl jen pod rukou, pokoutně. Kromě toho, co mi patriarcha řekl o prvé schůzi – a to řekl zcela důvěrně – nikdo mi přímo neřekl ani slova nespokojenosti do očí. Z nálady a chování patriarchy a jeho okolí jsem arci viděl chlad, nedůvěru a nepřátelství.

Ještě však na velké jubilejní schůzi círk(evní) v Obecním domě 13. dubna 1930, kde mluvil patriarcha a Prášek, tento druhý děkoval mi výslovně za mou činnost v koleji a církvi a velmi ji chválil. Lze si to přečíst v Č(eském) záp(ase) v referátu o této schůzi.⁷⁴ Tam jsem také dostal děkovnou adresu za činnost v církvi od nábož(enské) obce bratislavské. Víím ovšem, že to bylo dílo dr. Ondroucha a s jeho strany *captatio benevolentiae*, abych byl pro něho na fakultu, ale přes to je to významné.⁷⁵

14. dubna 1930 byla valná hromada Jednoty duchovenstva.⁷⁶ Víím, že patriarcha připravil dopisy, zaslanými svým věrným, účast svých lidí a že chtěl odstřelit dosavadní výbor, který si ve Svobodě svědomí vedl velmi opozičně, někdy až nepřičetně, zvl. v člancích Urbanových.⁷⁷ Bohužel se situace vyvinula tak, že jsem se i já stal shodou okolností beranem pro uskutečnění plánů patriarchových. Když

⁷³ Na obranu duchovních CČS, in: Husova liga, roč. 2, č. 16 - 17/ 1930, s. 112 – 114; Komu prospěla Ústřední rada CČS, in: Husova liga, roč. 2, č. 18/ 1930, s. 126 – 127.

⁷⁴ (anonym), 12. a 13. dubna v Praze, in: Český zápas, roč. 13, č. 17/ 1930, s. 157 - 159.

⁷⁵ ONDROUCH Vojtěch prof. ThDr, PhDr. (1891 - 1963), teolog, historik; *Captatio benevolentiae* - honba za přízní (lat.).

⁷⁶ (H.), Zápis o 5. (jubilejní) valné schůzi Jednoty CČS, v RČS dne 14. dubna 1930 v Husově sboru v Nuslích, in: Svoboda svědomí, roč. 3, č. 5 – 6. / 1930, s. 65 – 66.

⁷⁷ URBAN Rudolf, Dvojjí pravda, in: Svoboda svědomí, roč. 3, č. 3 – 4/ 1930, s. 39 – 42; SAINER Josef, O té krizi v naší církvi, o sněmu aj., in: Svoboda svědomí, roč. 3, č. 7 – 8/ 1930, s. 73 – 76. Poměrně vyváženě hodnotil v kontextu s dobovými zápasy v církvi Kovářovu brožuru 10 let CČS i redaktor periodika Jednoty duchovenstva CČS; URBAN Rudolf doc. ThDr. (1887 - 1934), duchovní CČSH, náboženský pedagog, působil na HČEFB a byl jednatelem Jednoty duchovenstva CČS.

jsem tam byl dotázán, proč jsem resignoval na členství ve výboru, nemohl jsem jinak, než říci všechno podle pravdy. To vše byly těžké obžaloby proti výboru, v němž jsem na členství rezignoval, a v němž hlavní slovo měl Urban jako jednatel a Kalous jako podněcovatel.⁷⁸ Výsledek byl, že patriarcha navrhl nedůvěru výboru, a ježto byli přítomni skoro jen jeho lidé, - dosavadní výbor buď vskutku byl osamocen, nebo příliš spoléhal na svou posici a nepostaral se o účast svých lidí, měl-li vůbec jaké, ač ovšem ti by stěží měli odvahu hlasovat proti patr(iarchovi) - nedůvěra vyslovena. Výbor donucen rezignovat a zvolen nový výbor, do něho i já. Neuvědomil jsem si v tu chvíli situaci, volbu jsem přijal. Časem teprve ze schůzí výborových, kam byl zván vždy i patr(iarcha) a kde měl hlavní účast – arci víc postranním jednáním – jednatel Hoffer, farář z Mikuláše, stvůra patr(iarchy), jsem poznal, že tato Jednota je nyní jen - ad maiorem gloriam patriarchae.⁷⁹ Poznal jsem také, jak výbor nemá vůbec ohlasu a důvěry v duchovenstvu. Toho se sic nic nedotazovalo, žádných dopisů nepsalo, ovšem ani proti nevystupovalo. Svoboda svědomí se stala bezvýznamným listem, který vyplňoval Sainer hlazením a kulháním na všechny strany.⁸⁰ Tak jsem viděl, jak jsem i oproti duchovenstvu osamocen a jak vedení církve, resp. patriarcha může se mnou učinit, cokoliv se mu zlíbí a nikdo se ani neozve, nikým to nehne.

Shoda všemožných okolností a hra událostí, které následovaly, byly a jsou toho druhu, že není možno vidět v tom všem pouhou náhodu. Čím větší odstup od všeho, tím víc vidím dnes zvláštní logiku v tom, něco, co se nedá vysvětlit rozumem. Život člověka ková a nelze za tím nevidět, či lépe nevěřit v Kovatele.

Na počátku r. 1930 se ukázalo, že za nynější situace je vskutku už neproveditelný zákon o zřízení Vysoké školy bohosl(ovecké), resp. novelizace zákona o Husově fakultě. Bylo třeba tuhého boje a velkého přesvědčování a velmi obezřetného postupu s mé strany, přesvědčit ú. radu, aby se šlo za Vysokou školou po etapách, z nichž prvu by bylo systemizování několika stolic pro CČS na Husově fakultě, z čehož by se časem za vhodné situace odloupla vlastní fakulta v rámci Vysoké školy. Hlavním odpůrcem tohoto řešení byl místopředseda ú. r., býv(alý) poslanec Prášek, který byl i proti Vysoké škole a chtěl jen a jenom naprosto samostatnou fakultu CČS. Získal pro to celou diec(ézní) radu v Hradci Králové, jež je zcela v jeho rukou. Poněvadž však patr(iarcha) sám toužil dostat se na fakultu, Kloubek ho podporoval i Stibor a Sladký a poněvadž stejně na fakultu chtěl i Stejskal, za nímž

⁷⁸ KALOUS František prof. (1881 - 1965), duchovní CČSH.

⁷⁹ HOFFER František (1886 - 1959), duchovní CČSH, 1930 - 1952 působil u sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí.

⁸⁰ SAINER Josef (1873 - 1953), duchovní CČSH, redaktor Svobody svědomí. 2. ročník vydával od září 1929, tj. od č. 7 - 8.

jde bez výhrady Schneider, byla celá ú. r. kromě Práška a Kordule(ho) pro spokojení se s prvou etapou, systemizováním míst pro CČS na Hus(ově) fak(ultě).⁸¹ Hnal jsem věc pokud možno rychlým tempem, aby se uskutečnila v rámci resystemizace míst ve státní službě, letos prováděné. Nesnadná byla arci i práce s fakultou, získat sbor nejen aby souhlasil s požadavkem ú. r., ale aby sám o stolice spolu s ú. radou žádal, jak to chtělo ministerstvo školství, ale čemu sbor nechtěl rozumět. Je to zas jen mojí prací a zásluhou, že jsem v březnu s patriarchou a Kloubkem byl ve schůzi sboru a tam přesvědčil sbor, že se přidal k žádosti ú. r. k ministerstvu a prohlásil ochotu, povolát z čl. c. po dohodě s ú. r. čtyři řádné profesory, jakmile budou stolice systemizovány, což se čekalo od počátku st. r. 1930/ 31, mimo to pak zažádat o zřízení čtyř lektorátů pro CČS.

Poněvadž kruhy vládní i úřednické i politické slibovaly uskutečnění tohoto minimálního požadavku jako něco samozřejmého a naprosto lehkého, zdála se věc zcela jistou a bezpečnou. Leč nové její ohrožení nastalo, když MŠ(A)NO vláde navrhlo systemizování sice čtyř stolic profes. na Husovu fakultu pro CČS, ale ne čtyř řádných, jak ú. r. žádala, nýbrž dvou řádných a dvou mimořádných. Prášek i východoč(eská) diecéze znovu uplatnili požadavek samostatné fakulty a navrhovali zamítnutí dvou ř(ádných) a dvou mimoř(ádných) stolic.

Bylo potřeba zas, abych uváděním vhodných důvodů přesvědčoval jednotlivé členy ú. r. o zhoubnosti takového počínání. V té době jsem býval stále ještě zván do schůzí ú(střední) rady, kdykoliv šlo o tyto otázky. Mimo to jsem se stýkal se členy ú. r. často, třeba arci už ne u oběda jako dřív, dokud se v koleji vařil oběd pro ú. radu o dnech schůze a já s nimi vždy obědval a při tom se o všem dovídal a do mnoha věcí zasahoval. Když se přestalo v koleji vařit pro bohoslovce, propuštěn personál, přestalo se vařit i pro ú. r. Poněvadž se to stalo na moje velmi vážné důvody, paní patriarchová ostentativně proti tomu se nabídla, že ú. radě bude obědy vařit a také tak po nějakou dobu činila. Jednou také mojí ženě vypravovala, jak ji to vaření zmáhá a také finančně je obtížné a nadhazovala, že by se v tom měly se ženou střídat, ale ta to zcela rozhodně odmítla. I to bylo závažíčko, které se uplatnilo na váze osudu, když k tomu přišla vhodná chvíle.

Nebýt zájmu patriarchova (a ještě víc paní) a Stejskalova o fakultu, snad by byl Prášek přece prosadil i zde svou, jak skoro ve všem a moje důvody by byly nic nezmohly. Takto však přece jen dáno v ú. r. na moje důvody a nic se proti návrhu MŠ(A)NO na dvě ř(ádné) a dvě m(imořádné) stolice nenamítalo.

⁸¹ KORDULE Stanislav (1885 - 1940), studoval gymnasium v Jičíně, teologii v Hradci Králové, 1920 přestoupil do CČSH, od r. 1923 farářem náboženské obce v Hradci Králové, 1928 - 1940 biskupem východočeské diecéze CČSH; SCHNEIDER František PhDr., středoškolský profesor v Brně, laik CČSH, člen strany Československá národní demokracie.

Naopak, začaly se již přípravy k obsazení stolic, resp. k návrhu osob pro ně prof(esorskému) sboru HČEFB se strany ú. rady.⁸² A tu se začala jevit skutečnost strašlivou. Nejprve sebrána řada kandidátů a těm poslán k zodpovězení dotazník, jestli by kandidaturu přijali a položena jim k zodpovězení řada otázek.

To bylo krátce před velikonoce 1930, v polovině dubna, ale od této doby už se ú. r. přestala se mnou radit a dělali vše na svou pěst. Tak už sbor těch kandidátů dopadl hrozně. Prášek prosadil, že byl do něho na př. pojat i Plešinger, profesor nábož(enství) čsl. na středních školách v Praze, starý pán, dobrý a hodný, ale k profesuře zcela neschopný.⁸³ Ale je ovšem veřejné tajemství, že prý Prášek má poměr s jeho mladou ženou, která chce být paní prof(esorovou), ač už před tím Plešingerovi Pr(ášek) vymohl ustanovení na střední škole bez kvalifikace. Aby se paní mohla stát paní profesorovou, musel Plešinger nechat katechetství na měšť(ánské) škole, kde měl už platu přes 2000 Kč a přijmout čekatelství na střední škole s 900 Kč měs(íčně). Plešinger ovšem zodpověděl rád kladně všechny otázky dotazníku, který byl prostě trapný a stačil by sám, kdyby byl uveřejněn, aby vědecká veřejnost zamítla čsl. fakultu.

Pro jeho smýšlení je charakteristické, že se domníval, že toto vyslovení souhlasu stačí, aby se tím profesorem stal a všude ve společnosti se tím on i paní chlubili. Když se to pak nestalo, stěžoval si patriarchovi, že nyní bude pro posměch.

Mezi těmi kandidáty, jimž ú. r. poslal(a) výzvu, a které tedy sama vybrala, byli patriarcha Procházka, biskup dr. Stejskal, prof. Spisar, prof. dr. Ondrouch, Plešinger a já. Spisara arci by byli rádi z toho odstranili. Už delší dobu zabýval se patr(iarcha) myšlenkou, Spisara zcela odstranit a profesorem systematicky udělat bývalého jesuitu Adolfa Špaldáka, nyní světského profesora v Olomouci. Ten se sám nabízel a v Náb(ženské) revui jsem otiskl několik jeho článků (Kvasnica).⁸⁴ Ale poněvadž je to podivín a má své zvláštní ideály o církvi, činil si podmínkou, aby i jako profesor bohoslov(ecké) fakulty ČČS mohl nadále zůstat katolíkem. Patriarcha by mu to rád byl povolil, kdybych v přítomnosti Špaldákově po dvakrát za jeho návštěvy u patriarchy nebyl zdůraznil, že by takový čin ú. r. před svým členstvem neospravedlnila. Patr(iarcha) už se vyslovoval s nepokrytou radostí, jak bude Spisar nahrazen a jak

⁸² HČEFB - Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká.

⁸³ PLEŠINGER Jan (1875 - 1952), učitel náboženství ČČSH.

⁸⁴ ŠPALDÁK Adolf (1877 - 1956), v letech 1895 - 1921 člen Tovaryšstva Ježíšova, spolupracovník A. C. Stojana, řídil prvních jedenáct ročníků periodika Acta Academiae Velehradensis, přispíval do ČKD, Slavorum litterae theologicae, mezi válkami polemizoval s A. Spisarem a K. Statečným. Jeho pokus získat profesorské místo systematické teologie za ČČSH na HČEFB byl neúspěšný; srov. též KVASNICA, Nejasné pojmy v morálce, in: Náboženská revue, roč. 1, č. 1/ 1929, s. 17 a násl.; KVASNICA, Moderní útvar náboženský, in: Náboženská revue, roč. 1, č. 2/ 1929, s. 50 a násl., KVASNICA, Výuka náboženství, in: Náboženská revue, roč. 1, č. 3/ 1929, s. 134 a násl.; srov. též KVASNICA, Naše filosofie, in: Český zápas, roč. 11, č. 47/ 1928, s. 1; KVASNICA, Společnost Páně, in: Český zápas, roč. 12, č. 4/ 1929, s. 27 - 28. Špaldákovy články vydával i Český zápas.

se mu ukáže, že ho církev nepotřebuje. Teď, když šlo konkrétně o kandidáty, bylo třeba sebrat proti Spisarovi materiál. Radili se v ú. radě, všichni proti Sp(isarovi) byli, za důvod uváděli pokrytecky, že prý by na fakultě bohoslovci byli rozpolceni, když by něco jiného říkal Spisar a něco jiného já. Také se však báli sami převzít odpovědnost za odstřelení Spisara, že prý by to lidé vytýkali patriarchovi jako osobní zaujatost a nepřátelství. A tak se usnesli, svolat schůzi všech diecézních rad a tam otázku kandidátů projednat, aby odpovědnost zamítnutí neslo více lidí. Bylo ovšem třeba mít důkazy proti Spisarovi. Zavolali ho k patriarchovi a tam za přítomnosti Stejskalovy a Pokorného kladeny mu otázky, intervenoval-li u sekč(ního) šéfa Müllera ve prospěch Hůty a Kuříka, je-li ve spojení s Husovou ligou a bude-li s ní ve spojení v budoucnosti.⁸⁵ Otázky i jeho odpovědi sepsány v protokole, a všemi podepsány. V dalších dnech zdála se však společná schůze diec(ézních) rad nebezpečnou. Hovořilo by se otevřeně, to všecko by se doneslo Spisarovi, přišlo by do novin, bylo by vyvracení, mrzutosti atd. Proto rozhodnuto, dát kandidáty se Spisarovým protokolem, jako výmluvným pokynem, jednotlivým diecesním radám k vyjádření.

Východočeská diecéze se usnesla, aby se stolice zamítly a trvalo se na samostatné fakultě. Pro případ však, že by ú. r. byla pro stolice na Hus(ově) fak(ultě), vyjádřila se i ona o kandidátech. Výsledek byl ten, že pro mne jediného se vyslovily všechny čtyři diec(ézní) rady. Spisara zamítla d. r. východočeská, ostatní tři byly pro něj. Pro Ondroucha se vyslovily pouze diec. rady slezská a moravská. Proti tomu, aby patriarcha zůstal patr(iarchou) a stal se zároveň profesorem, byly všechny diec. rady, také se vyslovily proti tomu, aby rezignoval na patriaršství a stal se profesorem. V Praze však přece tři členové diec(ézní) rady (hl. Kloubek a Kostlivý) mluvili a hlasovali pro to, aby patr(iarcha) byl i prof(esorem) i patr(iarchou) zároveň.⁸⁶ Proti Stejskalovi jako biskupu a profesoru zároveň se vyslovila Praha a Hradec Králové, Slezsko mu dalo na vůli, buď jedno, nebo druhé, Morava byla pro to, aby měl obojí. Kandidování Plešingerovo označila pražská diec. r(ada) za snižující a urážlivé, ježto nemá kvalifikace.

Přes toto votum diecézních rad usnesla se ú. rada na definitivní kandidátce takto: na řádné stolice: na první místo patriarcha, (praktické bohosloví), na druhé místo Spisar (systematické bohosloví), na mimořádné stolice na první místo biskup dr. Stejskal, na druhé místo já.

Nemohl jsem se necítit dotčen takovým jednáním. Stejskal je o pět let mladší věkem, než já a vědecké kvalifikace nemá žádné. A měl ještě tu odvalu mně říci, že dobrovolně ustoupil Spisarovi, že kdyby chtěl být řádným, že by ho jistě

⁸⁵ MÜLLER Václav dr., přednosta odboru VI. Církevní záležitosti MŠANO.

⁸⁶ KOSTLIVÝ Karel prof. (1881 - 1943), redaktor církevních periodik ČČSH.

ú. r. za řádného navrhla. Veřejně jsem nečinil nic proti tomuto postupu. Pouze řediteli Pokornému jsem řekl, že je to pro mne důležitý pokyn. Až půjde o práci, že počkám, až bude udělána nejdřív těmi, kteří jsou přede mnou v návrhu. Od té doby jsem také neposlal článku do Č. zápasu, také jsem nenapsal brožuru o CČS k sčítání, jak mne žádal Pokorný a také jsem neposlal článků, když je Prášek ode mne žádal pro nový svůj lidový týdeník Přelom.

Za to dr. Ondrouch zuřil, že se nedostal mezi kandidáty. Poslal patriarchovi několik hrubých dopisů a řadu článků do novin. Teprve později jsem se dozvěděl, že mu Stejskal namluvil, že hlavním odpůrcem jeho kandidatury jsem byl já, ač jsem s tím neměl co činit a nikdo se mne netázal o něm na radu.

Ústř(ední) rada svou čtveřici kandidátů poslala znovu diec(ézním) radám, aby se o ní znova vyjádřily. Pražská diec. rada mne tentokrát požádala o mé dobrozdání o celé věci. Bylo to k návrhu prof. Kocourka.⁸⁷ Zdůvodnil jsem obsáhle a nejdůležitějšími důvody, že v zájmu prestiže církve je nutno dát fakultě jen kandidáty, kterých nemůže odmítnout. Že však by odmítnout musila i patriarchu i Stejskala a podrobně jsem to zdůvodnil. Patriarcha přítomen nebyl, ale Kloubek mu jistě vše řekl. Zajímavé však je, že po mém výkladu pražská diec. rada celá, všemi hlasy, i těch tří, kteří dřív hlasovali jinak, se usnesla proti kandidatuře patriarchově i Stejskalově.

Tento můj čin mi arci patriarcha a hlavně paní nikdy neodpustí a za ten se mi už pomstili a ještě mstít budou. Patriarcha musil prohlásit v diec. radě, že kandidaturu nepřijímá.

Avšak přesto se ú. rada v další schůzi, tuším v červnu, usnesla znova trvat na původní čtveřici a patriarcha prý kandidaturu přijmout musí. Musí prý se Stejskalem hájit a držet na fakultě jednotnou linii, aby fakulta se nedostala do rozporu s vedením církve. Přece však se ú. r. neodvážila veřejně s tím vystoupit, poněvadž věc rozbouřila veřejné mínění a mnozí duchovní varovali patriarchu přijmout to. Bylo to nazýváno mnohoobročnictvím.⁸⁸

Poněvadž pak podle zpráv z ministerstva školství i zpráv politiků i členů vlády bylo lze čekat zřízení míst od stud(ijního) r(oku) 1930/ 31, oznámila ú. r. Husově fak(ultě) v červnu 1930, že navrhuje zatím Spisara a mne, podala fakultě naše publikace a žádala, aby nás uvážila. Další kandidáty, že sdělí dodatečně.

Měl jsem s počátku obavy, že mi snad Hus(ova) fak(ulta) bude dělat potíže, poněvadž jsem se nikdy netajil, že mi protestantismus nehoví a že CČS nemůže být a není protestantskou, ani katolickou, ale že musí usilovat o vytvoření nového

⁸⁷ KOCOUREK Václav (1885 - 1954), středoškolský profesor, klasický filolog, laický pracovník ÚR CČSH.

⁸⁸ (vka), Útěk od biskupství k profesuře, in: Husova liga, roč. 2, č. 14 – 15/ 1930, s. 102 – 103; K obsazení profesorských stolic na Husově fakultě, in: Husova liga, roč. 2, č. 21 – 22/ 1930, s. 154. Věci se opakovaně věnoval i opoziční církevní tisk.

typu křesť(anské) církve, jenž by byl syntézou obou. Ale přesvědčil jsem se, jak z hovoru s jednotlivými členy sboru prof(esorského) i z činů jeho, že Spisara a mne rádi navrhnou a vskutku návrhy dodnes připraveny mají, čekající jen na oznámení systemizace stolic.

Patriarcha sám v osobním styku se mnou se snažil nedat najevo nějakou nechuť, nebo změnu chování ke mně. Skutky a hl(avně) slovy za mémi zády, jak jsem se dovídal od lidí z jeho okolí, hl(avně) Lomoze a Píchy, však dával velmi emfaticky najevo, že – jak řekl Roháček – je mým největším nepřítelem.⁸⁹ Zakusil jsem to záhy.

Moje dovolená z ministerstva pro účely bohoslov(ecké) koleje ČČS byla dána v říjnu 1929 na půl roku, jako obyčejně. V lednu 1930 žádala ú. rada o její další prodloužení a to až do jmenování profesorem.⁹⁰ Poněvadž to bylo stále pro kolej, musila být dána podle usnesení vlády, za souhlasu minist(erstev) financí a vnitra. MŠ(A)NO odůvodňovalo udělení vždy důvody jednak veřejnými, jednak vědeckými důvody. Veřejnými, že šlo o řízení církevního ústavu, vědeckými, že šlo také o přednášky. A tak došlo zase k prodloužení dovolené od 1. března do konce září 1930.⁹¹ V presidiu mi však dr. Povolný řekl, že ministerstvo vnitra projevilo tentokrát souhlas naposled, ježto prý podle jeho názoru nejsou tu důvody ani veřejné, ani zdravotní.⁹² Netajil jsem se tedy tím, že je to moje poslední dovolená, ale doufal jsem, že do září už budou systemizována místa a že nebude-li už možno udělit dovolenou pro kolej, buď nebude to třeba, nebo že bude udělena vzhledem k blízkému jmenování profesorem. Chystali jsme se také ke stěhování z koleje a před odjezdem na prázdniny měli jsme již spoustu mých knih zapakováno v bednách. Staral jsem se již dříve také o byt. Byl jsem členem stavebního družstva Chelčický při ú. radě, vlastně jsem jím dosud. Družstvo mělo postavit domy s levnými byty na obou pozemcích ú. rady vedle koleje.⁹³ Poněvadž to však dělalo právní obtíže, začala stavět ú. rada a postavila domy sama. Avšak v době nejvyšších cen stavebního materiálu, takže stavby přišly na čtyři mil(iony) korun. Vše stavěno na

⁸⁹ LOMOZ Jan (1890 - 1957), duchovní a za 2. sv. války správce diecéze ČČSH; PÍCHA Josef František (1889 - 1977), hudební skladatel a pedagog z ČČSH; ROHÁČEK Jan (nar. 1892), duchovní ČČSH, působil v Praze v letech 1922 - 1938.

⁹⁰ ÚR ČČSH - MŠANO, Žádost o dovolenou Františka Kováře z 15. ledna 1930, čj. 215/ 30, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře 1919 - 48, karton 93.

⁹¹ Presidium MŠANO - ÚR ČČSH, Povolení dovolené Františka Kováře ze 7. února 1930, čj. 356/ 30, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře 1919 - 48, karton 93.

⁹² POVOLNÝ Jaroslav PhDr. (1884 - 1948), středoškolský profesor, autor říkadelských písní pro mládež, editor čs. klasiků, působil v presidiu MŠANO. Do kompetence presidiální kanceláře MŠANO patřily záležitosti celého ministerstva.

⁹³ Stavební družstvo Chelčický vyvolala k životu družstevní politika ÚR ČČSH v době patriarchátu dr. K. Farského.

dluh a výsledek byl, že byty přišly velmi vysoko, jedna místnost na 3000 Kč ročně činže a ještě vedlejší poplatky. Měl jsem jako místopředseda družstva již vybraný byt ve druhém posch(odí), ale když byly stanoveny tak vysoké činže, zřekl jsem se ho a přihlásil se o n(ěj) Kopal, který se právě stal vojenským duchovním ČČS při minist(erstvu) nár(odní) obrany.⁹⁴ Proto jsem se staral o byt jinde. Už v lednu 1930 jsem se přihlásil do družstva na Cibulce za Košířemi, kde bydlí Halbhuber a ten se mé věci tam v družstvu ujal.⁹⁵ Čekali jsme během prázdnin s určitostí přiděl třípokojevého bytu na Cibulce, ale nedostali jsme ho. Předseda družstva dr. Matoušek sice s jedním bytem pro nás počítal, ale nakonec jej musil přidělit staršímu členu družstva.

Poněvadž jsem již v r. 1929 oznámil ú. radě, že v případě nastoupení v ministerstvu bych mohl buď řídit kolej bez přednášek, nebo mít přednášky bez řízení koleje a poněvadž mi ú. r. ve schůzi ústy posl(ance) Sladkého řekla, že v tom případě by jim bylo milejší, abych měl přednášky, počítal jsem s tím, že nedojde-li k jmenování do října, se vrátím do ministerstva a budu mít přednášky v koleji.⁹⁶

Ale s tou možností návratu do ministerstva jsem velmi málo počítal, lekal jsem se jí přímo. Už když šlo o mou prvou dovolenou v r. 1928, jsem v ú. r. zdůrazňoval, že by to znamenalo, důsledně vzato, už se do ministerstva nevrátit. Sekční šéf dr. Wirth také tehdy všude prohlašoval, že se do min(isterstva) už nevrátím.⁹⁷ Měl jsem dojem, že vrátit se do ministerstva by znamenalo ostudu a hanbu, že by to pro většinu, ne-li všechny, znamenalo, že jsem se v koleji neosvědčil. Hlavně však jsem měl hrůzu při pomýšlení na práci s akty, k níž jsem nikdy vnitřně nepřirostl a kterou jsem konal jen a jen z nutnosti existenční, ač ovšem jsem ji konal svědomitě. Práce v koleji byla zcela jiná. S tou jsem vnitřně srostl, to byl můj živel, tam jsem pracoval přímo s rozkoší. A za poslední dva roky, kdy jsem měl dovolenou, jsem stálým studiem došel úrovně vskutku světové, jak konec konců to uznávala kritika Náb(ženské) revue. A teď to opustit, muset opustit a zase sedět celé dny nad akty, být jimi zaplaven, nemoci ani číst, vracet se domů zbitý a vyčerpaný? Jak jsem se toho hrozil a proto raději na to ani nemyslel a možnost toho přímo vylučoval. Systemizace se arci neprováděla, už se všeobecně čekalo, že místa na Hus(ově) fak(ultě) budou zřízena až při resystemizaci míst ve státní službě, což se očekávalo k 28. říjnu 1930. Měl jsem tím vším letos zkažené prázdniny. Jindy jsem o prázdninách, při chůzi po lesích, při ležení na slunci u vody a v každé skoro volné

⁹⁴ KOPAL Ladislav (1892 – 1975), vojenský duchovní ČČSH.

⁹⁵ HALBHUBER-HABR Jaroslav (1887 - 1972), učitel náboženství, redaktor, publicista ČČSH.

⁹⁶ SLADKÝ Václav (1879 - 1940), čs. politik, senátor, poslanec za Československou stranu národně socialistickou.

⁹⁷ WIRTH Zdeněk prof. dr. (1878 – 1961), historik umění, sekční šéf odboru kultury MŠANO.

chvíli myslil a plány dělal pro příští stud(ijn)í rok, pro kolej, pro přednášky. Letos nic. Předemnou byla úplná temnota, nešlo na nic myslet, poněvadž nebylo nic přede mnou. Byl jsem z toho rozmrzelý a bralo mi to všechnu chuť i k četbě, kterou jsem tak rád v Masečíně jindy pěstoval sedě po obědě v křesle v stínu na dvorku, nebo před večerem a v podvečer, kdy se tak krásně sedělo v křesle na dvorku, děti pobíhaly kolem, nebo na návsi a nebylo už vedra. Ovšem bylo letos také počasí poměrně velmi nepříjemné, skoro stále bylo chladno a poprchalo, takže jsme se mohli v (říčce) Kocábě koupat až na konci srpna asi po čtyři dny.

Z prázdnin jsme přijeli ke konci srpna a o systemizovaných místech nikdo nic nevěděl. Když jsem šel 1. září do MŠ(A)NO pro plat, zašel jsem k dr. Povolnému. Řekl mi, že už by bylo na čase, aby zase byla podána žádost o další mou dovolenou. Podivil jsem se tomu a upozornil na stanovisko minist(erstva) vnitra. Pravil, že nebude-li vnitro souhlasit s dovolenou, dají věc rozhodnout vládě a že jistě už si to zařídím skrze církev politickou cestou, aby vláda dovolenou povolila.

Řekl mi výslovně, že už s mým návratem do ministerstva nepočítají. Byl jsem tím velmi potěšen a slíbil jsem ihned potřebné zařídit. Hned na to jsem zašel k patriarchovi, vyložil mu celou situaci a žádal, aby opět ú. r. žádala o mou další dovolenou pro kolej. S počátku souhlasil a řekl, abych si napsal koncept, že se může hned poslat. Ale pak řekl, že to přece jen sám udělat nemůže, že to musí přijít do schůze ú. r. (ač vím, že dříve vždy to šlo bez schůze), která bude 10. září 1930. Slíbil mi, že tam celou věc přednese.

Hned na to 2. září 1930 jsem zašel k dr. Povolnému, řekl jsem mu o situaci a žádal, abych mohl žádost přinést 11. září. Souhlasil s tím a pro mne byla zase naděje další dobré práce. Od Povolného jsem zašel do II. odb(oru) k prof. Kocourkovi, jehož jsem po dobu prázdnin neviděl.⁹⁸ Chtěl jsem s ním hovořit o prázdninových číslech Husovy ligy, kde bylo několik článků jednak proti tomu, co jsem o duchovních (některých!) řekl v jubilejním referátu, jednak proti mé kandidatuře na fakultu.⁹⁹ Vyložil jsem mu také, že vlastně se mnou presidium už nepočítá a v církvi pro kolej také ne. Právě tehdy byla provedena reorganizace osvětového odboru a prof. Kocourek měl tam oběžník o tom. Chtěl jsem vidět, do kterého oddělení mne zařadili i prohlíželi jsme oběžník a shledali, že nejsem zařazen v oddělení žádném, že vskutku se mnou už nepočítají. Řekl mi na to prof. Kocourek: „Tu je ale nutno promluvit s patriarchou.“ Odpověděl jsem, že jsem to již učinil a vše jsem mu sdělil.

⁹⁸ KOCOUREK Václav (1885 - 1954), tento středoškolský profesor a laik ČČSH působil i na MŠANO.

⁹⁹ (Sinus), Co se nám píše z Moravy. Vezmi, vezmi, čti!, in: Husova liga, roč. 2, č. 14 – 15/ 1930, s. 103 - 104. Autor článku napadl Kováře pro neúspěšnou habilitaci na FF UK, uvedl i kritiky jeho díla od prof. A. Beera; Husova liga, volné sdružení ideových pracovníků ČČSH, opoziční organizace ve východočeské diecézi ČČSH, 1928 - 1931 vydávala tři ročníky periodika Husova liga. V jejím čele stál Václav Lemberk.

Když byla 10. září 1930 schůze ú. r., zavolali mě do ní asi v 6. hod., Prášek už odešel, i Schneider.¹⁰⁰ Patriarcha se tázal: Jak si to představuješ od prázdnin s kolejí? Řekl jsem o své situaci v ministerstvu, teď jiné než před prázdninami. Že už se mnou nepočítají, ač ovšem jistě mě vzít musí, když jsem tam úředníkem. Tu mi vpadl posl(anec) Sladký do řeči a pravit: My jsme se usnesli, že už nebudeme pro tebe o dovolenou žádat. Žádej tentokrát sám a to ne pro kolej, ale pro přípravu na fakultu. My to budeme podporovat a já sám promluvím příští týden s ministrem Dérerem.¹⁰¹ Musil jsem z toho usoudit, že už patr(iarcha) mou žádost přednesl. Že však už se rozhodli pro obsazení místa ředitele novou silou, že tedy se mnou nepočítají. Vnucovat se nedovedu. Prohlásil jsem na to, co vskutku jsem smýšlel. Dobrá, to je mi nejmilejší ze všeho, mít všechnen volný čas pro sebe k studiu. Vyložil jsem však, že žádost musím podat hned k 11. září, ježto jsem tak slíbil a prosil jsem proto Sladkého, aby hovor s ministrem školství neodkládal na příští týden, nýbrž aby tak učinil hned. Slíbil vyhovět a hned telefonoval.

Já jsem zatím odešel do ředitelny a tam mi za chvíli telefonoval ředitel Pokorný, že Sladký mluvil telefonicky s Dérerem a ten slíbil vyhovět. V ředitelně mi bylo teprve bolestně. Měl jsem dojem, že jsem odkopnut, že mě přece jen mohli nechat v koleji. Tázal jsem se ještě ve schůzi, jak dlouho mám v koleji zůstat, a řekli mi, než bude nový ředitel, abych to zatím vedl.

Napsal jsem si hned žádost o dovolenou, a sice pro přípravu na fakultu. Napsal jsem také koncept doporučení ú. rady, oni mi to druhý den dali a já to zanesl osobně dr. Povolnému, jemuž jsem vyložil, že tentokrát žádám osobně a jde o dovolenou z důvodu čistě vědeckého. Přiložil jsem také své publikace za poslední léta.¹⁰²

Během dalších dnů oznámil mi Povolný telefonicky, že by bylo třeba žádost jinak instruovat, že by potřebovali, aby fakulta prohlásila moje přednášky v koleji za součást svých přednášek. Pak by MŠ(A)NO mohlo dát dovolenou samo ve své kompetenci. Zařídil jsem to opět u patriarchy. I tentokrát chtěl to mít ve schůzi ú. r., ale byla na štěstí v září dvakrát, takže to šlo. Dali mi přípis ú. r. pro fakultu, já jsem si zašel k děkanu prof. Hrejsovi a ten po několika dnech mi telefonoval, že už na ministerstvo poslali přípis, že přednášky, které konám v koleji, jsou součástí

¹⁰⁰ SCHNEIDER František PhDr., středoškolský profesor v Brně, laik ČČSH.

¹⁰¹ DÉRER Ivan (1884 - 1973), slovenský politik, ministr školství a národní osvěty v československé vládě široké koalice 7. 12. 1929 - 29. 10. 1932 Františka Udržala.

¹⁰² ÚR ČČSH - Presidiu MŠANO, Žádost o dovolenou Františka Kováře z 11. září 1930, čj. 4131/ 30, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře 1919 - 48, karton 93. Požadavkem byla úplná dovolená za dosavadních podmínek k vědecké práci a přípravě k profesorské činnosti. Žádost podepsali patriarcha G. A. Procházka a ředitel kanceláří ÚR ČČSH F. Pokorný; srov. též František Kovář - Presidiu MŠANO, Žádost o další dovolenou z 11. září 1930, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře 1919 - 48, karton 93.

vzdělání bohoslovců CČS, jež se děje na Husově fakultě.¹⁰³ Bylo to v posledních dnech září a počátkem října jsem dostal další dovolenou do konce února 1931 a to pro přednášky bohoslovcům CČS. Později mi řekl Povolný, že dali spis k vyjádření odb(oru) IV. (MŠ(A)NO) vzhledem k tomu, že dovolená byla motivována údajem, že budou pro CČS systemizovány stolice na H(usovu) f(akultu) a že jsem byl už prof(eserskému) sboru ú. radou na jednu z nich navržen. Odb(or) IV. napsal ve vyjádření, že vskutku je návrh na systemizování těchto stolic, že dosavadní průběh systemizačních příprav opravňuje k naději, že systemizace se stane a že tedy budu moci být jmenován během zimního běhu 1930/31 profesorem Hus(ovy) f(akulty).

Nepříjemně jsem byl překvapen, když jsem v Č. zápase četl ve zprávách z ú. r., že jsem rezignoval na místo ředitele bohoslov(ecké) koleje.¹⁰⁴ Byl jsem si přece vědom, že jsem nerezignoval. Rozhodnutí učinila ú. r., nikoliv já. Já jsem byl ochoten zůstat, kdyby byli o mou další dovolenou požádali. Ale mlčel jsem, vykládal jsem si to snahou po krátkém vyjádření, třeba ne zcela přesném.

Zatím vypsala ú. r. v září konkurs na místo ředitele koleje a v říjnu byl na schůzi ú. r. zvolen ředitelem dosavadní farář nuselský Martin Zeman.¹⁰⁵ Měl to od patriarchy již dávno slíbeno. Už na začátku září mi sdělil Lomoz, že se Zeman dotazoval v diec(ézní) radě, kdy bude vypsán ten konkurs na ředitelství koleje. A po vypsání konkursu na jedné schůzce pražských farářů, když byl patr(iarcha) dotazován, kdo bude ředitelem koleje, odpověděl: „Ú. r. sice dosud nerozhodovala, ale největší naděje má tady Martin.“ A přece kdyby byla ú. r. dbala jen věcných důvodů, byla by musila zvolit jako nejvhodnějšího žadatele pardubického faráře Kvasničku, člověka zcela duchovního a učeného.¹⁰⁶ Ovšem, ten nebyl vhod patriarchovi. Není „hodný“, oddaný a poslušný.

Hned den po zvolení v ú. r. byl Zeman pozván k patriarchovi a zavolali i mne, abychom se dohodli, kdy Zeman úřad převezme. Viděl jsem na obou, jak by chtěli, aby to bylo hned, nejdéle od 1. listopadu, což bylo v nejbližších dnech. Privil jsem, že nemám bytu. Patr(iarcha) mi nabídl volný byt v domě vedle koleje, v pátém posch(odí). Řekl jsem, že nemohu platit činži 11000 Kč. Privil, že by mi to usnadnili tím, že by mi dali za redigování revue, edice Blahoslav a církevní ročenky odměnu 5000 Kč ročně. Řekl jsem, pak že bych to mohl vzít a odstěhovat se hned, takže by Zeman mohl ředitelství převzít od 1. list(opadu). Rádi to akceptovali. Měl jsem sice možnost dostat dvoupokojový byt na Cibulce s nadějí na třípokojový v nejbližší

¹⁰³ Děkanství Husovy fakulty - Presidiu MŠANO, dopis z 29. září 1930, čj. 400/ 30, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře 1919 - 48, karton 93; HREJSA Ferdinand prof. ThDr. (1867 - 1953), čs. evangelický historik.

¹⁰⁴ Ze zasedání Ústřední rady 10. září 1930, in: Český zápas, roč. 13, č. 38/ 1930, s. 340.

¹⁰⁵ ZEMAN Martin (1879 - 1951), duchovní náboženské obce CČSH Praha Nusle 1920 - 1930.

¹⁰⁶ KVASNIČKA Jan (nar. 1879), duchovní CČSH, v Pardubicích působil 1925 - 1937.

době. Avšak dvoupokojový byl až nahoře na samém kopci, což by při ženině slabosti srdeční činilo velké obtíže s nošením nákupů. Mimo to byl to byt zruinovaný, potřeboval značné investice a to by bylo vyhození peněz, když bychom to vlastně brzy opustili.

Rozhodli jsme se počkat na třípokojový byt cibulecký zde vedle koleje. A hned jsme začali s přípravami na stěhování. 29. října 1930 jsme se přestěhovali. Největší nesnáz byla s mými spoustami knižními. Speditérská firma si činila podmínku pro knihy, aby byly v bednách jen do padesáti kg, což by znamenalo mít nejméně třicet beden. Udělali jsme to tak, že jsme knihy vyvozili výtahem do pátého posch(odí) v koleji a pak přes prkna, jimiž vrátný překlenul z okna chodby kolejní do okna koupelny nového bytu světlík mezi oběma domy, jsme je spouštěli do nového bytu. Trvalo to celý den.

Nový byt je sice pěkně řešen, pro sebe uzavřený, s balkonem v kuchyni, krásnou spíží, koupelnou, pokojíkem pro služku, velkou chodbou, roztomilou kuchyní a třemi pokoji krásnými. Ale je na střeše, jakoby přístavek, ze všech stran izolovaný, větrům vystavený, studený a hrozně vlhký. Musili jsme hned začít všude topit, topit a topit!

Jeden z pokojů jsem si zařídil jako svou pracovnu, dal do ní celou knihovnu a papíry a v ní jsem během listopadu prožil několik šťastných dnů práce v studiu. Začal jsem si připravovat opravdové přednášky vědeckou prací tvůrčí. Z dějin náboženství jsem přednášel dvě hod(iny) o náb(é)ženství staroegyptském. Dal jsem se do studia pramenů, nápisů, textů a byl jsem v tom šťasten. Dále tři hod(iny) přednášek z psychologie náb(ženství) a také zde jsem šel do hloubky a přednášky tvořil. A konečně dvě hod(iny) přednášek Četba a výklad knihy Jeremiáš. Zde jsem studiem začal získávat nové obzory a aplikace pro naši dobu. Byla to práce radostná a krásná. K tomu četba teologických a filozof(ických) časopisů světových, takže jsem se cítil na výši doby, ovládal vše, co se v myšlenkovém a teol(ogickém) světě děje a těšil jsem se, jak z toho všeho vytěžím pro revue, přednášky a činnost profesorskou. Zdálo se mi, že se sen mého života začíná splňovat a měl jsem chvílemi přímo strach z toho všeho. Tolikrát jsem byl v životě zklamán, že jsem považoval štěstí, které se mi otvíralo, za chvilkovou sluneční pohodu, zázvit, po němž přijdou nové mraky.

Přes to žil jsem chvíle šťastné tvorby. Zvláště dopoledne, když jsem si seděl v pracovně u psacího stolu u velikánského okna, z něhož ve výši pátého posch(odí) jsem viděl hemžení lidí na ulici a v dáli za Prahou pole a les u Kobylis, jsem cítil přímo fyzickou rozkoš z práce, když četbou se otvíraly nové obzory a novými poznatky přibývalo kamenů k výstavbě vlastního pevného přesvědčení a jasného

názoru o každé věci a tím i k výstavbě soustavy názorů čsl. církve, k níž jsem chtěl prací dalšího života dospět.

Jen jedno mne krutě vyrušovalo. Z ústř. rady mi dávali najevo nepřátelské činy. Rok před tím, než jsem se stal ředitelem koleje, dostal jsem z ú. r. pro potřeby redakce Edice Blahoslav psací stroj. Proto jsem si ho vzal z koleje do bytu. Ale z ú. r. proň posměšně poslali sluhu. Takových činů byla celá řada, takže jsem ráno vždy vstával s myšlenkou, čím mne zase ten den rozruší. Měl jsem dojem, že vše to je podnikáno pro to, aby mne vyprovokovali k nějakému činu. Buď proti ú. r. a církvi, aby mohli oni vystoupit proti mně, nebo mne znechutit tak, abych řekl „Nechte si to, já odejdu.“ Byl jsem i jinými v tom upevňován, že ú. r. má v úmyslu Spisarovi a mně znechucovat práci tak, abychom odmítli profesury, aby zbyli jako jediní kandidáti biskupové, kteří by se pak „obětovali“ a jako jediní schopní by stolice převzali, když si to celá církev přeje a je nutí. Umínil jsem si proto být silný a nedat se ničím vyprovokovat, ačkoliv to nebylo snadné.

V 2. čísle katechetského časopisu Idea napsal Halbhuber pod značkou -berněkolik slov o mém odchodu z koleje. Napsal, že můj odchod nutný nebyl, že jsem odešel na přání vlivných členů ú. r. a že to církvi k prospěchu nebude.¹⁰⁷ Tato zpráva vyvolala v ú. r. pravou bouři běsnění. Halbhuber dostal hned dotaz, je-li on pisatelem noticky. V Č. zápase byla zpráva vyvrácena dvakrát a oznámeno, že podle protokolů ú. r. jsem rezignoval čtyřikrát.¹⁰⁸ Na to jsem poslal ú. r. dopis, kde jsem vypsál pravý stav věci a žádal, aby můj dopis uveřejnili v Č(eském) z(ápase), jinak že se postarám, aby byl uveřejněn jinde. Odpověděli, že nemohou vzít můj dopis na vědomí, ježto prý odporuje úředním dokladům a spisům. Když jsem tuto odpověď ú. r. dostal, zůstalo mi vše v hlavě stát a kdybych byl starší, snad by mne byla ranila mrtvice. Začal jsem pochybovat o svém zdravém rozumu. Já jsem si přece vědom, že jsem nerezignoval a zde oni tvrdí pravý opak, já tedy jsem lhář! V rozrušení jsem si zašel ke Kloubkovi a chodili jsme venku a o všem hovořili. Zvěděl jsem, že oni vskutku všichni jsou přesvědčeni, že jsem rezignoval. Nic nevěděl o tom, že situace po prázdninách byla jiná než před nimi, že jsem byl ochoten zůstat, že jsem žádal patriarchu o podání žádosti za mou dovolenou pro kolej. Patriarcha prostě nic v ú. r. neřekl, ježto měl už se Zemanem ředitelství dohodnuto a mne se chtěl zbavit. Leč, to mi měl říci a já bych se byl nevnucoval! Dále jsem se od Kloubka dozvěděl, že ú. r. považuje můj dopis, jímž jsem pravdu

¹⁰⁷ (-ber-), Studium bohoslovců ČČS, in: Idea. List Spolku učitelů náboženství ČČS, roč.1, č. 1 - 2/ 1930, s. 13 - 14.

¹⁰⁸ (anonym), Idea, in: Český zápas, roč. 13, č. 39/ 1930, s. 350; srov. též (anonym), Ze zasedání ústřední rady 10. září 1930, in: Český zápas, roč. 13, č. 38/ 1930, s. 340; srov. též HALBHUBER Jaroslav, Pravdomluvně a odpovědně, in: Husova liga, roč. 2, č. 25/ 1930, s. 181. Halbhuber se proti nepřátelské odezvě z ÚR ČČSH ohradil v opozičním periodiku.

hábil, za akt nepřátelský. Vyrozuměl jsem, že mi chtějí vzít i přednášky u bohoslovců a že prostě s mou prací nepočítají. Jak prý si za těchto okolností představuji svou spolupráci s nimi? Vyrozuměl jsem, že se domnívají, jako bych já sám psal noticku Halbhuberovu, nebo jako bych s ní aspoň vyslovil souhlas. Je prostě vidět, že jsou v ú. r. proti mně hrozně poštváni. Kl(oubek) mi také naznačil, že mají proti mně dopisy v ú. r. Věří jim arci, aniž by slyšeli druhou stranu. Prof. Kocourek, který je hrozně úřední a jako člen diec(ézní) rady nic neprozradí, řekl mi aspoň tolik, že se chystají šibeničky. Jak mne nenávidí a zač mne považují, toho nejlepším dokladem se mi stal článek Naše kolej, který uveřejnil Přelom, Palcát, Čechoslovák.¹⁰⁹ Je tam psáno, jaký má být a jaký nemá být ředitel koleje. Má to být můj obraz v tom, co je tam psáno o řediteli, jaký být nemá. Horko mne polévalo, když jsem to četl, ale zároveň jsem si uvědomoval nejen hrůzu svého postavení, ale také to, že to není má tvář, co se v tom článku jeví, nýbrž že je to tvář nenávislného lidského Dábla, který by mne takového chtěl mít, aby mne mohl zničit. A při tom jsem nic proti tomu nemohl dělat, poněvadž jsem jmenován nebyl a hájením se proti tomu bych jen říkal, že se k tomu zrcadlu hlásím. Je to však příznačným dokladem úrovně církve, která takto bojuje. O mé práci se vůbec neví, jen se mi vylije škopek špíny na hlavu, a řekne se, že to jsem já. Dr. Ondrouch mi napsal, že mi může dokázat, že onen článek psal biskup dr. Stejskal! (....).

Je jasné, že začalo proti mně tažení z ú. r. A při tom já jsem si byl vědom jen jediného, že jsem pro církev po čtyři roky pracoval do úmoru, takže jsem vlastně ani nežil, ale viny jsem si nebyl vědom žádné. Z různých známek pak soudím, že nejen mi nikdo za tu práci nebude vděčen, ale naopak, že bude nynějším vedením církve prohlášena za škodlivou pro církev! Zajímavé jsou zjevy doprovodné. Aniž mi kdo řekl o nějaké mé vině, byl jsem a jsem patrně od ú. r. pokládán za velkého viníka, neboť najednou se mi začali vyhýbat všichni, kdo patří k okolí patr(iarchy) a jsou nějak na něm závislí: Lomoz, Pícha atd. Když někdo jde ke mně do bytu, jde po špičkách a číhá na vhodnou dobu, aby nebyl viděn Kloubkem nebo Kopalem, nebo někým z jejich rodin. Vrátný koleje se chová tak, jako by mě neznal a dává znát svou povýšenost. Prostě svět se změnil tak, že bych nevěřil v možnost toho všeho, kdybych neviděl skutečnost toho před sebou.

Leč přišly věci ještě horší. Počátkem prosince, když už byly známy výsledky resystemizace v státní službě a už byla prováděna i jmenování podle ní, začal jsem se v ministerstvu starat o výsledky pro ČČS a zvěděl jsem, že pro ČČS nebyly na Husově fakultě systemizovány stolice žádné. To byla pro mne arci zpráva strašlivá.

¹⁰⁹ (-Fh-), Naše kolej, in: Palcát, týdeník národní církve československé diecése ostravské, roč. 9, č. 50/ 1930, s. 2; srov. též (-Fh-), Naše kolej, in: Přelom, roč. 1, č. 5/ 1930, s. 3 - 4. Vydavatelem Přelomu byl propagační odbor ÚR ČČSH pod vedením F. Práška.

Začal jsem se starat o to, jsou-li při té fakultě systemizovány aspoň ony dvě mimořádné stolice, které tam byly pro CČS systemizovány od r. 1925, resp. 1926. Zvěděl jsem, že ty byly dány Husově fakultě pro její potřeby na její žádost, když ú. r. odpověděla, že nemá zájmu na jejich obsazení. Šel jsem přirozeně hned do presidia k dr. Povolnému, tázat se, budu-li jmenován odb(orovým) radou též při resystemizaci, když jsem první na řadě jako nejstarší vrchní komisař po mnoho let. Dověděl jsem se, že jmenován nebudu, že vůbec nepočítali s mým návratem do ministerstva, ale za to bude jmenováno patnáct kolegů, mladších než já. To byly vesměs zprávy Jobovy a stejně jako v Bibli, šly za sebou jedna po druhé a jedna horší než druhá. To byla má odměna za práci mnoha let. Při tom však v ministerstvu ujišťovali, že vlastně systemizace míst pro CČS, jak to ministerstvo navrhovalo, dosud není vládou zamítnuta, ač ovšem není dosud také povolena. Půjde-li pryč církev za tímto svým požadavkem, nemůže vláda nevyhovět. Ano, půjde-li za ním církev! Já však mám dojem, že ú. r. si míst na fakultě ani nepřeje a zvl(áště) ne patriarcha. Když já ne, tedy nikdo! Mám dokonce obavu, že církev sama, resp. Prášek, nebo Sladký upozornili ministra Frankeho, předsedu personální komise v minist(erské) radě, aby požadavek církve nechal padnout.¹¹⁰ Ú. radě nejde o věc, o vysokoškolské vzdělání duchovních, ale její moc a její udržení. Pak ale je lépe, nemají-li neodvislých profesorů v církvi, kteří by měli autoritu, vliv na duch(ovenský) dorost a při tom byli proti dnešnímu vedení církve a jeho oligarchii a politice moci, jež je z tohoto světa. Jim je milejší seminářiček, kde si ustanoví k přednáškám své oddané lidi. Na vědě přece nezáleží, vždyť patriarcha stále opakuje bohoslovcům po svém zkroucené non doctus sed sanctus, t. j. poslušný a oddaný biskupu, diec. a ú. radě.¹¹¹ Je ovšem také možné, že vláda se zdráhá vyhovět návrhu MŠ(A)NO na systemizaci z toho důvodu, že je informována, že se z míst chce dělat zaopatřovací ústav pro biskupy.

Buď jak buď, pro mne, existenci mou i mé rodiny plynul z toho jediný závěr. Starat se o postavení v ministerstvu! A proto přerušit dovolenou a nastoupit a starat se o své jmenování při nejbližší příležitosti a zajištění pořadí podle práva. Hned jsem svou žádost uplatnil u dr. Povolného i u presidiálního šéfa dr. Klimeše a zdůraznil, že jsem nikterak tento svůj stav nezavinil, také jsem nikdy sám o dovolenou nežádal, nemohu tedy být poškozen.¹¹² Oba to uznali, ale nyní se už nedá nic dělat, návrhy na jmenování jsou již v minist(erské) radě. Slibují však, že počátkem nového roku budou další změny a že by pak se dalo vše napravit jmenováním se zpětnou platností. Žádal jsem také presid(iálního) šéfa, abych směl svou záležitost

¹¹⁰ FRANKE Emil (1881 - 1939), ministr jedenácté vlády Československé republiky.

¹¹¹ Non doctus sed sanctus (lat.) – ne učený, ale svatý.

¹¹² KLIMEŠ Richard PhDr., JUDr. (1884 - 1961), publicista, ministerský rada MŠANO.

přednést ministrovi, ale odpověděl mi, že to ministrovi sdělí sám. Později mi řekl, že ministr sám uznal, že bude třeba pro ČČS nějaké stolice přece zřídit. Leč s tím už nepočítám, myslím, že by mne ú. r. nyní ani už nenavrhl. Tak se situace utvářela!

Když jsme 10. prosince 1930 ukončili přednášky pro bohoslovce, oznámil jsem ministerstvu, že přerušuji dovolenou, ježto se nesplnily předpoklady očekávané při žádosti o ni i při jejím udílení a že 15. pros(ince) nastoupím službu a že prosím o přidělení práce.

Když jsem patnáctého vskutku nastoupil, užasl jsem znova. Prý nemají pro mne dosud místa v žádném oddělení, nevědí, kam mne přidělit, mám zatím do konce roku zůstat doma a nastoupit až 2. ledna 1931. Jsem tedy nezaměstnaný! A jako všecko má dvě stránky, tak i toto. Bylo štěstím to prodloužení dovolené, poněvadž jsem mohl ošetřovat doma nemocné, jak se ještě zmíním. Chápu, že mne žádný šéf v minist(erstvu) nechce. Každý ví, že sloužím jen pro existenci, srdce mě táhne jinam a při nejbližší příležitosti odejdu. Je to tragické. Zde v církvi, kde mám kvalifikaci jako té doby nikdo jiný, pracovat nesmím, a musím se dřít tam, kde jiný tu práci lépe zastane! Jak to působí na mou náladu, je pochopitelné. Mám chvíle, kdy myslím, že to nevydržím a zešílím! (....)

V stálém vyrušování prosincovém jsem lupal chvíle, abych připravil čtvrté číslo druhého roč(níku) Nábož(enské) revue, které mělo do konce roku vyjít. Příspěvek jsem měl pouze od Kloubka, krátký, ani na tři str(any).¹¹³ Musil jsem vše napsat sám. Když pak jsem 22. pros(ince) odnesl do tiskárny poslední rukopis, dostal jsem od ú. rady dopis, že ona si vyhrazuje sama redakci čtvrtého čísla a žádá o materiál. Tedy i to poslední, co mi zbývalo, mi vzali! A na tom jsem si tolik zakládal. Nedávno napsal J. B. Čapek v Činu, že já s Náb(oženskou) revue reprezentuji v církvi vyšší myšlenkovou snahu a že na vývoji této snahy mnoho záleží.¹¹⁴ Ú. r. tedy tomu vývoji jako na posměch učinila konec! Jindy bych se byl tím velmi trápil, ale nyní jsem se již po všech ranách poslední doby stal téměř apatickým. Aby neřekli, že jsem jim odmítl příspěvky – myslím, že čekali takové gesto – ponechal jsem ú. radě k dispozici všechny své rukopisy. Žádal jsem pouze, aby mi vrátili nepoužité i použité a aby neuváděli v čísle mne jako redaktora, když jsem opravdu jeho redakci neměl.

Tak mi osud bral za poslední dobu jedno po druhém, co jsem pokládal za cenné. Nejsem si vědom, že bych mohl být za něco trestán. Jsem snad tím vším pro něco vychováván? Rozhodně končí se důležitá kapitola mého života. Nejen poměry a situace, ale i já jsem se stal jiným. Naučil jsem se touto tvrdou školou

¹¹³ KLOUBEK Vilém, Církevní příspěvky, in: Náboženská revue, roč. 2, č. 4/ 1930, s. 150 – 152.

¹¹⁴ ČAPEK Jan Blahoslav, Co s Církví československou, in: Čin, roč. 2, č. 1/ 1930, s. 37. „Církev československá potřebuje vzdělaných pracovníků: dnes její vyšší myšlenkovou snahu reprezentuje dr. Kovář s Náboženskou revuí - první ročník překvapil svou hodnotou - na dalším vývoji této snahy mnoho záleží.“

velmi mnohému. A hlavně tomu, že lidské úsilí a namáhání je marné a neznamená nic. Úsilná moje mnoholetá práce je obratem ruky zničena a smetena a zdá se dokonce, že bude prohlášena za škodlivou. Na diec(ezním) shromáždění pražském 28. prosince 1930 řekl patriarcha, že oni ukáží, jak byla kolej dříve řízena! Jsem nad tím vším stále jako u vyjevení a nechci všemu tomu věřit. Snad učiní ze mne ještě i zločince. A nikdo se neozve v můj prospěch. Teď vidím, jak jsem osamocen, poněvadž jsem vždy šel sám, bez ohledu na osoby, za tím, o čem jsem byl přesvědčen, že je pravdou, spravedlností, dobrem, královstvím Božím. Chce mi Bůh ukázat, že jsem neměl pravdu, či je to jen zkouška všecko? Jsem sražen z vrcholu, k němuž jsem se svou těžkou prací došplhal, aby mi bylo ukázáno, jakou nicotou je člověk? Abych znovu a znovu na sobě a jiných prožíval, že nespravedlnost a zloba na světě vítězí a spravedlnost je trestána a stíhána? Jak odpoví mi budoucnost, až jednou budu číst tyto řádky a jejich obsah? Tak bych pokračoval v spoustě dalších otázek, kdyby čas mne nenutil pokračovat ve vypisování událostí, které nezaznamenány se zapomínají.

Celý letošní můj rok byl zase rokem ustavičné a úmorné práce. Byla koncentrována především na kolej. Celý minulý stud(ijn)í r(ok) (1929/ 30) jsem přednášel dvanáct hodin týdně, mezi tím šest hodin základů biblického studia Starého a Nového Zákona, při čemž jsem si mnohé ujasnil a upevnil. Na konci stud(ijn)ího r(oku) jsem strávil mnoho dnů jen zkouškami. Bohoslovci, kteří minulého roku byli vysvěceni, měli z dosavadních nejvíce mých přednášek a měl jsem je rád, třeba byli mezi sebou úžasně nesvorní a přímo se nenáviděli přes všecko mé napomínání. S jedním z nich, Hýblem, jsem chodíval ve středu do Stromovky a mohl jsem přes něj nahlédnout blíže do poměrů mezi nimi.¹¹⁵ Letos mám jen sedm hodin přednášek, jak už řečeno. Minulého roku měli bohoslovci pětáctyřicet hodin přednášek týdně a nestěžovali si, ježto jsem jim stále ukazoval na to, že vlastně vyjdou za dva roky a že tedy musí se dvojnásobně napsat. A oni to rádi činili. Při prvé odborné zkoušce v červnu 1930 šlo to lépe, než v letech před tím. V poslední schůzi se ú. r. usnesla podle Č(eského) Z(ápasu) zmenšit počet letošních přednášek pro přetíženost bohoslovců, ač letos nemají ani třicet hodin. Je to tedy pouze záminka, aby mohli zmenšit, ne-li zrušit moje přednášky.

Když se Zeman ujal ředitelství, začal hned vařit pro bohoslovce snídani a teď po vánocích bude prý v koleji zas celé zaopatření. Pro pětapadesát bohoslovců se to nevyplácelo, pro osmnáct nynějších se to bude vyplácet! Mimo to bude prý po vánocích zcela nový režim, daleko větší přísnost. Musí prý dostat docela jiného ducha!

¹¹⁵ HÝBL Vilém ThDr. (1909 - 1981), vysvěcen 29. června 1930, duchovní CČSH, doktorát získal r. 1947 na HČEFB.

Minulého stud(ijního) r(oku) jsem měl od Velikonoc do konce sám všechny večerní promluvy, přečetl a vyložil jsem celé ev(angelium) Markovo a 1. Thes(a-lonickým). Také letos v říjnu do svého odchodu jsem měl sám všechny promluvy. Rozloučil jsem se s bohoslovci zcela prostě, hlavně jsem je vybízel, aby byli opravdovými duchovními, nebo aby toho raději nechali. Za ně poděkoval mi bohosl(ovec) Musil.¹¹⁶ Do prvního roč(níku) letos se přihlásilo pouze pět nových. Poměry v církvi nelákají mladé lidi, ač katolíci mají letos ve všech svých ústavech přírůstek. Od nastoupení Zemanova se mi bohoslovci, zdá se mi, vyhýbají. Aspoň ke mně nechodí. Když byl v Přelomu uveřejněn hanebný článek proti mně, cítili se i bohoslovci dotčeni a chtěli podat ú. radě přípis, aby se tak nepsalo.¹¹⁷ Zeman jim však vzkázal, aby toho nechali, že by mohli vyletět, že vyletěli větší páni!

Kolej byla i v minulém roce stálou mou starostí. Nemohl jsem prostě ničemu jinému žít. Myslíl jsem na ni a práce v ní přímo a doslovně ve dne i v noci. Za celý rok jsem nešel do zábavy, poněvadž pro mne, pro stále myšlenky na kolej a přednášky, žádná zábava nebyla zábavou, ani biograf. Nebylo pro mne ani rodiny. Po obědě jsem hned chodil na procházku a před čtvrtou hod(inou) zase jsem již seděl v ředitelně, nebo měl přednášky. Pro děti jsem měl vlastně chvíli jen od 7 – 8 h. večer, před spaním. A žena, chudák, to odnášela nejhůře, s ní jsem nikam nemohl, ta léta jsme prostě nežili.¹¹⁸ Žena to snášela s podivuhodnou silou, jen mi stále říkala, že se dřu a nic z toho nemám. Zdá se, že se dívala ještě příznivěji, než je tomu ve skutečnosti. Zdá se, že ze všeho bude spíše škoda a že to bude prohlášeno za špatné a církvi škodlivé!

Druhou mou starostí byla Nábož(enská) revue. Věnoval jsem jí také mnoho a měl jsem radost, když s ní byla spokojenost. Byla však projevována z kruhů mimocírkevních spíše než z církevních. Vskutku, nestalo se mi za celé ty dva roky, abych dostal z kruhů duchovních ČČS o revue ať projev souhlasu, ať nesouhlasu. Byl jsem prostě osamocen. Žena říkala, že jsem všem v té církvi spíše překážkou. Oni že chtějí církev malou, všecko podle svých malých měřítek a já jsem pro ně příliš vysoký. Oni to nechtějí a je jim to nepříjemné. Oni prý jsou s církví spokojeni, jaká je a je jim nepříjemné slyšet, že má být jiná, a jaká má být.

Když začala vycházet Idea, časopis učitelů nábož(enství) ČČS, za redakce Roháčkovy, začal jsem i tam přispívat. Také do Věstníku mládeže ČČS napsal jsem řadu článků. Na počátku roku je i v Č(eském) zápase řada mých článků.

¹¹⁶ MUSIL Jaroslav (nar. 1909), duchovní ČČSH.

¹¹⁷ (-Fh-), Naše kolej, in: Přelom, roč. 1, č. 5/ 1930, s. 3 – 4. Vydavatelem periodika byl propagační odbor při ÚR ČČSH pod vedením F. Práška.

¹¹⁸ KOVÁŘOVÁ Helena, roz. Brožová (nar. 1892), manželka F. Kováře.

V březnu byly oslavy osmdesátých narozenin Masarykových a já jsem měl v koleji cyklus čtyř dlouhých přednášek o poměru CČS k Masarykovým názorům o náboženství. Přednášky mi daly mnoho práce, ale za to prostudoval jsem celého Masaryka a získal pro celý život. Přednášky byly veřejně přístupné a jediné v církvi o Mas(arykovi), ale mimo bohoslovce byla účast nepatrná.¹¹⁹ I tu jsem viděl, jak jsem osamocen, ale ovšem také Masaryk v CČS. Přednášek či materiálu k nim chtěl jsem využít k většímu spisu a vyrovnání s Masarykem Hromádkovým. Za nynější situace zdá se to arci vyloučeným. Do přednášek ani jednou nepřišel patriarcha, ač byl vždy doma. Bylo to večer a ač je pořádala ú. rada, aniž mi arci za ně co dala, nebo jen poděkovala! K těm přednáškám se nabízel dr. Uhlíř, ale chtěl za jednu po 250 Kč!¹²⁰

Tento rok dostal jsem se také k jedné zajímavé práci mimo CČS. Letos slavila také YMCA deset let své činnosti v čsl. republice. Američané, kteří ji z velké části financují, chtěli vědět, stojí-li to za to, nejsou-li to vyhozené peníze a zřídili tzv. mezinárodní výbor pro vědecký výzkum YMCA. Tento výbor byl desetičlenný, složený z Čechů i Němců, znalců různých oborů veřejného života, pokud se v něm YMCA uplatňuje. Já jsem byl do výboru pozván jako znalec církvi. Zdá se, že to bylo na doporučení prof. Rádl. V tomto výboru jsem pracoval velmi rád, ač práce trvala několik měsíců a byly skoro týdně schůze. Výsledkem byla naše zpráva do Ameriky asi o třech stech stranách. Seznámil jsem se podrobně nejen s prací YMCA, což stojí za poznání samo o sobě a velmi mne obohatilo. Ale hlavně také blíže s prof. Ráblem a Hromádkou, tedy osobnostmi, s nimiž styk není nikdy bez užitku.¹²¹ V červnu jsme měli schůzi dvoudenní v letním táboře YMCA u Kácova na Sázavě, kam se mnou jela i žena a kde bylo velmi příjemně, ač jsme tam udělali kus práce.

Výsledkem mého seznámení s YMCA bylo, že jsem byl na červnovém sjezdu zvolen do ústředního výboru, který pak mne zase zvolil do komise pro stanovení programu YMCA na příští desetiletí.¹²²

¹¹⁹ MOC František, Z přednášek F. Kováře o Masarykovi a jeho náboženství, in: Svoboda svědomí, roč. 3, č. 3 - 4/ 1930, s. 29 - 32; č. 5 - 6/ 1930, s. 57 - 61; č. 7 - 8/ 1930, s. 79 - 81; č. 9 - 10/ 1930, s. 102 - 104; roč. 4, č. 1 - 2/ 1931, s. 9 - 11; č. 3 - 4/ 1931, s. 31 - 34. Kovářovy přednášky přepsal farář František Moc (1909 - 1978).

¹²⁰ UHLÍŘ Antonín (1882 - 1957), profesor Československé obchodní akademie v Praze, sociolog, překladatel z francouzštiny, politik Československé strany národně socialistické, z níž řada osobností měla k CČSH blízko.

¹²¹ HROMÁDKA Josef Lukl prof. PhDr. ThDr. (1889 - 1969), čs. evangelický teolog; RÁDL Emanuel (1873 - 1942), čs. biolog, filosof.

¹²² Výroční sjezd YMCA se konal 31. května a 1. června 1930 v Hradci Králové. Sjezdy se konaly jednou ročně, schvalovaly zprávy ústředních funkcionářů, uzavíraly činnost za uplynulý a připravovaly činnost na následující rok. Ústřední výbor tvořilo sedmadvacet členů, schvalovaných výročním sjezdem.

Dalším výsledkem bylo, že jsem byl pozván, abych přednášel na letošní prázdninové konferenci akademické YMCA v Litomyšli na téma Stav dnešního bádání o Ježíšovi. Přednáška stála dosti práce. Mohl jsem ji (z)pracovat teprve v prvních dnech července, po odchodu bohoslovců a to také bylo příčinou, že jsem nenalezl kdy, abych do této knihy zaznamenal počátkem července události, ač jsem stále doufal, že k tomu naleznu chvíli.

Děti jsme měli již v Masečíně a žena s Vlastou Suchánkovou byly se mnou v Litomyšli. Bylo tam také asi deset našich bohoslovců a dva duchovní, Kavan a Dlattla.¹²³ Zdrželi jsme se tam od 8 - 11. července. Moje přednáška vyšla v třetím čísle Nábož(enské) revue.¹²⁴

Z Litomyšle jsme všichni tři jeli do Liptovské Osady na Slovensko, kde byl prvý letní tábor mládeže ČČS, pořádaný moravským diec(ézním) svazem (Jednot mládeže ČČS) za vedení litovelského prof. Ondrouška a duchovního Dokoupila.¹²⁵ Prvý týden byl tzv. vůdcovský kurs, který já jsem řídil. Měl jsem denně přednášky a to za různých příležitostí, někdy velmi romantických. Buď ve sboru tamní nábož(enské) obce, nebo v přírodě u říčky Revúca, nebo jednou – to nejkrásnější kázání horské - na svahu horského hřbetu Malých Tater, ve výši 1700 m(etrů), kde jsme seděli ve vysoké trávě tváří proti slunci, takže jsme byli všichni do černa opálení za chvíli. Kraj je v Osadě překrásný. Bohužel jsme měli velmi špatné počasí, deštivé a studené. Na dva dny jsme si vyjeli také do Vysokých Tater. Byli jsme na Štrbě, lezli po horách (Ostrva) a spali, či nespali, po cikánsku v hotelu Kamzík pod Slavkovským štítem za bouře. Byly to krásné dny, ale rušené nemocí ženinou. (...)

Na konec se vracím zase k poměrům církevním. Dnešní vedení církve má vžitý starý římskokatolický pojem církve a ten chce uskutečnit násilnickou oligarchií, zcela proti ideji ČČS, demokratické, se svobodou svědomí. Právě proto, že to odporuje ideálům, které ČČS od počátku hlásala je všeobecná nespokojenost s dnešním stavem církve, která (se) může rozrůst v následky velmi neblahé. Hovořival jsem o poměrech s mnoha vážnými muži. Všichni souhlasili, že je nutno se ozvat a začít nový směr, uskutečňovat ideu ČČS, jak se jevila v počátcích. I evangelíci mají zájem na tom, aby u nás začaly jiné poměry. Jen proto byly jistě psány články dr. Bartoše v Kostnických jiskrách.¹²⁶ Ale dnešní vedení církve a hl(avně) patriarcha řeší vše násilnou metodou, žaluje a dosahuje z formálních důvodů odsouzení. Duchovní

¹²³ DLATTLA Bohumil (1905 - 1985), duchovní ČČSH; KAVAN Bernard (nar. 1901), duchovní ČČSH.

¹²⁴ KOVÁŘ František, Stav dnešního bádání o Ježíšovi, in: Náboženská revue ČČS, roč. 2, č. 3/ 1930, s. 97 - 117. Předneseno 9. července 1930.

¹²⁵ DOKOUPIL František (nar. 1901), duchovní ČČSH; ONDROUŠEK Bohumil, středoškolský profesor, klasický filolog, laik ČČSH.

¹²⁶ BARTOŠ František M., Krize ČČS I. – IV., in: Kostnické jiskry, roč. 12, č. 24/ 1930, s. 193 – 194, č. 28 - 29/ 1930, s. 223, č. 36/ 1930, s. 264 – 265, č. 50/ 1930, s. 376.

a většina funkcionářů v diec(ézních) radách i radách starších jsou závislí na vedení finančně, buď osobními platy, nebo stavebními a jinými subvencemi a proto drží s ním. Duchovnímu, který by se opovážil ozvat se prostě zastaví dotace. V tisku církevním se neotiskne nic, leč co lichotí vedení. Svobodný a neodvislý tisk se umlčí tím, že se mu podkládají nejhorší úmysly. Došlo to tak daleko, že dnes je nutno se uchýlit do Husovy ligy a psát anonymně jako před dvanácti lety do Práva národa. A tehdejší jenišovický farář odstřeluje nyní jako patriarcha ty, na jejichž slova tehdy nedočkavě čekal!¹²⁷ Oposice pak a hl(avně) Husova liga nekritickou kritikou, oposicí bez programu a bez rozvahy jen vlastně podporuje režim vedení a znemožňuje i zdravou kritiku všecku. Je to stav, že se nezdá z něho možné žádné východisko. Snad je to řízení Prozřetelnosti ukázat na ubohosti CČS, jak odsouzeníhodné je každé církevnictví, ale hlavně církev, která je pouhým spolkem a ne úsilím o království Boží na zemi. Byli jsme si v Praze dobře vědomi, že se musí něco stát a upozorňovali nás na to také Čeští bratři.¹²⁸ Avšak před sčítáním lidu 1. prosince 1930 nechtěli jsme nic podnikat, poněvadž by vedení každý případný nezdar svedlo na kritické hlasy, jako zakázalo mou brožuru Deset let proto, že prý nám škodí před sčítáním. Ale po sčítání jsme již otálet nesměli.¹²⁹

Sešlo se nás několik již po několikrát během prosince u Dlouhého-Pokorného v bytě a radili jsme se o tom, co dělat a jak dělat. Byli vždy přítomni Spisar, Plechatý, Halbhuber, Dlouhý-Pokorný a já, s počátku i Lemberk, později také Vápeník a Kalous.¹³⁰ Za hlavní věc jsme uznali mít vhodný tisk. S Lemberkem jsme ujednali, že nám předá Husovu ligu a že ji přeměníme v časopis pozitivní práce nábožensko mravně výchovné s kritikou jen jako doprovodem nepodstatným.¹³¹ Ale po diec(esním) shromáždění pražském jsme uznali, že je Husova liga potřebná jako silný oposiční tabák, že však vedle ní musíme vydávat čistě kladný list, snad Nový zápas, list pro duchovní obrození v CČS. Sestavujeme zatím kruh spolupracovníků a doufáme, že se dostaneme k tvořivé práci vychovávat v nové ideji CČS.¹³² Nalezli

¹²⁷ Gustav A. Procházka působil v Jenišovicích jako farář CČSH v letech 1920 - 1923.

¹²⁸ Je míněna ČCE.

¹²⁹ Druhé československé sčítání lidu (k 1. prosinci 1930) se konalo dle zákona č. 47/ 1927 Sb. K CČSH se přihlásilo 779 672 osob.

¹³⁰ Na konci listopadu 1930 došlo v Praze k setkání zástupců různých oposičních proudů v CČSH. Pozvání přijal i F. Kovář a zúčastnil se tohoto setkání v bytě faráře Emila Dlouhého Pokorného v Praze 27. listopadu 1930. Mezi účastníky nalezneme i Františka Kalouse, Václava Lemberka, Jaroslava Halbhubera, Františka Plechatého, Aloise Spisara a řadu dalších; KALOUS František prof. (1881 - 1965), duchovní CČSH; PLECHATÝ František (1884 - 1978), přední laický pracovník CČSH; VÁPENÍK František, berní tajemník, laik CČSH.

¹³¹ Periodikum sdružení Husova liga vycházelo 1928 – 1931.

¹³² HARTL Antonín, Sněmování československé církve, in: Sobota, roč. 2, č. 14/ 1931, s. 267 – 268. Nejbližším spolupracovníkem F. Kováře se v této době stal dr. A. Hartl (1885 - 1944), publicista, překladatel, laik CČSH. Jeho článek (věnovaný 2. zasedání 1. sněmu CČSH na jaře 1931) dokládá, jak si jejich názory na směřování

bych tu zase naději v budoucnost, kterou jsem již ztrácel a se mnou mnozí jiní. Je to poslední pokus. Nenalezneme-li ohlasu v církev(ní) veřejnosti – a to není vyloučeno – pak je všecko lidské dílo marné.

Košíře, V Cibulkách 406

31. prosince 1935

Pokračuji po uplynutí pěti velmi těžkých let života a po prožití věcí, jichž bych si už nepřál prožívat znovu, ale které bych si přál mít vypsány pro poučení a výstrahu svým dětem i jiným. Poznámky o nich činil jsem si v MŠ(A)NO a do diářů všech těchto pěti let.

Co toto pokračování piši, jsem již mimořádným profesorem Husovy fakulty, avšak pro vědu novozákonní pro ČČS. President republiky T. G. Masaryk jmenoval mě dekretem ze 7. listopadu 1935.¹³³ Svě služby jako odborový rada MŠ(A)NO jsem byl zproštěn koncem listopadu 1935.¹³⁴ Od 1. prosince 1935 jsem nastoupil na fakultě, 9. prosince jsem měl zahajovací přednášku na téma *Idea království Božího* a pak jsem týden měl přednášky do začátku vánočních prázdnin.¹³⁵ (...)

12. října 1931 odstěhovali jsme se z domu vedle koleje sem na periferii, bylo to nutné z důvodů finančních.¹³⁶ Smířil jsem se s tím nerad, žena sem šla velmi nerada, ale zvykli jsme tu. Dětem zahrádka a pobyt na zdravém vzduchu šly velmi k duhu a nyní na stěhování nepomýšlíme. Žijeme tu za větrem, a když jsem měl jistotu o jmenování profesorem, uznal jsem za nutné zřídit si sem telefon, ježto

CČSH i její školskou politiku byly blízké. Jako Kovář, i Hartl hodnotil opoziční aktivity Husovy ligy jako v mnohém spolkové a politikářské, kritizoval snahu vedení CČSH budovat v době hospodářské krize vlastní bohovědný ústav, místo přijetí profesorských míst na Husově fakultě. Oproti povrchnímu pochopení cílů CČSH usiloval o její hlubší teologickou a duchovní orientaci; srov. též O československé církvi, in: Kalich, roč. 15, č. 4/ 1931, s. 64. Anonymní sloupek v periodiku ČČE, seznamující s Hartlovým článkem, dokládá ekumenickou ozvučnost dobové situace v CČSH.

¹³³ Tomáš G. Masaryk - MŠANO, jmenovací dekret Františka Kováře mimořádným profesorem novozákonní vědy pro ČČS na Husově fakultě ze 7. listopadu 1935, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře, karton 93. President Masaryk abdikoval 14. prosince 1935.

¹³⁴ MŠANO - Františku Kovář, oznámení započtení služební doby z 27. prosince 1935, čj. 152787/ 35, NA, fond MŠK, Osobní spis František Kovář 1919 - 48, karton 93.

¹³⁵ KOVÁŘ František, Pozvánka na nástupní přednášku 9. prosince 1935, Archív rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře. 9. prosince 1935 přednesl nový mimoř. profesor ve velké posluchárně Husovy fakulty ve 2. poschodí Klementina svou nástupní přednášku *Idea království Božího*. Z MŠANO se jí jménem ministra kultury a národní osvěty Jana Krčmáře zúčastnil ministerský rada dr. Antonín Dvořák. Za UK byl přítomen rektor, historik prof. Gustav Friedrich, z CČSH biskup Stanislav Kordule a fakultní kolega přednášejícího prof. Alois Spisar. Z SKF se dostavili JUDr. Josef Dvořák a Jaroslav Halbhuber. Z kruhů blízkých patriarchovi Procházkovi přednášku navštívil dr. František Maria Hník; KRČMÁŘ Jan (1877 - 1950), ministr školství a národní osvěty v patnácté československé vládě tzv. česko - německé koalice.

¹³⁶ Stav osobní. Seznam přednášek, studijní rok 1938/ 39, HČEFB, Praha 1938, s. 5. Kovář s rodinou bydlel v Praze Košířích v ulici V Cibulkách 406/5.

jinak bych byl úplně odříznut od světa a neměl styků s lidmi, s nimiž se stýkat musím.

První léta z uplynulého pětiletí prožívali jsme za velmi těžkých finančních poměrů. Do konce června 1931 jsem měl ještě malý vedlejší příjem za přednášky v koleji. Když pak ty přestaly, aniž mi to kdo oznámil, nebo dokonce poděkoval, měli jsme pouze příjem vrchního komisaře. Dva dlouhé roky trvalo, než jsem se domohl toho, abych byl jmenován odborovým radou, a celou tu dobu jsme žili velmi těžce, nebylo ani na nejnужnější a trpěli jsme všichni. Počátkem r. 1933 jsem byl jmenován odborovým radou, nastalo trochu zlepšení a to pak pokračovalo, čím více jsem v ministerstvu osvědčoval své schopnosti, svědomitost, píli a přesnost.¹³⁷ Časem jsem se stal členem Filmového cenzurního sboru při ministerstvu vnitra, členem profes(orského) sboru Státní školy knihovnické, hlavním redaktorem České osvěty a konečně i členem Filmového poradního sboru při ministerstvu obchodu.¹³⁸ To vše bylo spojeno s příjmy a tak při odchodu z ministerstva jsem měl stálého vedlejšího příjmu vedle platu 1075 Kč měsíčně, k čemuž přistupovaly honoráře za příspěvky v České osvětě, za zkoušky na Stát(ní) škole knihov(nické) aj.¹³⁹ Proto, když šlo o moje navržení na Husovu fakultu, prohlásil jsem v ústř(ední) radě, že bych mohl přijmout jen řádnou profesuru vzhledem k dosavadnímu svému platu. Když se však potom ukázalo, že zatím se nedá dosíci toho, aby druhá řádná stolice, systemizovaná pro CČS na Hus(ově) fak(ultě), byla již nyní uvolněna, uvolil jsem se přijmout i stolicí mimořádnou, ale s podmínkou, že nebudu finančně poškozen. Proto se ústř. rada rozhodla vyplácet mi vyrovnávací přídavek 1075 Kč měsíčně tak dlouho, dokud nebudu jmenován řádným profesorem. Částka se však zmenší o to, co budu mít po Novém roce na odměně za redakci Nábož(enské) revue, které se Spisar vzdal a která tedy zase po letech přejde na mne.¹⁴⁰

¹³⁷ Vláda, in: Příloha Věstníku MŠANO, roč. 15, č. 3/ 1933, s. 41. Jmenování zařadilo Kováře do 4. stupně platové stupnice.

¹³⁸ Knihovnický časopis Česká osvěta vycházel 1904 - 1948; Filmový poradní sbor, zřízený vyhláškou ministra průmyslu obchodu a živností z 14. listopadu 1934 (č. 131126/ 1934 o úpravě dovozu osvětlených filmů kinematografických) měl významné postavení v cenzurním procesu. Každý dovozce filmu jej musel na vlastní náklady předvést tomuto sboru a ten rozhodl o udělení dovozního povolení. Až pak následoval běžný cenzurní proces. I do něho F. Kovář vstupoval jako člen Filmového cenzurního sboru ministerstva vnitra. Ten byl r. 1919 sestaven ze zástupců řady ministerstev, včetně MŠANO. Sbor posuzoval vhodnost, či nevhodnost filmu z hlediska politického a mravního pro veřejné promítání.

¹³⁹ MŠANO - Františku Kováři, dopisy z 10. prosince, čj. 152838/ 35, 153268/ 35, 153269/ 35, Archiv rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře. Vedle mzdy úředníka MŠANO měl ztratit měsíčních 300 korun za odpovědné redaktorství České osvěty, 175 korun za přednášky na Státní škole knihovnické, 200 korun za činnost filmového cenzora, 400 korun za účast na předvádění filmů. Celkem se jednalo o měsíčních 1075 korun.

¹⁴⁰ ÚR CČSH - Františku Kováři, Pověření k redaktorství Náboženské revue CČS z 6. prosince 1935, čj. 5858/ 35, Archiv rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře.

Práci úřednickou jsem vždy pokládal za existenční nutnost, za prostředek výživy pro sebe a rodinu. Avšak konal jsem ji poctivě a svědomitě, jak jsem dovedl. Ministr školství dr. Krčmář mi také ve zprošťovacím dekretu vyslovil díky za výtečný výkon služby v ministerstvu. Těch téměř celých pět let služby v lidovýchovném oddělení mi však také „sedělo“. Byla to práce pro mně nejbližší a některé její úseky jsem vykonával velmi rád. Měl jsem tam mimořádně příznivé podmínky pro práci. Mým bezprostředním přednostou byl vrch(ní) odb(orový) rada Ant(onín) Matula, který, když poznal mou práci, mi ponechával úplnou volnost.¹⁴¹ Jako jeho zástupce jsem brzy poznal a zvládl agendu celého oddělení a vlastně jsem ji řídil já, Matula vždy schvaloval má opatření a podepisoval vše. Finanční věci jsem rozhodoval já suverénně, ideové téměř také, personální úplně. Musím vůbec říci, že jsem v ministerstvu našel nejlepší kolegiální a v poměru k představeným, ani k podřízeným, jsem nikdy neměl nejmenších nesnází, ani nepříjemností. Po všechna tato léta jsem měl kvalifikaci výtečnou. První rok jsem seděl v pokoji s kolegou, ale pak jsem měl vlastní místnost. Poslední dva roky překrásný velký pokoj na Maltézském nám(ěstí) s jedinečnou vyhlídkou na Hrad a s nábytkem, který přede mnou měl sekční šéf Mlčoch.¹⁴² Když bylo rozhodnuto o mém odchodu na fakultu, viděl Matula, že mu přestane klidné úřadování, při němž jsem vlastně já vše vedl. Ztratil zájem na lidovýchovném oddělení a zatím co před tím přes agrární stranu usiloval o to, aby se mohl stát ministerským radou jako přednosta tohoto oddělení, nyní využil situace a dal se přeložit do jiného oddělení pod záminkou, že tam je přednostenské místo systemizováno v druhé platové stupnici a že tam bude minist(erským) radou bez obtíží.

Odcházeli jsme tedy současně oba z lodi, kapitán i první důstojník. Kdybych tam byl zůstal, byl bych se stal přednostou lidovýchovného oddělení a dostal se do třetí plat(ové) stup(nice), čili byl bych měl plat řádného profesora dřív jako úředník, než ho dosáhnu na fakultě. Nelituji však, ač žena by byla raději viděla toto řešení. Pro mne však jmenování na fakultu mělo jiné výhody, velmi závažné, třeba finančně neznamena zlepšení, ale spíše zhoršení. Jsou tu však jiné věci, třeba snad imponderabilia.¹⁴³ Především to znamená mou rehabilitaci jako vědeckého pracovníka, nutnou po tom osudném mém omylu s docenturou na filozofické fakultě.¹⁴⁴ Tím je uznáno, že vědecky pracovat dovedu a že tehdy to byl omyl.

¹⁴¹ MATULA Antonín (1885 – 1953), středoškolský profesor, lidovýchovný pracovník, literární historik, prozaik, vrchní odborový rada V. odboru Národní osvěta (věda a umění, lidová výchova) MŠANO.

¹⁴² MLČOCH František JUDr. (1875 – 1938), ministerský rada MŠANO, věnoval se střednímu, vysokému a menšinovému školství v ČSR, podílel se na organizaci slavistiky na Karlově univerzitě.

¹⁴³ Imponderabilia, nepostizitelné okolnosti.

¹⁴⁴ KOVÁŘ František, Prohlášení profesorskému sboru FF UK v Praze z 6. října 1924, FF. č. 83/ 1924 - 25, AUK, osobní spis Františka Kováře inv. č. 398. Na FF UK se Kovář veniae legendi vzdal.

Toho omylu chtěli nepřátelé užít k zmaření jmenování u presidenta republiky, když už návrh kladně prošel ministrem školství i vládou republiky, učiněn ovšem prof(esorským) sborem Husovy fakulty. Ale Masaryk přes to jmenování provedl.¹⁴⁵ Bylo to poslední jeho jmenování vysokoškolského profesora. Za měsíc po něm rezignoval pro stáří na úřad presidenta republiky. Znamenalo to dále moji rehabilitaci v ČČS, která mne k jmenování navrhla r. 1930, ale nenavrhla mne, když začala nové jednání s Hus(ovou) fak(ultou) v r. 1934, kdy navrhla pouze Spisara a ne už mne, ač 1930 jsme byli navrženi oba.¹⁴⁶ R. 1934 jsem však já byl v církvi ještě psanec a se mnou všichni stejně smýšlející, seskupení ve Společnosti ThDr. Karla Farského, v jejíž čelo mne jako předsedu zvolili.¹⁴⁷ Moje jmenování na fakultu znamenalo tedy také vítězství Společnosti a ovšem – což je nejdůležitější – vítězství jejího směru, snah a zásad, jež jsou opakem směru, který dosud ovládá vedení církve, hl(avně) patriarchy Procházky. Moje jmenování znamenalo vítězství pokroku, svobody, práva a spravedlnosti v ČČS. Ve mně byly soustředěny síly tímto směrem pracující. Nešlo už jen o mne, ale o vše, co jsem ztělesňoval jako vůdce tzv. oposice v církvi za poslední léta. Pro mne osobně to neznamenal zmenšení, ale spíš ještě zvětšení práce, ač ovšem musím uznat, že je mi tato práce milejší a víc mi „sedí“, než práce v úřadě, k níž jsem nikdy srdcem přilnout nemohl. A last not least myslím, že to bude takto lepší pro rodinu a děti.¹⁴⁸ V poslední době mě práce úřednická přespříliš zabírala času. Od ½ 8 do ½ 3 denně v ministerstvu, ale téměř denně také zapřažení odpoledne a večer. Buď knihovnická škola, nebo filmová cenzura, nebo předvádění filmů pro poradní sbor, které trvalo od pěti do jedenácti h(odin) večer.¹⁴⁹ Domů nebylo možno pro vzdálenost za přestávky dojíždět a tak se stávalo, že jsem doma obědval a večerel pouze v sobotu a v neděli, jinak jsem denně odcházel ráno v 7 h(odin) a vracel se kolem jedenácté v noci, kdy už vše spalo. Nebylo čas učit se s Helou a se Slávkem, starat se o jejich výchovu, což

¹⁴⁵ President, in: Příloha Věstníku MŠANO, roč. 17, č. 12/ 1935, s. 313. F. Kovář byl jmenován mimoř. profesorem vědy novozákonní pro ČČSH na HČEFB.

¹⁴⁶ 11. dubna 1934 ÚR ČČSH rozhodla o návratu ČČSH na Husovu fakultu. Bylo navrženo jmenování A. Spisara řádným profesorem pro systematickou teologii; Ministr, in: Příloha Věstníku MŠANO, roč. 17, č. 3/ 1935, s. 43; President, in: Příloha Věstníku MŠANO, roč. 17, č. 5/ 1935, s. 53. Periodikum MŠANO pak informovalo o udělení titulu ThDr. h.c. A. Spisarovi i jeho jmenování řádným profesorem systematické teologie pro ČČSH na HČEFB.

¹⁴⁷ KOVÁŘ František, Dílo jeho pera, in: POKORNÝ František (ed.). Sborník dra Karla Farského, TND ČČS, Praha 1928, s. 106 - 122. Farskému věnoval Kovář příspěvek, který nejde cestou podílu na vytváření povrchního kultu prvního patriarchy.

¹⁴⁸ Last not least. Poslední, nikoli nejméně platný. Anglický citát z Julia Caesara (III., 1) a Krále Leara (I., 1) W. Shakespeara.

¹⁴⁹ Ministr, in: Příloha Věstníku MŠANO, roč. 17, č. 6/ 1935, s. 78. Na sklonku svého působení v MŠANO byl F. Kovář jmenován členem zkušební komise pro státní zkoušky při Státní škole knihovnické v Praze. Své další životní směřování mohl proto spojit s ministerstvem.

bylo ztíženo ještě tím, že ani žena to nemohla dělat pro chatrné zdraví. Cítil jsem v poslední době stále více neudržitelnost toho stavu, ale neviděl z něho vyhnutí a vskutku ho také nebylo, kdybych byl v ministerstvu zůstal. Hledění do filmů po celé hodiny denně ničilo také moje oči. Nevycházel jsem po celý rok ze zánětu oční sliznice. Poněvadž pak stravování v hostinci bylo velmi drahé a nad to žaludku na delší čas nesnesitelné, brávil jsem si oběd sebou, ovšem jen studené maso od minulého dne, nebo uzeniny a to nebylo nijak k prospěchu mého zdraví. Víím, že začínám-li v sedmačtyřiceti letech kariéru vysokoškolského profesora, nemohu dokázat žádných divů, ale doufám přece v nějakou práci. A kdyby už nebyla vel(i)ká, myslím, že stačí to, co jsem uvedl, že nemusím litovat, že k tomu došlo. Naopak, že tomu musím být rád a vděčen. Ztráta jen jedné věci mi bude nepříjemná. Jako vedoucí redaktor České osvěty měl jsem přístup k veškeré knižní produkci a vybral jsem si cokoli, co se mi zalíbilo pro svou četbu a psaní referátů a pro četbu ženě i dětem. Přečetl jsem za ta léta na sta knih, napsal spousty referátů, je jich ode mne v každém čísle ročníků z těchto let několik. Vybíral jsem si nejen knihy naučné, ale také nejlepší díla beletristická, ne-li k psaní posudku, aspoň k přečtení. Přečetli jsme se ženou za ta léta nejlepší literární novinky a zažili jsme nad těmi knihami nejkrásnější chvílky života, zvláště v klidu v Masečíně v době dovolené, na kterou jsme vždy vozili balíky knih. To mi nyní bude chybět a bude nutno hledat místo toho náhradu. Ztrátou také je, že už nebude volných lóží v Národním a Stavovském divadle, jichž jsme také dosti za ta léta užili. Žena se domnívá, že snad těžko oželím ztrátu filmů, ale tato ztráta mě nebolí, třeba to bylo také někdy pěkné, vidět nové skvělé filmy a mít za to ještě zapláceno. Takových filmů je však málo. Dětem jsem musel vždy ráno při snídani vypravovat o všech filmech, které jsem viděl a radil, na které filmy mají oni jít.

Že by k mému jmenování na Hus(ovu) fak(ultu) mohlo dojít, netroufal si nikdo v březnu 1935 ještě ani doufat. Vedení církve mne všude vykřičelo jako škůdce a nepřítel CČS. Ovšem to všechno se jen šušovalo od ouška k oušku, nikdy ne otevřeně a veřejně. Mně nikdy nikdo nic nevytkl, ani nedokázal. Byl jsem zostuzen, ale sám jsem o tom nevěděl. Jen výsledky mi to ukazovaly. Vzali mi řízení revue i edice Blahoslav, přednášky v koleji, členství ve zkušebních komisích. Byl jsem dán mlčky a tajně, bez soudu a možnosti obhajoby, do klatby a stal jsem se z vůle lidí, kteří měli špatné svědomí vůči mně, nepřítelem církve č. 1. Z mých bývalých přátel někteří přešli k vedení, jiní odešli vůbec ze všeho, nebo se stranili. Ale snad právě to nepřátelství proti mně projevované pudilo zas jiné lidi ke mně. Zatím co jedni se báli mne potkat a vyhnuli se setkání rychlým úprkem přes ulici, nebo strnulým prohlížením výkladní skříně, zatím co setkání se mnou, nebo dokonce vyhledávání mne, bylo pokládáno od vedení církve za akt oposice a nepřátelství vůči vedení,

kteří samo sebe ztotožňovalo s církví, jiné to ke mně pudilo. Stával jsem se krystalizačním bodem, kolem něhož se shromažďovalo vše, co bylo právem nespokojeno se stavem a poměry čl. církve. Zprvu jsme se jen scházeli k přátelským hovorům, ale r. 1933 jsme utvořili Společnost ThDr. (Karla) Farského. Při ustavující schůzi jsem měl programovou přednášku a byl jsem zvolen předsedou. Vedení církve to vzalo jako vypovězení boje a rozhlašovalo, že je to na rozbití církve, že chceme zakládat novou církev. První rok jsme pořádali přednášky s debatami, na nichž jsme si vyjasnili stanovisko a názory a vytvořili pevné těleso, které ví, co chce. Když jsme tak našli pevný bod i měřítko, začali jsme v r. 1934 vydávat Zprávy Společnosti Dr. Farského, v nichž jsme už přešli v kritiku poměrů v ČČS.¹⁵⁰ Vedení nám dávalo samo látky víc, než jsme potřebovali, svými chybami a diletantismem. Byla to nešťastná soukr(omá) Vysoká škola bohovědná, hospodaření bankrotářská, fašistické metody a mnoho jiného. Naše Zprávy otevíraly lidem oči a stali jsme se jedním odpovědnými nepřáteli církve, druhým jedinou její nadějí a záchranou. Od ledna 1935 jsme začali vydávat nový měsíčník Nový zápas, došlo k uskutečnění myšlenky, kterou jsem chtěl provést již koncem r. 1930.¹⁵¹ Zahájili a obnovili jsme zápas o svobodu ducha v ČČS o svobodu projevu, demokracii a obnovu principů, z nichž církev vyšla. Ještě 15. března 1935 na schůzi výboru Ústředního svazu Jednot mládeže patriarcha prohlašoval, že jako smetli Lemberka a Husovu ligu, smetou i Kováře a Spol(ečnost dr. K.) Farsk(ého). Myslím však, že tehdy už mluvil silácky, poněvadž cítil svou prohru. To jsme už vydali Modrou knihu teorie a praxe a většina mládeže v církvi se za ni postavila.¹⁵² Vedení církve počalo cítit, že ztrácí důvěru a lidi. Zatímco v Dejvicích nebylo návštěv, v mé kanceláři v „dolní konsistoři“ se návštěvy stále víc množily, takže jsem se někdy celé dny nedostal k úřadování.¹⁵³ Ve Spol(ečnosti dr. K.) Farsk(ého) jsem našel několik oddaných lidí a spolupracovníků neobyčejně čestných: Dr. Hartla, Dr. Dvořáka, Dr. Šafáře, Plechatého, Kouřila, Roháče, Peška aj.¹⁵⁴ Žádný z nich nebyl na církvi závislý, měli ji rádi a nebáli

¹⁵⁰ Zápis ze Schůze výboru SKF 6. dubna 1934, ÚAM ČČSH, fond SKF; srov. též Zápis ze Schůze výboru SKF 29. května 1934, ÚAM ČČSH, fond SKF. Na schůzi Kovář oznámil, že je ústředí církve odhodláno zahájit proti SKF ostrou kampaň a vstoupit i do čistě osobních bojů. Příčina tkvěla právě ve Zprávách SKF, jež se setkaly se značným porozuměním členů církve pro věcný obsah.

¹⁵¹ Zápis o schůzi výboru SKF 7. listopadu 1934, ÚAM ČČSH, fond SKF. Na schůzi rozhodli účastníci, že společnost bude vedle Zpráv SKF vydávat i časopis Nový zápas.

¹⁵² Modrá kniha teorie a praxe, Jednota mládeže ČČS Praha Vinohrady, Praha 1934. Červen 1935 přinesl i další etapu zápasu SKF o zásadní vliv v hnutí mládeže církve. Kovář se rozhodl navštívit 4. valný sjezd Ústředního svazu Jednot mládeže ČČS v Pardubicích. Zde měl být sveden zápas „o vítězství či porážku Modré knihy a tedy i SKF, neboť Modrá kniha je v podstatě jejím dílem, většina autorů a iniciativa jsou z SKF.“

¹⁵³ F. Kovář přijímal návštěvy ve své kanceláři na Malé Straně v MŠANO.

¹⁵⁴ Kandidátní listina ustavující valné hromady SKF z 21. května 1933, fond SKF, ÚAM ČČSH. Kandidátní listina uchovala Kovářovy spolupracovníky. Navrhovala odborového radu dr. F. Kováře za předsedu SKF, vrchního

se ničeho – šli jsme jen za věcí. Z vedení církve dal nám na jevo pouze biskup Kordule, že s námi sympatizuje, ale že dělat pro nás nic nemůže; jen pouhé podezření, že má s námi styk, by stačilo, aby byl také „odstřelen“, jako já. Velký pokrok nastal, když došlo ke sblížení s mými bývalými žáky v koleji, mladými duchovními, kteří byli dáni do duchovní správy v Praze s určením, aby dělali doktoráty a připravovali se na akademickou dráhu pro ČČS. Já sám jsem je všechny kdysi k tomu určil a naváděl, ale byli získáni proti mně nejhoršími pomluvami. Jsou to Jaroslav a Oldřich Hradilové, dr. Viktor Šinták, dr. Otto Rutrle, dr. Miroslav Novák a Antonín Vinklárek.¹⁵⁵ Tito mladí duchovní začali se od podzimu 1934 scházet k hovorům studijním, a když se poznali a viděli, že si mohou důvěřovat, počali mluvit o poměrech v církvi a poznali, že kritika Zpráv Společ(nosti dr. K.) Farsk(ého) je pravdivá a cíle její správné. Sympatizovali s námi, ale přiznat se k nám znamenalo pro ně ztrátu nejen kariéry, ale vůbec existence. Poněvadž mne znali jako svého učitele a vychovatele, odhodlali se konečně počátkem r. 1935 požádat mne o rozmluvu, ovšem tajně a na zapřenou. Znal jsem je všechny dobře a neměl se čeho bát. Šel jsem jen za nejlepšími cíly a s největší vůlí, proto jsem souhlasil se schůzkou, třeba i s rizikem, že moje slova budou hned na to donesena patriarchovi, změněná třeba k nepoznání, neboť takových příkladů jsem měl už mnoho. Schůzka se konala v Košířích v bytě Oldřicha Hradila.¹⁵⁶ Na ní se ukázalo, že proti mně se užívá naprosto nepravdivých klepů, lží a pomluv. Mohl jsem jim hravě vyvrátit všecko, co proti mně slyšeli. Nejvíc mne překvapilo jejich sdělení, že ředitel Pokorný jim ukazoval můj podpis na listině a tvrdil – aniž jim to dal číst – že jsem se já zavázal podpisem Ústř(ední) radě, že nechám vší práce v církvi, poněvadž uznávám, že jsem ji poškodil a oni že proti mně při zachování mé nečinnosti nic nepodniknou s ohledem na mou a rodiny existenci.¹⁵⁷ Lehce jsem mohl vše vyvrátit a naopak ukázat, že nejen sám nemám nejmenší viny, ale naopak že sám bych mohl vystoupit proti osobám, které mne skandalizují materiálem, jež mi samy daly do rukou,

odborového radu PhDr. Antonína Hartla (1885 - 1944) za 1. místopředsedu a Josefa Peška, učitele v Praze za 2. místopředsedu. Členy výboru navrzeni vrchní odborový rada JUDr. Josef Dvořák (1885 – 1974), Iška Havlenová Kühnová, bankovní prokurista JUDr. Oldřich Jehlička, prof. Václav Kocourek (1885 - 1954), prof. František Kostohryz, vrchní berní tajemník Václav Košák, vrchní magistrátní rada JUDr. Jaroslav Šafář, řídicí učitel Jan Vaněk a student architektury, později architekt a scénograf Miroslav Kouřil (1911 - 1984). Revizory účtů byli navrzeni berní tajemník František Vápeník a ředitel Okresního úřadu v Praze František Berdych. Za členy smírčího soudu SKF byli navrzeni vládní rada JUDr. Josef Farský (1878 - 1951), úředník Zemského úřadu Petr Kolínský, Krista Košáková a ředitel učitelského ústavu v Olomouci prof. Albin Polešovský (1874 – 1941).

¹⁵⁵ Jednalo se o tzv. Šestku, přední zástupce organizací mládeže ČČSH.

¹⁵⁶ HRADIL Oldřich, Od padesáti do šedesáti let, in: Jednomu z nejlepších. Sborník k šedesátým narozeninám ministerského rady JUDr. Josefa Dvořáka, ÚR ČČS, Praha 7. května 1945, s. 5 – 6; HRADIL Oldřich (nar. 1907), učitel náboženství a duchovní ČČSH.

¹⁵⁷ POKORNÝ František (1893 - 1959), duchovní, ředitel kanceláře ÚR ČČSH.

např. anonymními dopisy patriarchovými, ale že toho nečiním v zájmu církve. Hovořili jsme téměř do půlnoci a výsledek byl, že mne doprovodili až na Cibulku a že ke mně zcela přilnuli, ovšem při vědomí, že to nesmí nikdo vědět. Stal jsem se i jejich tajným vůdcem. Šinták zase informoval Korduleho a tomu jsem poslal tuto knihu, aby si přečetl její zápisky do r. 1931.¹⁵⁸ Přivezl mi ji sám zpět do minist(erstva) a řekl, že je to v jeho očích má úplná rehabilitace a že kdybych to uveřejnil, že by církev smetla patriarchu. Kordule se chtěl pokusit dosáhnout, aby mě ústř(ední) rada opět navrhla na fakultu, neboť opravdu nikoho neměli, zvláště když dr. Urban, který se habilitoval pro praktické bohosloví, zemřel.¹⁵⁹ Avšak když se o věci zmínil některým členům ústř(ední) rady, nepochodil. Biskup Stejskal řekl: „Nezačínej s tím. Kováři je dobře bez nás a nám je dobře bez něho!“ K patriarchovi se bál s tím přijít. Chtěl mít oporu ve veřejném církevním mínění. Dal si u duchovních své diecése zjistit, jak by se v této věci zachovali (a) chtěl ten návrh dát projednat na jarní synodě duchovních. Přes třicet duchovních se podepsalo, že souhlasí, ale prosili, aby jejich jména uchoval v tajnosti. Báli se pomsty patriarchovy. Taková byla situace ještě v prvních měsících tohoto roku. Ta „Šestka“ si počínala dobře. Dali se kooptovat do výboru Jednoty duchov(enstva ČČS), obsadili redakci Svobody svědomí (a) vnesli tam jiného ducha. Se mnou byli stále ve styku, chtěli vedení a rady pro studium, ale hlavně pro činnost v církvi. Byl jsem od nich podrobně informován o všem, co se děje. Šinták a Vinklárek bydlí v koleji, jsou u pramene.¹⁶⁰ Nebylo takřka dne, aby některý nebyl u mne v ministerstvu, nebo aspoň aby netelefonovali. Je přirozené, že se to brzy dověděli v Dejvicích, takový už režim byl! Pokorný Hradilům napověděl, že „mladí duchovní si hrají s ohněm a to je může stát nejen Prahu, ale i existenci.“ Když pak jednou setkal se Hradil a Šinták, vycházejíce z mé kanceláře na chodbě s Roháčkem, který šel ke mně a o němž bylo známo, že vše, co ví donáší - ovšem na všechny strany, řekli si: „Máme být denuncováni - řekneme to raději sami.“ Šli k patriarchovi a tam mu vše pověděli.¹⁶¹ Že jsou ve styku se mnou, že se přesvědčili, že já mám pravdu a že v zájmu církve by bylo, aby přestalo nepřátelství. Že bychom si měli pohovořit, aby se vyjasnilo mezi námi osobně. Patriarcha byl zaražen, ale řekl, on že proti mně nic nemá, ani proti rozmluvě. Dali si od něho dát zmocnění, aby mi to řekli a jednali o schůzku. Oba přišli ke mně a řekli zas vše mně. Se své strany jsem neměl nic proti tomu, sejít se. Vždy jsem se jen stavěl proti tomu, učinit to, co mě stále mladí

¹⁵⁸ ŠINTÁK Viktor PhDr. (1906 - 1979), duchovní, historik a teolog ČČSH; KORDULE Stanislav (1885-1940), duchovní a v letech 1928 – 1940 biskup ČČSH.

¹⁵⁹ STEJSKAL Rostislav Josef, Br. ThDr. Rudolf Urban (15. dubna 1887 - 19. listopadu 1934), in: Náboženská revue, roč. 3, č. 6/ 1931, s. 358 a násl.

¹⁶⁰ VINKLÁREK Antonín (nar. 1907), duchovní ČČSH.

¹⁶¹ ROHÁČEK Jan (nar. 1892), duchovní ČČSH.

a četní staří radili. Že se mám přihlásit o profesuru na fakultě, že nebude mít nikdo odvalu se proti tomu postavit, že kde kdo uznává moje oprávnění k tomu, že po tom potřebuji jen sáhnout! Odmítal jsem to naprosto rezolutně a důsledně. Tvrdil jsem: Já jsem byl odkopnut, já nemohu přijít. Vždyť o mně vědí, kde jsem! Já mohu čekat! Vytýkali mi to jako tvrdohlavost. To prý se nikdy nesejdeme. Přece prý oni nemohou udělat první krok. Odpovídal jsem, že já také ne a že tedy musí někdo třetí splnit officium boni viri, ale k tomu nikdo nemá odvahy.¹⁶² Teď to učinili moji žáci. Prozřetelnost, logika dějin k tomu určila Oldřicha (Hradila), který kdysi byl vášnivě proti mně, poněvadž prý nejsem theista a Šintáka, který r. 1930 napsal Kordulovi dopis, že prý jsem mluvil s duchovními, kteří konali v Praze vojenskou službu, proti ČČS a tím začalo vyšetřování – ovšem tajné – proti mně. Souhlasil jsem se schůzkou, ale v přítomnosti obou mladých duchovních, jako svědků. Aby se věc netáhla, vzal jsem telefonní sluchátko a zavolal jsem patriarchu. Třásl se mu hlas, když jsem hlásil jméno, dlouho nemohl vypravit ze sebe souvislou větu. Řekl jsem: Jsou zde ti a ti, vyřizují mi tvůj vzkaz, že po jednání s nimi pokládáš za vhodné, abychom se sešli. Souhlasím s tím, bude-li to v přítomnosti obou duchovních – a žádám o určení místa a času. Dohodli jsme se na druhý den na pátou h(odinu) v koleji v jeho kanceláři. Později jsem se dověděl, že jeho paní se ostře postavila proti té schůzce, vytýkala mu, že povolil, že to je porážka předem. Proto prý mne druhý den dvakrát do úřadu volal, chtěje schůzku odsunout a snad odvolat, ale nezastihl mě v kanceláři. Snad jsem byl na schůzi Filmového porad(ního) sboru. Tak došlo po letech k památné schůzce. Patriarcha se snažil hledat námitky proti činnosti Spol(ečnosti dr. K.) Far(ského), ale vyvrátil jsem je hravě. Chtěl jsem vědět, co mají proti mně osobně. Ukázalo se, že ani to nejmenší. Mladí duchovní stáli na mé straně velmi horlivě. Patr(iarcha) shrnul výsledek, že o věci bude referovat v ústř(ední) radě. Hned druhý den na to mladí duchovní vyvolali usnesení výboru Jednoty duch(ovenstva ČČS) poslat ústř. radě žádost, abych byl navržen na fakultu a to pro Nový Zákon. Před tím se mnou o tom mluvili a projevil jsem s tím souhlas. Co jsem za poslední léta pracoval, jevílo se stále víc jako oklika přes vědu o nábož(enství) k N. Z., k Ježíšovi a k mé první lásce. Nechtěl jsem také překážet Rutrlovi, jež jsem povzbuzoval, aby se habilitoval z vědy o nábož(enství).¹⁶³ Ústř. rada v nejbližší schůzi o věci jednala, ale horlivě se proti tomu stavěl Stejskal, který dosud sám bohoslovcům N. Z. přednášel. Přišel s námitkami proti mé osobě i proti činnosti oposice, jíž jsem vůdcem. Rozhodnuto, pozvat do příští schůze mne s tím, že si mohu přivést dva členy SKF, dále jako svědky zástupce Jednoty duchov(enstva), Spolku učit(elů) nábož(enství), prof. Spisara a dr. Hníka.

¹⁶² Officium boni viri (lať.) - povinnost dobrého člověka.

¹⁶³ RUTRLE Otto prof. PhDr. ThDr. (1908 - 1976), duchovní a teolog ČČSH.

To ovšem byla vskutku historická schůze.¹⁶⁴ Přišli s výtkami proti mně. Prý jsem budil v mladých duchovních nedůvěru k církvi, pěstoval defétizmus, bořil autoritu vedení. Snadno jsem to vyvrátil, moji žáci mi dosvědčili opak. Výslovně jsem chtěl vědět, co vytýkají mé činnosti v koleji. Přede všemi potvrdili, že nemají prazádných výtek. Výtky do činnosti SKF vyvrátili hravě a skvěle Hartl a Dvořák. Patriarcha sám shrnul výsledek tak, že oni mysleli, že já tam budu obžalovaný, ale ve skutečnosti že já jsem žalobce. Celá schůze za přítomnosti tolika svědků byla pro mne ohromným zadostiučiněním. Patriarcha před schůzí z návodu paní a jiných štvál proti, ale jakmile se to dověděli mladí duchovní, došli na něho a upozornili ho, že mám v rukou několik anonymních dopisů o nichž se dá lehce dokázat, že on je psal a že bych jej jimi mohl zničit. Že jsem mlčel a mlčím o tom, že je dokladem gentlemanství. Proto patriarcha na schůzi byl „objektivní“, ani pro, ani proti. Při hlasování, abych byl navržen na fakultu byl proti Kloubek a Schneider, ostatní všichni pro. Velmi pro mne i pro SKF zasáhl Kordule.

Zpráva o smíření se záhy roznesla po církvi, vyvolala ohromnou radost a události, jedna neuvěřitelnější než druhá, se pak řítily jako lavina. O velikonocích jsem už měl referáty na synodách duchovních v Praze a v Hradci Králové a obě znamenaly obrovské manifestace pro mne. Patriarcha prohlásil, že ten smír pokládá za nejkrásnější vyvrcholení oslav 15. výročí vzniku církve. Všichni si oddechli, nastala úleva. „Ancien régime“ padl, přišel převrat, nastal nový režim v ČČSH!

Pod dojmem všeho toho se konala prvá diecézní shromáždění podle nové ústavy a lidé z SKF byli za velikého nadšení zvoleni na rozhodující místa v církvi. Kloubek vypadl ze všeho – nejbližší, právní rádce patriarchův – do ústř. rady místo něho zvolen dr. Dvořák.¹⁶⁵ Předsedou finanční komise zvolen Plechatý a tím i členem ústř(ední) rady. Do diecesní rady pražské zvoleni z nás: Dvořák, Hartl, Halbhuber a já, do finanční komise Kostohryz a Jehlička.¹⁶⁶ „Opozičníci“ se doslali na rozhodující místa ve vládě. Bylo to vše jako pohádka.

¹⁶⁴ František Kovář - Antonínu Procházce, dopis z 9. dubna 1935, ÚAM ČČSH, neinventovaný fond Františka Kováře. 3. dubna 1935 při schůzi ústřední rady jednalo všech jejich osm členů s Kovářem. Za SKF byli na schůzi přítomni Kovář, dr. Antonín Hartl a dr. Josef Dvořák, za Jednotu duchovenstva Ladislav Kopal, Oldřich Hradil a Antonín Vinklárek, za Spolek katechetů Jaroslav Halbhuber, za Kolej ČČSH prof. Alois Spisar, dr. František M. Hník a Martin Zeman. Kovář se zde dostalo úplné satisfakce a SKF byla požádána o spolupráci. Byla jí slíbena svoboda projevu a schválena oprávněnost opozice. Komise jejich členů měla vypracovat požadavky společnosti pro spolupráci s ÚR ČČSH.

¹⁶⁵ Na 5. června 1935 svolal patriarcha Procházka schůzi ústřední rady. JUDr. Vilém Kloubek neměl být v budoucím novém složení ÚR ČČSH, ani DR ČČSH; DVOŘÁK Josef JUDr. (1885 – 1974), člen SKF, byl zvolen na místo JUDr. V. Kloubka do ÚR ČČSH.

¹⁶⁶ KOSTOHRYZ František, středoškolský profesor, laik ČČSH; JEHLIČKA Oldřich JUDr., bankovní prokurista, laik ČČSH.

To byl však jen první útok a vítězství bylo nutno udržet. Přátelé starého režimu podnikali vše možné, aby nový režim v začátcích potlačili. Podnikalo se vše, aby noví lidé byli znechuceni a aby své funkce položili. Musili jsme si uvědomit, že neustoupíme ničemu. Proti mně bojovali na fakultě a i když tam návrh koncem června prošel (Žilka pracoval návrh pro sbor, v komisi byli ještě Daněk a Linhart), chtěli ho zmařit u presidenta republiky.¹⁶⁷ Budovali jsme posice zvolna. Dali jsme ústř. radě písemně své podněty a předpoklady spolupráce. Odkládali je do podzimu, ale na konec schválili a postavili se tím na principy, hlásané SKF. Dali jsme další podobné návrhy na zřízení Akce církev(ní) spolupráce a novou úpravu církev(ního) tisku. Zvítězili jsme i tím a dnes máme zcela v rukou církev(ní) tisk. Od nového roku vydává Český zápas red(akční) rada celá naše (Hartl, Novák, Rutrle, Nechvátal, Roháč).¹⁶⁸ Dosáhli jsme víc, než nám kdy mohlo napadnout. Měli jsme také obtíže. Šestka si přála také „odstřelovat“, hl(avně) Pokorného a Hníka. Stálo nás boje, než jsme Šestku přesvědčili, že musí jít s námi, jako naši členové a že se nesmí „odstřelovat“, ale jen znenáhla přivést na správná místa. Dnes je po nebezpečích, je před námi kladná práce. Ke všem zůstaneme na kritické stráž.

Sám pro sebe nemám v prof(eserském) sboru postavení záviděnihodné. Evangeličtí profesori mne s nadšením nepřijali. Říkají prý, že já chci CČS držet vzdáleno od protestantismu, zatím co oni si přejí splynutí. Nebudu vyhledávat bojů. Jsem sám, Spisar jde s nimi.¹⁶⁹ Budu si kladně pracovat učitelsky i vědecky. Přednášky jsem vybral: tři hod(iny) Uvedení do studia Nového Zákona, dvě hod(iny) Idea království Božího v Nov(ém) Zákoně. Toto poslední bych rád zpracoval v knihu, již bych si přál mít brzy, jako důvod k navržení řádným. Je to otázka, která má základní důležitost pro orientaci i způsob práce CČS. Svou práci v CČS začal jsem r. 1920 knížkou Království Boží na zemi. Stejným tématem začínám svou práci profesorskou.¹⁷⁰ Byl bych rád, kdybych se mohl věnovat jen práci profesorské a vědecké, ale vím, že to možné není. Jsem příliš exponován svou dosavadní činností, abych

¹⁶⁷ ŽILKA František, Návrh komise z 10. června 1935 k jmenování F. Kováře mimořádným profesorem, in: Vyjádření MŠANO k návrhu ÚR CČSH a Husovy fakulty k jmenování F. Kováře mimořádným profesorem z 22. září 1935, čj. 80123/ 35, NA, fond MŠK - osobní spis Františka Kováře, karton 93. 10. června 1935 zasedla na Husově fakultě komise připravující podklady pro návrh ke Kovářovu jmenování mimořádným profesorem. Jejím referentem byl prof. František Žilka (1871–1944), dalšími členy prof. Slavomil Ctibor Daněk (1885–1946) a prof. František Linhart (1882–1959).

¹⁶⁸ Členové SKF a Šestky; NECHVÁTAL František (1905 - 1983), básník, překladatel, laik CČSH.

¹⁶⁹ Jednací řád profesorského sboru HČEFB usnesený 2. června 1937, ÚCA ČCE, fond HČEFB, karton 1. Tento jednací řád schválil výnos MŠANO č. j. 58903/ 38. V § 1 uvádí, že pro řízení fakulty byl směrodatný její organizační statut z 18. září 1918, upravený vládním nařízením roku 1935, který vymezil účast konfesních skupin, tedy i pedagogů CČSH, v řízení fakulty. Pedagogové CČSH na fakultě tedy mohli zájmy sekce CČSH v profesorském sboru fakulty hájit společně.

¹⁷⁰ KOVÁŘ František, Idea království Božího v křesťanství, ÚR CČS, Praha 1937; KOVÁŘ František, Království Boží na Zemi. K ideovým základům Církve československé, NO CČS Praha 1, Praha 1920.

se vyhnul veřejné činnosti v církev(ním) životě daleko mimo rámec fakulty.¹⁷¹ Konečně - věda není pro vědu, musí se osvědčit v životě. Prosím Boha o osvícení k pravému poznání, o prohrátí pravým cítěním a o posilu k pravému jednání.

V Cibulkách, konec prosince 1936

Pokračuji po roce, abych shrnul zase aspoň krátce hlavní události a celkový dojem roku 1936. (...) Koncem července jsem měl jet na bohosloveckou mezinárodní konferenci svobodných církví v Arnhemu v Holandsku, měl jsem tam mít referát, těšil jsem se na to, ale nebylo možno jet, byl bych tam možná musil někde uváznout v nemocnici. Štěstí že jsem měl referát vypracovaný ještě z Prahy. Poslal jsem jej Dr. Hníkovi, který jej tam za mne přečetl.¹⁷² (...).

Konec zápisu.¹⁷³

Seznam zkratek¹⁷⁴

CČSH	Církev československá husitská
ČCE	Českobratrská církev evangelická
DR CČSH	Diecézní rada Církve československé husitské
HČEFB	Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká
MŠANO	Ministerstvo školství a národní osvěty
SKF	Společnost dr. Karla Farského
ÚAM CČSH	Ústřední archív a muzeum Církve československé husitské
ÚR CČSH	Ústřední rada Církve československé husitské
ÚSJM CČS	Ústřední svaz Jednot mládeže Církve československé
VŠB CČS	Vysoká škola bohovědná Církve československé

¹⁷¹ KOVÁŘ František, Ekklésia v Novém Zákoně, in: Ročenka HČEFB v Praze za rok 1937 - 1938 a sborník za druhé desetiletí 1929 - 1939, HČEFB, Praha 1939, s. 42 - 62. Ročenky Husovy fakulty dokládají Kovářovu vědeckou činnost i pracovitost; Zápis ze schůze komise pro návrh na úpravu dokončení studia bohoslovců CČS konané 26. dubna 1937, ÚCA ČCE, fond HČEFB, karton 1. Z části uchované prameny dokládají i činorodou práci pedagogů CČSH na domyšlení forem vzdělání bohoslovců jejich církve.

¹⁷² ÚR CČSH - Františku Kováři, dopis z 15. února 1936, čj. 1113/ 36, Archív rodiny Františka Kováře, neinventovaný fond Františka Kováře. 12. února 1936 projednala ÚR CČSH na své schůzi složení delegace CČSH na druhou teologickou konferenci svobodných církví v holandském Arnhemu. Tu na dny 28. července - 2. srpna 1936 svolal Světový svaz svobodného křesťanství a náboženské svobody. Kovář, jmenovaný členem delegace, se konference pro nemoc nemohl zúčastnit. Jeho přednášku na téma Církevní pospolitost a stát proslavil F. M. Hník.

¹⁷³ Děkuji ThMgr. V. Červenému za základní opsání deníkového textu.

¹⁷⁴ U organizací a periodik CČSH, jež v roce doplnění názvu církve již nebyly živé, užívám CČS.